МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЛІ

Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти та молодих науковців
(м. Умань, 12 листопада 2024 р.)

Умань
2024

УДК 373.2(06)
О-72

Головний редактор:

Попиченко С. С, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Редакційна колегія:

Мельникова О. М, кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувач кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Гаврилюк С. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Відповідальний за випуск:

Залізняк А. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини
(Протокол № 3 від 23 жовтня 2024 р.)

0-72 **Особливості** організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкіллі : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. здобувачів вищ. освіти та молодих науковців (м. Умань, 12 листоп. 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [голов. ред. С. С. Попиченко; відпов. за вип. Залізняк А. М.] – Умань : Візаві, 2024. – 127 с.

До збірника наукових праць увійшли матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців, що відбулася 12 листопада 2024 року на базі факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори та їхні керівники.

УДК 373.2(06)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2024

ЗМІСТ

Василець М.	Проблеми та особливості взаємодії з батьками дітей раннього віку у закладі дошкільної освіти……..	6
Виннічук М.	Виховання самостійності в старших дошкільників у сюжетно–рольових іграх……	9
Волкотруб Я.	Фізкультурна освіта старших дошкільників в системі загальної фізкультурної освіти…….....	13
Генсицька О.	Роль сім'ї у формуванні рухової активності дітей…….	16
Геращенко О.	Педагогічні умови виховання і засвоєння етичних норм і правил поведінки дітей 6-7 років у співпраці закладу освіти та сім'ї……..	19
Гончарук Б.	Художній розвиток особистості як проблема психолого-педагогічних досліджень……..	21
Гущина Н.	Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до виховання у дітей старшого дошкільного віку культури взаємин із батьками…….....	25
Деренько Г.	Значення рухливих ігор у системі фізичного виховання для розвитку спритності у старших дошкільників…….	29
Дмитрук К.	До проблеми психолого-педагогічної підтримки батьків дітей з особливими освітніми потребам……	32
Євстратова А.	Василь Сухомлинський про роль казки у моральному вихованні та навчанні дітей……..	36
Завада В.	Теоретичні засади формування естетичного ставлення до природи дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури……...	39
Засієнко В.	Формування комунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти……...	42
Зелінська М.	Формування пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку засобами майндмеппінгу……	46
Зідрашко Ю.	Вплив батьківської сім'ї на гендерну соціалізацію дитини-дошкільника……...	48
Іщенко А.	Формування організаційної культури управління закладу дошкільної освіти…….....….	52
Котенко-Ленік К.	Формування медіакультури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти……..	56
Кравчук А.	Вплив конфліктних взаємин сім'ї на	

	соціально-емоційний розвиток особистості дошкільного віку……..	58
Куртенко М.	Функції сім'ї як інституту педагогічної культур….....	61
Майданюк С.	Педагогічні умови розвитку творчої особистості майбутнього вихователя…….	64
Мандрик А.	Вплив образотворчої діяльності на емоційний розвиток дошкільника……..	67
Мельник А.	Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку за системою Марії Монтессорі	70
Мельник І.	Насильство над дітьми та його наслідки……	74
Омельяновська І	Теоретичний аналіз індивідуально-типологічних особливостей особистості…….	77
Осипенко Л.	Художня література як засіб виховання чуйного ставлення дітей дошкільного віку до однолітків….....	81
Ошурко Д.	Використання ейдетичних технік у процесі формування математичної компетентності дітей дошкільного віку…….....	84
Павлова М.	Стресостійкість педагогічного персоналу та батьківського колективу на засадах партнерства у ЗДО……..	88
Пяста Є.	Психолого-педагогічний супровід формування життєстійкості у дітей старшого дошкільного віку…..	91
Распутіна М.	Особливості психологічного супроводу дітей дошкільного віку з особливими потребами в умовах інклюзивного середовища…….	94
Селькіна І.	Особливості розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості…….	98
Стеценко Д.	Українська народна казка як засіб збагачення словника дітей дошкільного віку експресивною лексикою……	100
Стожок А.	Особливості використання сучасних технологій у роботі з обдарованими дітьми в закладах освіти….....	103
Тєлєганенко К.	Запровадження прийомів ейдетики у формуванні мовленнєво-комунікативних навичок у дітей……	109
Тітаренко Є.	Вплив сучасних методик навчання та виховання на емоційне і когнітивне здоров'я дітей……	113
Шандра А.	До проблеми формування інклюзивної компетентності педагога закладу дошкільної освіти…….....	117

Ярова Д. Сутність поняття «здоров'язбережувальне середовище»……. … 125

Марина Василець,
здобувачка вищої освіти, 602 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Наталія Трофаїла,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та
педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Унікальність і самоцінність дошкільного періоду зумовлюють особливе ставлення вчених та практиків дошкільної освіти до наявних проблем та способів їх вирішення, насамперед, в організації процесу адаптації дитини до закладу дошкільної освіти.

Проблема взаємодії з батьками в період адаптації дитини раннього віку перебуває в центрі уваги психолого-педагогічних досліджень та практики роботи закладу дошкільної освіти.

Взаємодія у сфері педагогічного знання розкриває сутність особистісних контактів учасників професійної та освітньої діяльності з погляду взаємної активності та співпраці педагогів та вихованців; узгодженої діяльності учасників взаємодії щодо досягнення спільних цілей, результатів, вирішення значущої для них проблеми або завдання, реалізації будь-якої спільної роботи. Важливими особистісними проявами, що відбуваються в освітньому процесі, стають взаємні зміни суб'єктів освіти, взаємне збагачення учасників освітнього процесу в різних сферах діяльності, що виявляються в особливостях поведінки, діяльності, відносинах, настановах[1].

В особистісно-орієнтованій моделі освіти мета педагогічної взаємодії визначається як забезпечення почуття психологічної захищеності, довіри, радості,

розширення «ступеня свободи» та розвитку індивідуальності суб'єктів взаємовідносин, їх прав та здібностей.

Вченими підкреслюється значимість такого чинника, як визнання суб'єктного досвіду дитини та її батьків. Саме індивідуальність та самобутність дитини виступають головною цінністю освіти, сприяючи особистісному зростанню та розвитку дитини.

Таким чином, взаємодія батьків та педагогів у процесі виховання дошкільників є взаємною діяльністю та передбачає відповідальність дорослих,спрямовану на залучення дітей до простору культури, розуміння її цінностей.

Значним аспектом аналізованої проблеми є положення вчених про позитивну роль взаємодіючих дорослих у процесі виховання та розвитку дитини, оскільки конструктивний характер взаємодії позитивно впливає на фізичне, психічне та соціальне здоров'я дитини. Отже, характер просування та розвитку дитини (успішне, пов'язане з придбанням нової якості життя або неуспішне, що призводить до наслідків для здоров'я) багато в чому обумовлений характером взаємодії, що складається між дошкільною освітньою організацією та сім'єю.

Однак у сучасній системі дошкільної освіти вченими та практиками визначаються фактори, що знижують якісні характеристики процесу взаємодії учасників відносин.

До таких факторів відносять: пріоритет виробничих і громадських завдань, який тривалий час панує в нашій країні; збереження суперечності між матеріальними та духовними запитами сім'ї, сімейними та виробничими обов'язками жінки та чоловіки призводять до зниження статусу матері та батьківства, як найважливішого інституту соціалізації дитини; зниження у багатьох батьків довіри до вихователів, їх не задоволеність якістю освітніх та виховних послуг;прагнення батьків до необґрунтованого збільшення своїх запитів, пов'язаних з організацією додаткових освітніх послуг без урахування індивідуальних можливостей та вікових особливостей дітей; посилення конкуренції між дошкільними освітніми організаціями різних форм власності; труднощі, які

відчуваються педагогами щодо актуального змісту, методів і технологій взаємодії з батьками [2].

Вирішення зазначених проблем можливе лише за спільних зусиль закладу дошкільної освіти та сімей вихованців, що актуалізує необхідність побудови конструктивного діалогу, заснованого на принципах співпраці, співдружності, взаємодопомоги та відповідальності.

Аналізуючи сутнісні характеристики взаємодії як соціально-педагогічного процесу, важливо відзначити його функцію, що гармонізує, що дозволяє перейти на новий рівень розвитку відносин.

Аналіз досліджень процесу взаємодії між педагогами, батьками та вихованцями дозволяє виділити функціонально-рольовий та особистісний аспекти. Функціонально-рольовий аспект пов'язаний з реалізацією конкретних функцій та соціальних ролей. Особистісний аспект обумовлений індивідуальними особливостями, досвідом та впливає на становлення та розвиток, насамперед, мотиваційно-ціннісної сфери особистості[3].

Таким чином, взаємодію між учасниками (педагогами, батьками та вихованцями) можна визначити як особливу форму зв'язку із взаємного збагачення різних сфер діяльності, що мають соціально значущий характер.

Список використаних джерел

1. Трофаїла Н. Д. Взаємодія вихователів та сім'ї у формуванні доброзичливості дітей дошкільного віку. Věda a perspektivy. № 2(9). 2022. С. 207–219.

2. Трофаїла Н. Д. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей. Інноваційна педагогіка, 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 114–117.

3. Трофаїла Н. Д. Самостійність та її значення для емоційної вихованості дітей. ActaPaedagogicaVolynienses. Вип. 1. Т. 1. 2022. С. 136–140.

Виннічук Марія,
здобувач вищої освіти, 602 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Ірина Підлипняк,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та
педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СЮЖЕТНО–РОЛЬОВИХ ІГРАХ

Виховання самостійності належить до числа вічних проблем, але особливої актуальності вона набуває у зв'язку з орієнтацією сучасної дошкільної освіти на гуманістичні цінності. Гарантом успішного розв'язання проблеми виховання самостійності дітей є спрямованість Базового компонента дошкільної освіти на реалізацію принципу дитиноцентризму, забезпечення її життєдіяльності як важливої складової повноцінного розвитку самостійної особистості.

Визначаючи самостійність стержневою якістю особистості, дослідники розглядають її прояв у процесах мислення, волі (С. Курінна, І. Рогальська та ін.). Так, О. Кононко пов'язує самостійність з потребою в умінні самостійно мислити, виражати власну точку зору, відмінну від інших [3]. На думку В. Сиркіної, самостійність виявляється в рішенні життєвих, мисленнєвих та практичних задач [5]. Самостійність визначається як «здатність особистості покладатися на власні сили, не звертатися без потреби за допомогою до інших, діяти незалежно та ініціативно».

Величезна роль у розвитку та вихованні дитини належить грі – найважливішому виду дитячої діяльності. Вона є ефективним засобом формування особистості дошкільника, його морально-вольових якостей, у грі реалізується потреба впливу на світ. Вивченням особливостей сюжетно-рольової гри

дошкільника займалися багато педагогів і психологів:Д. Менджрицька, Н. Короткова, М. Мацкевич та ін.

Довгий час серед дослідників тривали дискусії про те, в якому віці і в якому вигляді самостійність виявляє себе, і яку поведінку дитини можна вважати самостійною. Одні вчені (В. Крутецький, К. Оспановата ін.) припускають, що істинна самостійність властива тільки дорослій людині, дорослій особистості; інші (В. Бабій, Т. Бистрова, Л. Ростовецька) розглядають самостійність як розвинену якість, що виявляється у підлітків; деякі (Ш. Амонашвілі, Г. Цукерман та ін.) виявляють яскраво виражену самостійність у шестирічок; а такі дослідники, як Г. Годіна, Т. Гуськова, О. Кононко доводять наявність тенденції до самостійності вже у трирічних дітей у період кризи «Я сам» [4]. Не дивлячись на протиріччя у визначенні термінів, учені одностайні в одному: самостійність є найважливішою характеристикою особистості, без якої вона не є повноцінною. Це зумовлено органічним зв'язком цього феномена із загальним протіканням фізіологічного, психологічного, соціально-особистісного розвитку дитини дошкільного віку та її індивідуальними особливостями [1].

Ґрунтуючись на позиціях дослідників Т. Бабаєвої, Г. Годіної, Ф. Ізотової та ін., ми визначаємо самостійність як спосіб діяльності, зумовлений тим, що дошкільник з раннього віку пов'язаний з опануванням різних видів діяльності (предметної, ігрової, трудової, продуктивної, пізнавальної)[5].

Показниками самостійності старшого дошкільника виступають: прагнення до вирішення завдань діяльності без допомоги з боку інших людей, вміння поставити мету діяльності, здійснити елементарне планування, реалізувати задумане і отримати результат, адекватний поставленої мети, а також здатність до прояву ініціативи і творчості у вирішенні виникаючих завдань [3].

Вивченню ігрової діяльності присвячені дослідження А. Бондаренко та ін. Такий інтерес до гри цілком обґрунтований і визначається особливим значенням і специфікою ігрової діяльності в дошкільному віці. Прийнято називати гру «супутником дитинства». У дітей шкільного віку вона становить основний зміст життя, виступає як провідна діяльність [4].

Розвиток сюжетно-рольової гри зазвичай йде від індивідуальної гри до ігор удвох з однолітком і врешті – решт до розгорнутої колективної гри з багатьма взаємопов'язаними ролями і сюжетними лініями. Така гра характерна для старших дошкільнят. Самостійність тут проявляється не тільки у виборі гри, але і в сюжетостворенні, в добровільності об'єднання з іншими дітьми, у свободі входження і виходу з гри, у відборі ігрового матеріалу, в умінні погоджувати власні ігрові дії з діями партнерів по грі. Таким чином, в грі відбувається суттєва перебудова поведінки старшого дошкільника, – воно стає довільною і все більш самостійною [3].

Дослідниками підкреслюється, що в грі розвивається вміння доводити почате до кінця, формується цілеспрямованість та ініціативність, бажання долати труднощі з метою досягнення поставленої ігрової задачі. Гра сприяє розвитку творчості, самостійності, активності. У грі дитина може реалізувати свої наміри, бажання, вибрати напрямок діяльності, яка йому до душі, проявити свою індивідуальність.

Так, у дослідженнях А. Бондаренко, А. Матусік гра виділена як один з кращих засобів виховання цілеспрямованості у дошкільнят. Спочатку цілеспрямованість залежить від зацікавленості та задоволення, яке отримує дитина в грі. Поступово, у зв'язку з накопиченням знань і досвіду, відбувається збагачення і розширення цілей. Тривалі колективні ігри представляють широкі можливості для обдумування мети, змісту гри перед її початком, сприяють розвитку у дітей самостійного мислення, творчого виконання [2].

Зростаюче прагнення до самостійності і потреба надходити як дорослий призводить до того, що малюк прагне наслідувати дорослих у всьому. Йому вже недостатньо здійснювати тільки побутові дії. Він хоче водити машину, лікувати людей, продавати продукти. Але зробити це в реальному житті неможливо. Створилося протиріччя між бажаним і можливим призводить до виникнення сюжетно – рольової гри, де дитина бере на себе роль дорослого, виконуючи його функції [6].

Висновки. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави для висновку, що вивчення категорії самостійності, пошук резервів і ефективних шляхів

її розвитку є однією з центральних наукових проблем сьогодення. Це підтверджується численними дослідженнями. Нині її актуальність обумовлена гуманістичними завданнями повноцінного розкриття індивідуальності особистості, що розвивається [1].

Численні дослідження показують, що протягом дитинства самостійність проходить шлях прогресивного розвитку, набуваючи більш багатий зміст і все більш складні форми. Важливе значення для формування самостійності мають мотиви і цілі здійснюваної дитиною діяльності. Процес і результат діяльності прямо залежить від того, на що спрямована діяльність і заради чого вона виконується.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн.1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.

2. Гуріна З. В. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку. К., 2018. 21 с.

3. Долинна О. Співвідношення організованої і самостійної діяльності у дитячому бутті. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 480 с.

4. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. К.: Стилос, 2000. 336 с.

5. Теплюк С. Витоки самостійності. *Дошкільне виховання*. 1991. № 7. С. 67.

6. Удіна О. М. Виховання самостійності дошкільників в образотворчій діяльності. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в сучасних умовах. Херсон: Айлант, 2008.

Яна Волкотруб,
здобувачка вищої освіти, 601 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТА СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Дитинство – особливий період життя людини, становлення її особистості, фізичного, психічного та соціального здоров'я, період, коли дитина набуває перший досвід життєдіяльності та реалізує своє право на освіту і збереження своєї субкультури у світі дорослих. Визначити та сприяти розвитку здібностей людини ще в ранньому дитинстві, закласти особистісний базис культури повинна система раннього розвитку. Саме тому на етапі дошкільного віку пріоритетними є завдання виховання у дітей особистої фізичної культури, мотивації на здоров'я, орієнтації її життєвих інтересів на здоровий спосіб життя за допомогою системи елементарних знань [1; 3].

На сучасному етапі розвитку освіти особливо необхідно відзначити важливу роль фізкультурної освіти, починаючи з дошкільного віку, адже саме в ранньому віці закладаються основи здоров'я, всебічної рухової підготовленості та гармонійного фізичного розвитку. Провідні науковці [1; 3] розглядають фізкультурну освіту як педагогічний процес передачі попередніми поколіннями наступним соціального досвіду з фізичної культури

Результатом фізкультурної освіти в дошкільному віці, на думку Н. Маковецької, має стати: емоційно-позитивне ставлення дітей до фізичних вправ, загартувальних процедур і оздоровчих сил природи, правил особистої гігієни, режиму дня тощо; наявність початкових знань, пізнавальних інтересів і здібностей дітей у галузі фізичної культури: наявність навичок природних рухів

загально-розивального характеру, культури поведінки, самостійності та дисциплінованості; сформованість навичок самообслуговування й догляду за інвентарем для занять із фізичної культури. Комплексне вирішення завдань формування фізичної культури та здорового способу життя дошкільників повинно відбуватись насамперед на заняттях із фізичної культури [2].

У відповідності до основних вимог фізичного виховання дітей дошкільного віку, метою фізкультурної освіти є формування фізичної та духовної культури особистості, підвищення ресурсів здоров'я як системи цінностей. Варто зазначити, що на сьогоднішній день в системі дошкільного виховання склалась така ситуація, при якій діти практично не отримують знань з фізичної культури. У багатьох випадках заняття з фізичної культури пов'язані тільки з реалізацією рухової активності дітей упродовж дня.

Виходячи з вищезазначеного, у дошкільній фізкультурній освіті існує потреба значного посилення інтелектуального компоненту фізичного виховання дошкільників у контексті використання освітнього потенціалу фізичної культури.

Зазначимо, що засвоєння фізкультурних знань, що складають інтелектуальну основу фізичної культури, є провідним компонентом фізкультурної освіти. Без початкових знань з фізичної культури неможливо сформувати потребу у дитини займатись фізичними вправами, слідкувати за своїм здоров'ям та використовувати отримані знання для власного розвитку та удосконалення.

Старший дошкільний вік характеризується швидким ростом та розвитком дитини, тому в цей час розучування, закріплення та удосконалення нових рухових дій, вмінь та навичок відбувається значно легше ніж у наступні вікові періоди. Тому саме в цей час потрібно намагатись закласти у дитини максимально можливу кількість навичок, особливо таких, які мають універсальне значення. Означений вік обраний не випадково, оскільки важливе просування вперед у руховому контролі відбувається упродовж дошкільного періоду. Це обумовлено фізичним дозріванням мозку (оскільки до двох років дитячий мозок досягає 55% від дорослого розміру, а у шість років – 90% від розміру дорослої людини), а також систем тіла (розвиток центральної нервової системи у дітей даного віку характеризується прискореним

формуванням морфофізіологічних ознак, а м’язова та кісна тканина швидко росте, тому цей період іноді називають періодом «першого витягнення»).

Сучасні дослідження з фізичного виховання та фізкультурної освіти дітей дошкільного віку свідчать про те, що проблемі навчання старших дошкільників руховим діям присвячена достатньо велика кількість праць, тоді як зовсім не вирішеними залишається питання формування навичок здорового способу життя і взаємопов’язаних з ними елементарних теоретичних знань з фізичної культури за допомогою застосування інноваційного оздоровчого фітнесу у різних формах фізичного виховання.

Актуальним є пошук ефективних шляхів оздоровлення й фізичного розвитку дітей, підвищення рівня їх фізичної підготовленості, залучення до здорового способу життя. Розробка інноваційних технологій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку є одним з найбільш важливих, хоча й достатньо складних завдань, що спрямовані на підвищення якості дошкільної освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.

2. Маковецька Н. В. Застосування футбол-гімнастики в оздоровлювальній роботі з дошкільнятами. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2005. С. 189-201.

3. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. / за ред. Т. Ю. Круцевич. Київ: Олімпійська література, 2008. 368 с.

Олена Генсицька,
здобувачка вищої освіти, 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ

Особлива роль сім'ї в фізичному вихованні обумовлюється тим фактом, що у перші шість років життя це виховання є основою всебічного розвитку дитини [1; 2; 3]. В питаннях фізичного виховання батьки здебільшого використовують досвід народної педагогіки. Перш за все, це піклування про здоров'я дитини та її нормальний фізичний розвиток. Адже фізично загартована людина рідко хворіє, може стійко переносити погодні і життєві негоди, витримувати тривале фізичне навантаження.

Підходи до оцінки рівня фізичного розвитку як важливого показника громадського здоров'я було висвітлено у наукових працях сучасних дослідників (М. Абрамов, А. Рибалко та ін.).

На питанні фізичного виховання особистості, що є важливим компонентом підготовки дитини до активного життя та професійної діяльності, акцентували увагу Е. Аркін, О. Запорожець, Т. Осокіна та інші. Роль сім'ї у фізичному вихованні дітей, як відомо, велика і відповідальна. Батьки та особи, що їх заміщають, зобов'язані турбуватися про фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дітей.

Зазначимо, що чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається, про це говорить і народна мудрість: «Як дитина бігає і грається, то їй здоров'я усміхається». Коли дитя швидко росте і міцніє, то батьки відзначають: «Росте, як на дріжджах».

Пасивне ставлення батьків до фізичної культури можна пояснити відсутністю необхідних знань про її роль в гармонійному розвитку людини, про форми

організації та методи фізичного виховання в сім'ї. У такій ситуації першим на допомогу повинен прийти вихователь. Заклад дошкільної освіти повинен бути стимулятором сімейного фізичного виховання. Сім'я багато в чому визначає ставлення дітей до фізичних вправ, їх інтерес до спорту, активність та ініціативність. Сім'я – перший соціальний інститут, а тому дитина здатна сприймати переконання, модель поведінки батьків, духовні цінності та спосіб життєдіяльності. Значущим у цьому контексті постає залучення дітей до фізичної активності в умовах сімейного середовища.

Як основну форму пропаганди слід застосовувати: виступи вихователя на батьківських зборах; лекції, бесіди, доповіді; батьківські конференції, націлені на показ існуючої практики фізичного виховання конкретних сімей; проведення відкритих занять фізичної культури, де батьки отримують можливість спостерігати за своїми дітьми безпосередньо в процесі занять фізичними вправами. Такий «аргумент» для батьків «дитини», який відстає у фізичному розвитку від своїх ровесників є більш вагомим ніж словесні переконання.

У сім'ї, де є розуміння значення рухової активності для повноцінного розвитку особистості дитини, в якій наявне усвідомлене ставлення до здоров'я дитини, батьки самі створюють умови для її розвитку.

Участь сім'ї у розвитку рухової активності дитини є неоціненною, оскільки, на думку багатьох авторів (Д. Фельдштейн О. Захаров, В. Зеньковський та інші), сім'я є первинною інстанцією соціалізації особистості дитини.

На сім'ю покладається найбільша відповідальність за виховання здорових, витривалих, фізично розвинених і активних дітей. Серед завдань фізичного виховання в сім'ї та формування рухової активності визначаємо такі: збереження і зміцнення здоров'я дитини; підвищення рівня фізичної та розумової працездатності; загартування організму, підвищення його адаптаційних можливостей; розвиток рухових якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості) за рахунок систематичного виконання спеціальних комплексів вправ; виховання у дітей стійкого інтересу, потреби до систематичних занять.

Важливо не тільки забезпечити задоволення біологічної потреби дітей в руховій активності, але і спланувати її зміст, орієнтуючись на оптимальне співвідношення різних видів навантажень, підібраних з урахуванням віку, режиму.

Особистий приклад батьків, спільні заняття фізичною культурою та використання елементів національних видів спорту, проведення народних ігор та забав, здоровий спосіб життя – головні складові успіху фізичного виховання в сім'ї. З метою здійснення нормального фізичного розвитку дитини батьки повинні звертати увагу на необхідність додержання режиму дня, харчування, сну, рівномірного чергування роботи й відпочинку. Саме батьки формують у дітей ціннісне ставлення до здоров'я і потребу в систематичних фізичних навантаженнях. Турбота про формування рухових навичок дитини, про досягнення необхідного рівня спритності, швидкості, сили та інших якостей є першочерговим завданням батьків.

Список використаних джерел

1. Бєлєнька Г. В., Богініч О. Л. Здоров'я дитини – від родини: монографія. Київ: СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.

2. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків: монографія. Луганськ: «Альма-матер», 2007. 379 с.

3. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / редкол.: О. Л. Богініч (голова) та ін. Київ: Генеза, 2013. 128 с.

Олена Геращенко,
здобувачка вищої освіти, 602з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Ольга Мельникова**,*
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ І ЗАСВОЄННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ І ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ У СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї

Цілеспрямована, систематична робота з виховання навичок і звичок етичної, культурної поведінки починається із вступом дітей у школу. Саме в початкових класах закладаються основи етичних норм та правил акуратності й охайності, доброзичливості, толерантності, тактовності, ввічливості, акуратності, хороших манери, культурних навичок поведінки у школі, вдома, на вулиці та в громадських місцях.

Тобто, якщо примітивні норми етичної поведінки не прищеплені дітям з ранніх років, то пізніше педагогам доводиться заповнювати ці прогалини, часто роблячи важку роботу: перевиховання учнів, чиї негативні звички прижилися. Відсутність основних звичок у дітей ускладнює роботу з формуванням їх більш тонких і складних проявів культури поведінки: тактовність, ніжність, невимушеність, майстерність, манери ін. Недбалість зовнішнього вигляду, жорстокість, неуважність, нетактовність поступово формують відповідні негативні риси особистості. Звідси з самих перших днів перебування дитини в закладі освіти необхідно ознайомити їх зі знанням правил культурної поведінки, прививати звички їх реалізації.

Власний досвід взаємодії у спілкуванні початківця ще дуже бідний, дитина часто може бути нечемною тільки через незнання того, коли, де і як треба діяти. Нерідко діти засвоюють правила гарного тону до наслідування, через поведінку батьків, дорослих, які є авторитетом для них. Однак задля усвідомлення дитини

своєї поведінки, вчинків -необхідна умова виховання суспільно корисних навичок та звичок моральних норм

Поведінка людини може свідомо демонструвати суспільству, колективу, іншим людям, через порозуміння, зрозуміти й оцінити з погляду суспільної користі й необхідності.

Необхідно відзначити, що в багатьох дітей помітне відставання сформованості навичок і звичок культури поведінки та знань відповідних правил. Тому в роботі з учнями потрібно спочатку звернути увагу на формування навичок та поведінкових звичок. Це досягається систематично Навчання учнів дотримуватися правил. Тому, необхідно така організувати таке життя в початковій школі, щоб учні стабільно накопичували досвід правильних моральних відносин.

Проблемами етичних норм виховання та правил поведінки, утворенню духовних моральних еталонів, норм і якостей, морального відношення до країни, родини присвятили багато праць видатні українські письменники Гончар О., Загребельний П., Котляревський І., Куліш П., Нечуй-Левицький І., Сковорода Г., Тютюнник Г., Леся Українка, Франко І., Шевченко Т., які наголошували про необхідність свободи вибору шляхів, поривання людини до морального ідеалу. Проблему культурно-етичного виховання розглядали також митці вітчизняної й зарубіжної педагогіки як Коменський Я., Локк Дж., Макаренко А., Песталоцці Й., Русова С., Руссо Ж., Сухомлинський В., Ушинський К. та ін.

Особливість морального процесу освіти повинна розглядатися як тривала і безперервна, а досягнення результатів займають певний час. Прояв девіантної поведінки є проблемою не лише для соціологів, а й для психологів, освітян, лікарів, політиків та економістів. Це проблема для всього суспільства.

Отже, обґрунтовано педагогічні умови формування етичних норм та правил поведінки дітей 6-7 років, до яких належить:

1) безперервність між закладом дошкільної освіти та школою у моральному вихованні;

2) накопичення досвіду соціальної поведінки;

3) вплив на емоційну та сенсорну сфери;

4) активне формування позитивних звичок;

5) використання в дозвіллі засобів української народної педагогіки: музики, образотворчого мистецтва, природи, які приваблюють добро, красу.

Богданна Гончарук,
здобувачка вищої освіти, 602з групи,
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Гаврилюк,***
доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ХУДОЖНІЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У світлі концепції особистісно зорієнтованого виховання особливої ваги набувають проблеми розвитку особистості в дитинстві як самобутнього неповторного періоду людського життя.

Різноманітні аспекти художнього розвиткуособистості розкрито у працях А. М. Богуш, В. Г. Бутенка, Н. В. Кудикіної, Л. М. Масол, Н. Є. Миропольської, О. В. Поліщук, Т. І. Поніманської та ін. Вчені вважають, що культура є важливим фактором дитячого розвитку.

Проблему активності як показника художнього розвитку дітей досліджували Г. О. Костюшко, О. М. Коберник, Н. Т. Кириченко,О. В. Киричук та інші вчені.

Концептуальні засади прилучення дітей до народних традицій, художньої культури, мистецтва та творчості обґрунтовано у працях: Н. С. Вітковської, Н. О. Ветлугіної, Д. Н. Джоли, А. А. Кікоть, В. С. Марущак, В. В. Рибалки, Ю. І. Рубіної, О. П. Рудницької, В. О. Сухомлинського, А. Д. Щербо та інших.

У світлі висловленого розглядається важливий аспект взаємозв’язку понять «розвиток», «культура», «мистецтво» й «творчість».

У зв’язку з тим, що основи художньої культури закладаються в дитинстві, коли здійснюються перші кроки у світ прекрасного, важливо, щоб дитина перебувала в атмосфері культури, мистецтва й творчості, взяла в подальше життя паритети справжніх культурних цінностей та ідеалів, від яких залежить успіх роботи на наступних вікових етапах становлення особистості.

У Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України зазначено: «Мистецтво – це своєрідний камертон цивілізації, універсальний спосіб мислення, здатний формувати не просто людину розумну, а людину духовну» [1, с. 5]. Відповідно до цієї Концепції,основними завданнями мистецької освіти в сучасних навчальних закладах визначено:

– пробудження інтересу дітей до мистецтва;

– залучення вихованців до художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва;

– розвиток загальних і художніх здібностей дітей;

– формування універсальних якостей творчої особистості;

– виховання художніх інтересів, смаків, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні особистості відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку [1, с. 2].

Реалізація цих завдань має винятково важливе значення, бо саме від правильної організації різноманітних видів художньо-творчої діяльності залежить рівень художнього розвитку особистості. Тому в різноманітній змістовій, позитивно емоційно забарвленій діяльності відбувається художній розвиток дитини, і проявляються перші творчі кроки художнього самовираження дітей. Отже, актуалізація питання художнього розвитку безпосередньо пов’язана з проблемами художньо-естетичного виховання.

Художнє виховання покликане не тільки навчати розуміння творів мистецтва, а й формувати в людей потребу організовувати своє життя, свою поведінку у відповідності з тими естетичними поглядами і смаками, які склалися під впливом мистецтва.

Тому, щоб дитина змогла стати активним співучасником у різноманітних видах художньо-творчої діяльності, їй необхідна спеціальна художня підготовка, цілеспрямоване педагогічне керівництво її діяльністю з боку дорослих, оскільки рівень художнього розвитку дітей дошкільного віку значною мірою визначається педагогічним професіоналізмом, культурою педагога, його уміннями і навичками художньо-творчої діяльності.

Одним із найважливіших завдань художнього розвитку дітей є задоволення їхніх художньо-естетичних потреб у художній діяльності. Така потреба пов'язана із самореалізацією і самовдосконаленням особистості в активній діяльності. Різноманітні види художньої діяльності прилучають дітей до художньої творчості і є найвищим ступенем художньої активності, яка ефективно формує і розвиває художні здібності вихованців.

Розглядаючи дитячу активність як результат педагогічної взаємодії, вчені (О. М. Коберник О. Л. Кононко, Г. О. Костюшко,О. В. Поліщук та ін.) уважають, що чим ширше включена активність дітей у різноманітні види діяльності, тим вищим є рівень дитячого розвитку, якість художньо-естетичних потреб, мотивів і інтересів, тобто ціннісних, естетичних орієнтацій вихованців.

В основі художньої активності як прояву художньої діяльності є потреба дитини в художній творчості. Дитяча художня творчість є однією з найбільш доступних і дієвих форм естетичного сприймання світу дітьми. Вона може проявлятись у виконанні художніх творів, створених майстрами мистецтв, в естетичному, виразному передаванні їх змісту і настрою; у створенні нової продукції – малюнка, ліплення, в імпровізації співу і танців, у складанні казок і в бажанні виразити в них свої переживання.

Зазначимо, що в дошкільному й молодшому шкільному віці всі види художньої діяльності сприяють розвитку дитячої художньої творчості.

Таким чином, узагальнюючи викладене, відзначимо, що в умовах перехідного періоду освіти до нових креативних технологій особистісно зорієнтованого виховання зростає роль особистості як творця соціокультурної реальності, її художньо-естетичної спрямованості, здатності до пізнання багатоманітності

довкілля та культури, можливості самореалізації у високохудожній діяльності. У зв'язку з цим проблема художнього розвитку особистості набуває актуальності на сучасному етапі.

Особистісно зорієнтований підхід до художнього розвитку дітей дошкільного віку полягає у формуванні художньої культури як невід'ємної частини духовної культури, від міри якої залежить творча спрямованість особистості. Необхідними передумовами дитячого розвитку є емоційне ставлення до явищ довкілля, наявність розвиненого художнього бачення довкілля, образної пам'яті, творчого мислення, естетичних почуттів тощо.

Художній розвиток особистості визначаємо як складний, багатофункціональний, динамічний процес становлення особистості дитини як суб'єкта художньої діяльності, спрямованої на творчий пошук, сценічне самовираження, розвиток особистісних якостей у поєднанні з творчими здібностями, що сприяють формуванню готовності до художньої самореалізації і безперервного художнього самовдосконалення.

Дієвим засобом художнього розвитку особистості є різні види мистецької діяльності, серед яких в контексті нашого дослідження є театралізована діяльність. Синтетичний характер театралізованої діяльності, що проявляється у взаємозв'язку з різноманітними видами художньо-творчої діяльності – зображуваної, музичної, хореографічної тощо – надає можливість кожній дитині спробувати себе в тій чи тій діяльності, займаючись художньою творчістю. Колективний вид театралізованої діяльності забезпечує активну участь кожного учасника творчого процесу, що відкриває перспективи для художнього розвитку вихованців. На нашу думку, інтеграція різноманітних видів дитячої художньої творчості в театралізованій діяльності є важливим засобом формування художньої культури, мистецької компетентності, творчих здібностей дитини.

Ураховуючи вищезазначене, зауважимо, що заклад дошкільної освіти відіграє важливу роль у процесі розвитку художніх здібностей вихованців, тому першочерговим завданням вихователів має стати правильне спрямування творчих

інтересів дітей, розвиток їхнього мислення, формування достатнього рівня життєвої компетентності в дошкільному дитинстві.

Таким чином, організація різноманітних видів художньо-творчої діяльності в закладі дошкільної освіти потребує психолого-педагогічного супроводу розвитку дитячої творчості. Відповідно, особливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку педагогічної творчості та професійної майстерності.

Список використаних джерел

1. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичноговиховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України. *Шкільний світ.* 2002. №9. С. 1-5.

Наталя Гущина
здобувачка вищої освіти 610з групи,
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Леся Карнаух***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН ІЗ БАТЬКАМИ

Взаємини батьків і дітей є однією з найбільш актуальних проблем, яка досліджується сучасною психолого-педагогічною наукою. Сім’я є основним виховним осередком особистості. Саме вона допомагає дитині ввійти в світ соціальних взаємин, формує ставлення до людей, проектує на майбутнє сімейні взаємини, в процесі якого передається багаторічний сімейний досвід сімейного спілкування та цінностей. Сучасні педагоги і психологи відзначають чинники, що негативно позначаються на взаєминах у сім’ї: зростання кількості стресів, екстремальних ситуацій, загальна низька психологічна культура спілкування,

зайнятість батьків, засилля засобів масової інформації, що впливають на формування гедоністичних потреб та звуження інтересів членів сім'ї, збільшення сімей з низьким доходом та асоціальною поведінкою. Саме у взаєминах з дорослими дошкільник соціалізується, оволодіває цінностями, нормами, прийнятими в суспільстві.

У психолого-педагогічній науці накопичений значний теоретичний матеріал з проблеми батьківсько-дитячих взаємин. Сутність і закономірності підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до виховання культури взаємин батьків і дітей у сучасних умовах стали предметом наукових пошуків таких дослідників, як: Г. Борин, В. Ковшар, К. Суятинова, А. Іншаков, К. Коновалова, М. Чулошніков.

В умовах суспільно-економічних змін в Україні перед вищою школою постало завдання підготовки конкурентоздатних майбутніх вихователів дошкільної освіти на ринку праці. Сучасний фахівець повинен оволодіти певним оптимальним обсягом різноманітних професійних умінь та навичок. В основу професійних вимог покладено рівень володіння теоретичним матеріалом та здатність застосовувати теоретичні знання і практичні вміння ефективно працювати з батьками та їх дітьми. Саме тому у підготовці фахівців дошкільної освіти пріоритетної уваги потребують зміст і методики навчання, що формують культуру взаємин дітей дошкільного віку з батьками у різних видах діяльності, уміння і навички, необхідних для професійного зростання [2].

Актуальність дослідження підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування культури взаємин дітей дошкільного віку з батьками зумовлена вимогами Національної стратегії розвитку освіти в Україні, Галузевим стандартом вищої освіти, Концепцією розвитку освіти України, Базовим компонентом дошкільної освіти. Варто акцентувати увагу на необхідності підготовки фахівців нової генерації, спроможних адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід упродовж усього життя.

Але в наш час педагоги до роботи з батьками дітей дошкільного віку підготовлені слабо, тому інтеграція сімейного і суспільного виховання відбувається

на неналежному рівні, через що страждає якість надання дитині дошкільного віку необхідних знань, умінь і навичок. Причину цього вбачаємо у недосконалості традиційної системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи із сім'ями вихованців, що вимагає її поліпшення шляхом унесення змін і передбачає перегляд змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів до означеного виду діяльності.

Загальні питання підготовки та становлення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах навчання у ЗВО досліджувались Л. Артемовою, Г. Бєлєнькою, О. Кононко, В. Нестеренко,Т. Танько.

Але проблема підготовки до роботи із сім'ями вихованців закладів дошкільної освіти, до взаємодії з батьками дітей дошкільного віку залишається вивченою мало. Зокрема, актуальним є вивчення особливостей формування культури взаємин батьків і дітей як фактору їх особистісного розвитку, виявлення педагогічних умов розвитку культури батьківсько-дитячих взаємин

Сучасна практика підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засвідчив наявність суперечності між необхідністю підвищення якості фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та відсутністю науково обґрунтованих концепцій і технологій щодо формування підготовки фахівців дошкільної освіти.

Під культурою взаємин батьків і дітей ми розуміємо взаємини, засновані на довірливих рівноправних ставленнях, особистісно-зорієнтованому стилі спілкування, врахування індивідуальних потреб батьків і дітей у відносинах. Під професійною підготовкою майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти тлумачимо як організований освітній процес, спрямований на оволодіння спеціальними знаннями, вміннями і навичками, розвиток особистісно-професійних якостей, що необхідні для подальшої успішної педагогічної діяльності. Вона є окремою складовою загальної професійної компетентності, що конкретизує його теоретичну і практичну підготовку щодо розв'язання питань, пов'язаних з вихованням культури взаємин із батьками.

Визначено сутність та структуру взаємин батьків і дітей, вплив цих взаємин на формування особистості дитини. Аналіз наукових досліджень із зазначеної проблеми дозволяє виділити наступні найбільш істотні характеристики культури батьківсько-дитячих взаємин: задоволення в системі батьківсько-дитячих взаємин базових потреб дитини, а також потреб, що виникають у процесі дитячо-батьківської взаємодії (прийняття та визнання індивідуальності дитини і збереження свого «Я» як автономної реальності); достатній рівень рефлексії батьків на індивідуальні особливості дитини, а саме розуміння їх психолого-педагогічної природи; свідома організація конструктивного стилю взаємодії з дитиною, адекватного її індивідуальним особливостям. Культура взаємин дитини з батьками та з іншими людьми виховуються у процесі міжособистісних взаємин.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, зміст, методи, що забезпечують підготовку майбутніх педагогів до виховання у дошкільників виховання у дітей старшого дошкільного віку культури взаємин із батьками, а саме: відображення у змісті підготовки студентів сучасних особистісно-зорієнтованого, компетентнісного підходів щодо розуміння сутності і механізмів виховання культури взаємин із батьками, використання інтерактивних форм навчання, що сприяють набуттю здобувачами власного досвіду культури взаємин із батьками; усвідомлення студентами форм і методів виховання культури взаємин із батьками шляхом відпрацьовування прийомів організації діяльності дітей, які сприяють формуванню у майбутніх педагогів здатність до контролювання і саморегулювання стану власної культури взаємин та використовувати ці знання в умовах освітнього процесу ЗДО. Результати контрольного зрізу засвідчили ефективність розроблених педагогічних умов, змісту, форм і методів підготовки майбутніх педагогів до виховання у дошкільників культури взаємин із батьками.

Список використаних джерел

1. Борин Г. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку. *Обрії*. 2015. № 1. С. 9–12.

2. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти засобами інтерактивних та продуктивних технологій**:** колективна монографія / [О. В. Ковшар, Н. Г. Недодатко,

М. В. Бадіца, К. Є. Суятинова, А. Є. Іншаков, І. Є. Іншакова, К. І. Коновалова, М. О. Чулошнікова та ін.], за ред. О. В. Ковшар. Кривий Ріг: КДПУ, 2020. 140 с.

Ганна Деренько,
здобувачка вищої освіти, 601з групи,
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ЗНАЧЕННЯ РУХЛИВИХ ІГОР У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Старший дошкільний вік є важливим етапом у формуванні та становленні особистості дитини. У цей період життя починають формуватися не лише психічні процеси, а й фізичні. Сучасні діти багато часу проводять за гаджетами та телевізором, при цьому зовсім мало часу за рухливими іграми. Тому у закладах дошкільної освіти важливу роль відводять фізичному вихованню, що включає в себе різні засоби та форми роботи. Для всебічного розвитку старших дошкільників важливими є рухливі ігри, що сприяють розвитку фізичних якостей, які проявляються через рухові навички та вміння. Завдяки цьому покращується загальний стан здоров’я, травлення, розвивається та зміцнюється нервова система. Так як нервова система у дітей має високу пластичність, це дає можливість швидко та легко утворювати нові зв’язки, а це в свою чергу дозволяє у сформувати різноманітні рухові навички.

У Законі України «Про дошкільну освіту» основна увага приділяється фізичному вихованню дітей дошкільного віку. Значення цього процесу полягає у забезпеченні успішного фізичного розвитку дітей, зміцненні їх здоров’я, подоланні гіподинамії, формуванні рухових вмінь та навичок, вихованні інтересу до різних

видів рухової діяльності. Особливої уваги набуває розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку, саме розвитку швидкості, сили, витривалості, гнучкості та спритності.

Побудову єдиної освітньої системи, що сприяє оздоровленню, зміцненню та повноцінному розвитку зростаючої особистості розкрито в працях І. Беха, І. Зязюна, В. Кременя, В. Кузя, О. Рудницької та інших.

Проблемою вивчення розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор займалися такі вітчизняні вчені: Барсуковська Г., Загородня Л., Іващенко В., Ляшенко Г., Поніманська Т., Тітаренко С.

Наукові дослідження Е. Вільчковського, Л. Глазиріної, Т. Дмитренко, Н. Денисенко, Г. Ляшенко, Б. Шияна підкреслюють значний вплив рухів на фізичний розвиток дітей дошкільного віку.

Особливу увагу вчені надають рухливим іграм, що сприяють розвитку фізичним якостям. Так, науковець Е. Вільчковський у своїх наукових дослідженнях дійшов висновку про необхідність комплексного розвитку рухових якостей у дітей дошкільного віку.

Сучасними підходами щодо проблеми фізичного виховання дошкільників опікуються у галузі дошкільної педагогіки: О. Богініч, Г. Бєлєнька, О. Кононко, О. Кириченко, О. Курок та інші.

У педагогічному процесі закладу дошкільної освіти здійснюється всебічний розвиток дитини дошкільного віку. Основою всебічного розвитку дошкільників є фізичне виховання, що передбачає досягнення найкращого розвитку таких фізичних якостей, як: швидкість, гнучкість, витривалість, сила, й, зокрема, спритність, що є запорукою перемоги у грі.

Ігри – один із найпоширеніших засобів фізичного виховання. Питання про роль гри, зокрема рухливої, як виду і методу навчання розкриті в багатьох працях педагогів.Підкреслимо, що ігри виникли у сиву давнину і використовувались з метою виховання, відпочинку і розваг. Велика різноманітність рухових дій, які

складають зміст ігор, сприяє розвитку сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості, моральних та вольових якостей. Правильно підібрані рухливі ігри сприяють гармонійному розвитку дошкільників. Даний вид ігор задовольняє потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню їх рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички основних рухів (ходьба, біг, стрибки, рівновага), розвиваються такі важливі фізичні якості, як швидкість, влучність, витривалість та спритність.

У процесі рухливих іграх у дітей старшого дошкільного віку збагачується руховий досвід, формуються рухові навички, розвиваються фізичні якості, виділяються індивідуальні особистості кожної дитини. Такі ігри дозволяють розв'язувати комплекс завдань фізичного виховання: задовольняють потребу дітей у русі, навчають володіти своїм тілом, розвивають фізичні якості, розумові та творчі здібності, моральні якості. Важливу роль у розвитку фізичних якостей у дітей грає навантаження в іграх. Навантаження можна дозувати, зменшувати або збільшувати загальну рухливість в іграх. Гра при цьому виступає не лише засобом фізичного виховання, а й методом навчання. Особливості гри як методу навчання у формуванні особистості дитини висвітлено у працях Л. Артемової,

Р. Буре,Р. Жуковської, Т. Поніманської та інших. Педагогічне значення рухливих ігор важко переоцінити. Елементи захоплюючої боротьби, швидка зміна обстановки змагань, завдання, що вимагають швидкого вирішення у ході гри, – все це сприяє вихованню і розвитку самовладання, рішучості, наполегливості, кмітливості та спритності.Зазначимо, що рухливим іграм, притаманні: образність; рухові дії, що обумовлені правилами; ініціативність; виконання ролей згідно із сюжетом.

Класифікація рухливих ігор включає такі їх види: за складністю; за ступенем фізичного навантаження; за груповим складом. Добирати рухливі ігри для старших дошкільників доцільно згідно з чинною програмою конкретного закладу дошкільної освіти з обов'язковою реалізацією оздоровлювальних, освітніх, розвивальних та виховних завдань. Слід також зауважити, що рухливі ігри мають позитивні сторони: велика емоційність; відносна самостійність у розв'язанні поставлених завдань; максимально розкриваються функціональні і психічні сили дітей старшого дошкільного віку.

Отже, рухлива гра є важливим важелем у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку. У процесі проведення регулярних рухливих іграх у старших дошкільників формується руховий досвід, закріплюються рухові навички, створюються сприятливі умови для виховання усіх фізичних якостей, й, зокрема, спритності.

Катерина Дмитрук,
здобувачка вищої освіти, 604з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Валентина Біланн,***

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Сім'я є найважливішим елементом суспільства, і від того, наскільки вона стабільна й успішна, залежить, якою мірою кожен її член ефективно виконує покладені на нього функції і підтримує соціальні та економічні реформи в суспільстві. У результаті глибоких політичних і соціально-економічних перетворень у суспільстві сім'я як соціальний інститут переживає ряд змін. Це пов'язано з трансформацією пріоритетних цінностей на державному рівні і на рівні окремих громадян.

Сучасна психолого-педагогічна практика стикається з посиленням у суспільстві ряду несприятливих тенденцій, які суттєво ускладнюють психічний розвиток і виховання дітей у сім'ях, зокрема в тих, де є діти з особливими освітніми потребами.

Вивчаючи вплив несприятливих тенденцій, що погіршують умови розвитку і виховання дітей, характерних для нашого часу, їх найчастіше пов'язують з дисгармонією сімейних відносин і порушеннями в системі сімейного виховання (А. Капська [3], С. Миронова [4], Л. Романовська [5], А. Шевцов [6] та ін.)

Поява страхів у батьків, відсутність уявлень про наявність зв'язку між всією системою внутрішньосімейних стосунків як в батьківському, так і в подружньому аспектах часто є причиною звернення за консультацією до фахівця. Як правило, цей факт знаходить відображення безпосередньо в скаргах батьків на труднощі в поведінці дітей з особливими освітніми потребами. Переживання й усвідомлення батьками своєї актуальної внутрішньо-сімейної ситуації пронизує всі структури сімейних взаємовідносин: емоційну, когнітивну і поведінкову. У сфері емоційного реагування в дорослих на перший план виступають явища психічної напруженості, підвищеної тривожності і емоційний дискомфорт. У когнітивній сфері найбільш

виразно проявляється усвідомлення своєї сімейної ситуації в цілому як неблагополучної, іноді, як фатально невдалої. У поведінкової сфері батьки активно налаштовані на пошук допомоги, спочатку вони намагаються щось змінити самостійно, а в подальшому приходять до стійкого відчуття, що вони потребують зовнішньої допомоги. У зв'язку з цим, на думку науковців, вивчення порушень батьківсько-дитячих відносин, має проходити послідовно, шляхом «нанизування» таких етапів:

1) аналіз інформації, отриманої в первинній бесіді з батьками, а також наявних відомостей від лікарів, педагогів або інших зацікавлених у дитині осіб;

2) бесіда з батьками, спрямована на отримання відомостей про попередні етапи розвитку дитини, її здоров'я, сімейні відносини і обставини соціально-побутового плану;

3) відомості про стан здоров'я (на момент обстеження);

4) спостереження за батьківсько-дитячими відносинами під час консультування;

5) експериментально-психологічне обстеження – сукупний аналіз усіх отриманих матеріалів.

Важливим доповненням до вивчення порушень батьківсько-дитячих відносин служать аналіз продуктів діяльності дитини (малюнки, вироби, предмети захоплень), а також результати вивчення особистостей батьків.

Відповідно до загальної схеми психологічного консультування отримані відомості групуються в чотири розділи:

1. Інформація про історію розвитку дитини та стан її здоров'я.

2. Відомості про особливості соціальної обстановки, у якій зростає дитина (сім'я, колектив однолітків у дитячому садку, школі або інших відвідуваних установах).

3. Особливості поведінки батьків і дитини безпосередньо в період консультування і в сім'ї.

4. Диференційована характеристика розвитку пізнавальної, емоційно-особистісної сфер батьків і дитини.

На основі отриманої інформації консультант повинен дати загальну оцінку рівня розвитку дитини з особливими освітніми потребами, описати суть труднощів батьківсько-дитячих відносин, оцінивши ступінь їх глибини, виокремити чинники, пов'язані з появою зазначених труднощів, визначити сфери впливу на усунення або ослаблення гостроти проблеми.

Разом з тим, принципово важливо відзначити, що поряд з індивідуальним консультуванням існують і групові форми психолого-педагогічної підтримки батьків, а саме:

1. Батьківські збори. Цей вид роботи, поширений в освітніх установах, дозволяє стимулювати інтерес батьків до проблем виховання дітей та підлітків. Ефективність батьківських зборів залежить від пропонованої теми і від рівня підготовки фахівців. У психолого-педагогічній літературі подано пропозицію завершувати батьківські збори конкретними рекомендаціями, які будуть зрозумілі батькам.

2. Семінари-практикуми. Цей вид роботи передбачає проведення тематичних консультацій для батьків з актуальних проблем. У цій тематиці фахівець розкриває технології, що сприяють психологізації свідомості в батьків.

3. Батьківські тренінги. Цей вид роботи сприяє оптимізації батьківсько-дитячих відносин, дає змогу підтримувати процес «дозрівання» особистості в сенсі розвитку духовного потенціалу, усувати симптоми емоційних переживань, інтерперсональних і інтрапсихічних конфліктів, навчати батьків новим методам міжособистісного дослідження і взаємодії з дітьми, виробляти в них навички співпраці.

4. «Школа молодого батька». Цей вид роботи, що включає в себе всі вищеназвані аспекти практичної діяльності консультанта, спрямований на підвищення батьківської компетентності та соціально-педагогічної грамотності.

При всьому різноманітті форм психолого-педагогічної підтримки батьків, фахівцеві-консультанту необхідно оперувати такими принципами: систематичність проведення; цільове планування заходів; тематичний зв'язок з батьківськими

запитами; орієнтація на кінцеву мету; врахування соціально-психологічних установок батьків.

Отже, змістом консультування стає психологічний супровід батьків у складні періоди взаємин із дитиною з особливими освітніми потребами. Залежно від ситуації цілями консультування можуть стати ті чи ті зміни поведінки і самосвідомості. Формування продуктивного ставлення батьків до дитини, прийняття її проявів, повернення віри у свої сили і бажання долати труднощі, відновлення зруйнованих зв'язків і відповідальності членів сім'ї один перед одним стає професійною інтенцією психологічного змісту консультації. Психологічне консультування постає цілісною системою, яка розгортається як динамічний процес у часі й особистісному просторі всіх учасників консультації. Цей процес консультативного супроводу включає три стадії: усвідомлення зовнішніх і внутрішніх причин кризи; реконструкція ціннісного ставлення; оволодіння необхідною життєвою стратегією і тактикою поведінки.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання соціалізації дітей із особливими освітніми потребами: інструктивно-методичний лист / уклад. О. О. Мілєйко. Миколаїв: ОІППО, 2017. 32 с.

2. Битько Ю. А. З досвіду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. *Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами: стан упровадження в Черкаській області* / уклад. І. М. Литвин. Черкаси, 2016. С. 43–45.

3. Капська А. Й., Пеша І. В. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 232 с.

4. Миронова С. П. Робота фахівців з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Серія: Педагогічні науки.* 2017. Вип. 9. URL: http://aqce.com. ua/download/publications/294/177.docx (дата звернення: 08.09.2018).

5. Романовська Л. Особливості підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з різними типами сімей. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія.* 2013. Вип. 674. С. 137–145.

6. Шевцов А. Г., Романенко О. В., Ханзерук Л. О., Чеботарьова О. В. Сім'я і дитина в умовах інклюзивної освіти. К.: Слово, 2013. 112 с.

Аміна Євстратова,
здобувачка вищої освіти, 411 групи,
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЛЬ КАЗКИ У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ТА НАВЧАННІ ДІТЕЙ

Велике значення для сучасних дошкільних навчальних закладів мають думки В. Сухомлинського про виховне значення казок у житті дітей. Адже саме казка задовольняє інтерес до навколишнього, жадобу дитячого пізнання. Веселий і життєстверджуючий, чарівний і дивовижний світ казок входить у душу кожної людини ще з дитинства, засіваючи її першими зернами добра, краси й справедливості. Прекрасний витвір народної фантазії, казка приваблює не тільки своїми гуманістичними ідеями, а й витонченою, досконалою формою, що є наслідком роботи над нею багатьох поколінь казкарів. Вона – неоціненне духовне багатство, у якому з найбільшою силою виявилися надії і сподівання народних мас.

У меморіально-педагогічному музеї В. Сухомлинського зберігається 70 томів дитячих казок. У казках В. Сухомлинського можна прослідкувати кілька основних напрямків: розповіді про природу, розповіді про тварин, розповіді про людські стосунки, про високе почуття патріотизму.

В. Сухомлинський порівнює казку з безсмертними фресками Київської Софії, споглядаючи, як ми переймаємося гордістю за могутню силу таланту наших предків. Так само діє на людину казка.

В. Сухомлинський був автором багатьох творів для дітей. Перлинами української дитячої літератури є створені ним збірки казок і оповідань для дітей, які навчають доброти і мудрості.

Так, у книгах В. Сухомлинського «Квітка Сонця», «Всі добрі люди – одна сім'я» зібрано найцікавіші твори письменника для дітей: притчі, казки та оповідання [19]. Вони поетичні, щирі, дотепні, з глибоким підтекстом,пройняті любов'ю до дитини, до рідного краю. Ці твори навчають дітей доброзичливості, поваги до старших, відповідальності за свої вчинки.

Із 2004 року казки В. Сухомлинського стали мандрувати різними країнами світу (США, Японія, Австралія, Ізраїль, Латвія, Німеччина, Китай, Росія).

Своєрідно і творчо В. Сухомлинський використовував казку у вихованні моральної особистості. Без казки не можна уявити дитинство – це важливий висновок відомого педагога і дитячого письменника. Казка наближує освітній процес. Вона у цікавій, яскравій, образній формі сприяє формуванню основ світогляду, моральних якостей дітей. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й виражає своє ставлення до добра і зла, відгукується на події і явища навколишнього світу. З казки черпаються перші уявлення про справедливість і несправедливість. Казка допомагає дітям оволодіти різноманітними знаннями у сфері щоденної практики, моральності, етичних відносин. Для дітей казки також стають способом осмислення, обдумування і пояснення явищ дійсності, природи, суспільних відносин, моральних вчинків і поведінки людей. Педагог підкреслював, що казка ігнорується і до неї необхідно повернутись. Вчений наголошував на тому, що через казку, фантазію, гру та через неповторну людську творчість – вірна дорога до серця дитини. Саме казка показує життя людини в суспільстві, особливості взаємин між людьми. Передача моральної поведінки в них відбувається не через абстрактні поняття, а через дії реальних героїв, поведінка яких є значимою для дитини.

У казці певна моральна норма чи позиція ніколи не нав'язується, не є оголеною, а випливає з художньої тканини твору, як підтекст, як повчальний висновок, який повинні зробити слухачі казки. Казки акумулюють величезний морально-духовний

потенціал, національні цінності. Людські стосунки у казках прості та зрозумілі, дитина вчиться співпереживати горю, радіти щастю казкових героїв, перемозі Добра над Злом.

Саме казки формують первинні моральні поняття, збагачують уяву незабутніми образами народної фантазії. У більшості з них за нескладним сюжетом прихований глибокий філософський і моральний зміст. Різке протиставлення добра і зла, ідеалізація позитивних героїв, велика емоційна сила і виразність образів, своєрідна поетика у них захоплюють дошкільників, герої цих творів глибоко западають їм у душу, дають поштовх для роздумів, пробуджують прагнення їх наслідувати. Слухаючи казку, діти часто хвилюються, радіють або непокояться, напружено стежать за подіями.

Тому В. Сухомлинський вважав, що першими творчими роботами, які складає дитина, мають бути саме казки про те, що бачить дитина, переживає, чим переймається. Вчений відводив особливе місце невичерпних можливостей казки для морального виховання дітей. Казка у його розумінні – це друг і вчитель дітвори. Вона допомагає їм краще пізнати довкілля, робить їх добрішими, людянішими, викликає бажання пронести чудові риси позитивних персонажів через своє життя. Своїми творами В. Сухомлинський намагався подарувати малому читачеві такі морально-ціннісні настанови: чутливість до радощів і горя, самостійність, діяльну турботу, узгодження власних бажань з інтересами навколишніх, міркування над життям, прагнення творити красу.

Казки В. Сухомлинського відіграють важливу роль у житті дітей та розкривають їм високу життєву мудрість, виховують дітей морально.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. Всі добрі люди – одна сім'я. Київ: Школа, 2015.160с.

Вікторія Завада,
здобувачка вищої освіти, 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Неля Кравчук,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології
та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Проблема духовного розвитку особистості, забезпечення її ціннісного ставлення до природи в умовах відродження України набуває особливого значення. На державному рівні це знайшло відображення в основних документах з дошкільного виховання та освіти: Концепції дошкільного виховання в Україні, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Національній програмі «Діти України». В них наголошується на необхідності створити дійові гуманістичні норми взаємодії дитини і природи, розробити такі виховні технології, які б враховували і психічні особливості, і комплекс індивідуальних якостей, і систему інтересів, потреб, ідеалів, творчих можливостей особистості, і тим самим забезпечили цілісний духовно-фізичний вплив на неї.

Цій проблемі приділяли увагу багато науковців, зокрема, Г. Бєлєнька, С. Бондар, Н. Глухова, Т. Науменко, О. Половіна, З. Плохій, С. Шмалей та інші.

У своїх публікаціях вони визначають природничо-екологічну компетенцію дошкільника як складову життєвої компетентності, що становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання. Основний зміст екологічної освіти дошкільників полягає у формуванні мотиваційних основ екологічної свідомості дитини. А екологічні знання мають стати тими засобами, які будуть використовуватися дитиною в повсякденному житті й мотивувати її поведінку [2; 3; 4].

Ознайомлення дитини з природою – один із головних засобів її розвитку, який реалізується через всі освітні лінії БКДО. В його процесі розширюється орієнтація дітей у навколишньому середовищі, формуються пізнавальні здібності, виховується відповідальне ставлення до природи. Ознайомлення дітей дошкільного віку зі світом природи є найважливішим засобом формування гармонійної всебічно розвиненої особистості, що володіє знаннями й навичками природо доцільної поведінки в природі.

У пошуках методів виховання сучасних дітей педагогіка постійно звертається до народної мудрості, яка свідчить, що найкращою формою виховання була і залишається спільна діяльність дорослого і дитини. Серед освітніх методів, які використовуються в закладах дошкільної освіти, пріоритетними мають бути праця, гра та художня література.

Художня література здатна виховувати й навчати, об'єднувати дітей і дорослих, викликати сильні емоції і спонукати до дії [1]. Науковці довели, що художня література має особливе місце в освітньому процесі дошкільників. Її характерною особливістю є трансформація науково-достовірної інформації через казкові персонажі. Вона глибоко впливає на особистість дитини, оскільки враховує психологію дошкільника, його емоційність, наочно-образне мислення, здатність і прагнення до наслідування.

Вкрай тяжка екологічна ситуація в Україні потребує кардинальних змін, як політичного, економічного так і освітньо-виховного характеру. Починати даний процес варто з екологічної освіти і виховання дітей дошкільного віку. Це у свою чергу, дозволить прищепити дошкільникам почуття любові, бережного ставлення до природи, навчити дбайливо розпоряджатися природними багатствами та сформувати на належному рівні екоцентричний тип культури. Важливе місце у цьому процесі посідають словесні методи навчання, а особливо читання дитячої природознавчої художньої літератури з її великою різноманітністю жанрів: оповідання, казки, вірші, легенди тощо [2]. Дана тема є актуальною тому, що спостерігається загальна тенденція зниження інтересу до читання, і в першу чергу, художньої літератури природознавчого характеру. Все більше батьків, у зв'язку з

браком часу, відсутністю бажання, знаннями про освітньо-розвивальне значення літератури менше читають дітям художню літературу, натомість перевагу надають комп'ютерній техніці, перегляду телепередач, у більшості не розвивального характеру, або низького інтелектуального рівня.

Таким чином, використання художньої літератури сприяє формуванню естетичного ставлення дошкільників до природи. Зокрема такі як: використання художньої літератури у процесі спілкування з дітьми в різних видах діяльності; використання наочності у процесі роботи з художньої літератури; застосування художньої літератури в системі; єдність позицій педагогів і батьків стосовно використання художньої літератури у процесі екологічного виховання дітей. Природознавча художня література несе наукову інформацію, але спосіб її подання має бути емоційно насиченим і цікавим, що забезпечить засвоєння дошкільниками екологічних знань, уявлень про взаємозв'язки в природі та місце людини в ній. Сприятиме формуванню позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формуванню екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку. Художня література повинна використовуватися системно, у різних видах діяльності, з урахуванням психологічних можливостей дошкільнят.

Список використаних джерел

1. Бєлєнька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г. В. Бєлєнька, Т. С. Науменко, О. В Половіна. Київ : Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2013. 115 с.

2. Бєлєнька Г. Екологічна художня література в житті сучасної дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2012. № 2. С.17-24.

3. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг : мистецтво розповідання або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання.* 2017. №7. С. 2 – 6.

4. Кучеренко Ж. Художня література як складова освітнього процесу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 10. С. 59 – 62.

Вікторія Засієнко,

здобувачка вищої освіти, 601з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Неля Скрипник,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний ринок праці вимагає від випускника освітнього закладу не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, що забезпечить формування компетентних професіоналів. Як зазначено у статті 17 Закону України «Про освіту», метою вищої освіти є «здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань». Отож важливо, щоб педагог мав сформовану систему цінностей, професійних компетентностей, загальну культуру, які повсякчас реалізовуватиме в професійній комунікації в умовах освітнього процесу закладу освіти. Це актуалізує потребу цілеспрямованого формування професійно-комунікативної культури педагога, зокрема, вихователів ЗДО.

Професійно-комунікативна культура вихователя обумовлює успішність його професійної діяльності, є показником його професійної зрілості та активності. Відтак, комунікативна культура є важливою компонентою готовності майбутнього фахівця дошкільної освіти до професійної діяльності.

Основи професійно-комунікативної культури починають закладатись вже під час навчання у ЗВО. Однак, методичні аспекти формування професійного досвіду майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі навчання в ЗВО, на наше переконання, досліджено не у повній мірі. Ці обставини вплинули на вибір теми дослідження.

На початковому етапі дослідження, нами було здійснено теоретичний аналіз феномена комунікативної культури. Було встановлено, що комунікативна культура – це складне, організоване особистісне утворення суб'єкта спілкування, що охоплює сукупність його знань, умінь та навичок, за допомогою яких він реалізує цілі та завдання комунікативної і професійної діяльності та досягає взаєморозуміння у міжособистісній взаємодії [1].

З'ясовано, що особливості спілкування залежать від професійної діяльності, в якій воно використовується. Встановлено, що специфіка професійної комунікативної культури вихователя зумовлена тим, що його спілкування відбувається з дитиною дошкільного віку та носить виразну виховну спрямованість, слугуючи провідним засобом для формування особистості й діяльності малюків.

Учені стверджують, що сформована професійна комунікативна культура майбутнього вихователя відповідає таким показникам, як:

– володіння вміннями говорити, слухати та розуміти інших, зокрема, дітей;

– застосування невербальних засобів комунікації, які допомагають майбутньому вихователю бути зрозумілим для дітей;

– володіння інтонацією і тональністю мовлення;

– вмінням відчувати внутрішній стан дитини, адекватно реагувати на її фізичний і емоційний стан;

– здатність до емпатійності, адекватного міжособистісного сприймання, діалогічного й емоційно-позитивного стилю взаємодії;

– володіння гнучкою стратегією спілкування, мовленнєво-руховою координацією (тобто, коментування дій), предметними засобами спілкування (маніпуляція предметами), спілкування діями (показ дій) [3].

Доведено, що дисципліни психолого-педагогічного блоку одні з основних навчальних дисциплін у формуванні комунікативної компетентності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Вони допомагають студентам засвоїти комплекс знань про розвиток спілкування дитини, забезпечуючи вироблення вмінь і навичок для організації педагогічного спілкування з дітьми і проведення інформативної роботи з їх батьками.

Проаналізовано сутнісні характеристики та структуру професійної комунікативної культури, особливості її формування у майбутніх вихователів. Встановлено структуру професійної комунікативної культури майбутнього педагога, яка містить три елементи: комунікативний (обмін інформацією); інтерактивний (дії і думки) і перцептивний (сприймання людини людиною).

Розроблено та апробовано методи формування професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів з використанням матеріалів навчальних курсів психологічного спрямування. Для формувальної роботи було обрано дисципліну «Психологія спілкування» з теми: «Психологічна підготовка до спілкування з дітьми в умовах ЗДО», що дозволяло поєднати теоретичну і практичну підготовку майбутніх вихователів.

На кожному занятті студентам надавався як теоретичний матеріал, так і виконувалася практична робота у вигляді психологічних завдань. Наприкінці заняття здійснювався контроль знань студентів за допомогою виконання тестових завдань. У теоретичній частині використовувався метод «міні-лекцій».

Також було запропоновано виконати практичні роботи з використанням активних і творчих методів навчання: дискусії, групове обговорення, творчі завдання, міні-дослідження тощо. Більша частина практичних робіт носила інтерактивний характер, передбачала їх виконання у групі студентів. Інтерактивні завдання поєднували в собі активізацію як розумової діяльності, так і диспут між студентами, що сприяло формуванню їх комунікативної компетентності.

У ході розробки практичних робіт використано матеріали навчально-методичних праць таких фахівців у психолого-педагогічній галузі, як А. Богуш[2], Т. Дуткевич, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, Л. Мороз-Рекотова[3], І. Паласевич [4], С. Тищенко та ін.).

На практичних заняттях використано запитання і психологічні завдання з проблем розвитку спілкування дітей з дорослими і ровесниками, які спонукали студентів аналізувати комунікативні ситуації, допомагали усвідомити особливості спілкування дітей різного віку, а також вимоги до спілкування вихователя з дітьми.

Кожне заняття завершувалось контролем та самоконтролем засвоєних знань майбутніх вихователів про розвиток спілкування дітей з дорослими і ровесниками за допомогою програмованого контролю – тестів. Підсумок заняття передбачав обговорення зі студентами освітніх результатів (чого вони навчились, що важливого для себе дізнались, якими вміннями оволоділи), висловлення студентами побажань, щодо шляхів вдосконалення та самовдосконалення своєї комунікативної культури.

На контрольному етапі експерименту, було повторно діагностовано стан сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів в умовах традиційного навчання та в умовах експериментального навчання з поглибленим вивченням тем, присвячених розвитку комунікативної культури. Порівняння даних двох діагностичних зрізів дало нам змогу виявити позитивні зміни стану сформованості комунікативної компетентності, що відбулись унаслідок формувальної роботи з майбутніми фахівцями дошкільної освіти.

Отож, усі поставлені нами завдання дослідження було виконано, а отримані в ході формувального експерименту емпіричні дані дозволили нам відзначити позитивну динаміку рівня сформованості професійної комунікативної культури майбутніх вихователів, як за її окремими компонентами, так і у цілому. Поєднання традиційного навчання та поглибленого вивчення питань розвитку спілкування усіх учасників освітнього процесу,дозволяє покращити такі показники, як рівень комунікативної потреби, володіння вміннями слухати і говорити, здатністю до саморегуляції процесу спілкування.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: підручник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 460с.

2. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Вид. 4-те, доопрац. і допов. Харків: Ранок, 2013. 192с.

3. Мороз-Рекотова Л. В. Вихователь XXI сторіччя: формування професійно-комунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти: монографія. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022. 256 с.

4. Паласевич І. Комунікативна компетентність вихователя дітей дошкільного віку. *Людинознавчі студії.* Педагогіка, 2017. Вип. 4. С. 220–229. URL: http://lssp.dspu.edu.ua/article/download/98634/94255

Мар'я Зелінська,
здобувачка вищої освіти, 601з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Ольга Мельникова***,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАЙНДМЕППІНГУ

Стрімка цифровізація всіх аспектів людської життєдіяльності регламентує створення нових моделей відносин: в побуті, на виробництві, у сфері обслуговування, в освіті. Величезні потоки інформації вимагають сформованості умінь для її сприйняття, переробки, використання та ін. Не випадково, популярністю користуються ті сервіси, які добре структуровані, не обтяжені великими текстами і інструкціями, зрозумілі на інтуїтивному рівні.

Сьогодні практично будь-яке пояснення нового матеріалу або доповідь супроводжується відповідною презентацією і слайдами. А використання інфографіки дозволяє передавати інформацію без урахування мовних і вікових бар'єрів.

У світовій практиці метод ментальних карт поширений як інструмент самоаналізу в планування власної діяльності. Проте останнім часом це метод активно застосовується в освіті.

Дошкільна освіта, бере на себе відповідальність за створення якісних умов для розвитку особистості дитини. Відтак, серед інноваційних технологій, що

використовуються у дошкільної освіти, можемо виокремити ментальні карти (або майндмеппінг). Це унікальний і простий метод запам'ятовування і систематизації інформації, за допомогою якого розвиваються як творчі, так і мовні здібності дітей, активізується пам'ять і мислення. Даний метод забезпечує високу пізнавальну активність дітей, сприяє взаємодії дітей з дорослими і однолітками.

Ментальна карта – це простий спосіб органічно упорядковувати думки, не турбуючись про порядок і структуру. Це дозволяє візуально структурувати свої ідеї, щоб допомогти в аналізі та згадуванні.

Ментальні карти мають природну організаційну структуру, яка випромінює центр і використовує лінії, символи, слова, кольори та зображення відповідно до простих, зручних для мозку концепцій. Карта перетворює довгий перелік монотонної інформації у барвисту, незабутню та високоорганізовану схему, яка працює у відповідності до природних способів роботи мозку.

Метод ментальних карт охоплює всі психолого-фізіологічні складові процесу розвитку креативності дітей дошкільного віку, а саме: цільність сприйняття, гнучкість мислення, оригінальність (нестандартність) мислення, збільшення обсягу пам'яті, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, здатність до відкриття, розвиток уяви і фантазії, здатність до рефлексії.

До способів застосування ментальних карт в роботі з дітьми дошкільного віку можемо віднести:

– запам'ятовування матеріалу;
– упорядкування і систематизація інформації;
– планування діяльності;
– пошук рішень;
– розгляд різних варіантів вирішення поставленого завдання.

Таким чином, упровадження методу ментальних карт дозволяє зробити освітній процес більш цікавим, творчим; сприяє подальшому розвитку творчих здібностей і особистісних якостей дітей старшого дошкільного віку; допомагає дітям у підготовці до переходу на новий рівень освіти; підвищити інтерес батьків до діяльності закладу дошкільної освіти; покращити рівень компетентностей педагога.

Юлія Зідрашко,
здобувачка вищої освіти, 211 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Ольга Бутенко**,*
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Для сучасного періоду розвитку українського суспільства характерні суперечливі тенденції, які неминуче позначаються на вихованні підростаючого покоління. Мова йде, насамперед, про родинне виховання. Сучасна сім'я, відчувши на собі процеси деформації і соціальної корозії кінця XX та початку XIX ст., зазнала глибокої деформації. З кожним роком спостерігається все глибша руйнація усталених морально-етичних норм життєдіяльності родини: зростання нестабільності шлюбу; посилення конфліктності взаємин між подружжям, між батьками та дітьми; зниження народжуваності; ігнорування батьківських обов'язків тощо. У зв'язку з цим набирає актуальності проблема виховання шанобливого ставлення до матері у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

Не підлягає сумніву той безперечний факт, що універсальна педагогіка павлиського вчителя, акумулювавши в себе народну мудрість, поєднує в собі оригінальні ідеї та інноваційні технології, що не втрачає своєї значущості й актуальності і в нових умовах незалежної держави. Розглядаючи крізь призму сьогоднішніх реалій ідеї великого педагога, у його творчості ми знаходимо широкий спектр оригінальних і нестандартних вирішень багатьох складних проблем, пов'язаних із вихованням підростаючого покоління. Батьківська педагогіка В. Сухомлинського орієнтована на виховання у дітей почуття любові до батька й

матері. На наше переконання, це і є основою формування гендерної особистості дитини-дошкільника.

Життя переконливо доводить животворчу силу родини у розвитку і вихованні дитини. Саме ідея родинного виховання є стрижнем педагогічної системи видатного педагога ХХ століття. Головний сенс та мету сімейного життя В. Сухомлинський вбачав у вихованні дітей. Досконало вивчивши психологію міжособистісних взаємин батьків і дітей, молодшого і старшого поколінь, учений-педагог уважав важливою школою виховання взаємостосунки між чоловіком та дружиною, між батьком та матір'ю, які мають розвиватися на грунті національних і сімейних цінностей, норм і традицій, взаємовпливу особистісних моральних якостей батьків і дітей.

Серйозним засобом формування усвідомленого батьківства у педагогічній діяльності В. Сухомлинського стало утвердження Культу Матері в духовному житті дітей – культу, в якому «повага пройнята глибоким розумінням, і розуміння надихає повагу, пошану, любов, благоговіння, - вимагає від педагога мудро і піднесено говорити з дітьми про високу материнську місію» [2, с. 212]. Мати виховує дитину не тільки за допомогою безпосередніх виховних впливів, а й на морально-чуттєвому, подекуди інтуїтивному рівні, що забезпечує високу ефективність та довготривалість таких впливів.

Видатний педагог акцентував, що мистецтво виховання у сім'ї полягає в моральному багатстві взаємостосунків між членами родини. Адже повсякденні проступки батьків залишать назавжди глибокий слід у дитячій душі. В. Сухомлинський переконаний, що основним взірцем для дитини є перш за все мати, наділена такими людськими якостями, як любов, доброта, мудрість, відчуття краси, чесність, справедливість, совісність, покаяння і прощення, сердечність, душевність, милосердя, терпіння, інтелігентність, працьовитість тощо. Лише жінка-мати, від якої залежить духовно-моральна основа життя родини, здатна створити в оселі атмосферу душевного спокою та захищеності кожного члена сім'ї.

Через усю творчість В. Сухомлинського проходить тема культури материнства, моралі сімейних відносин. Жінка завжди користувалася повагою в усіх народів. Ще

з сивої давнині до нас дійшли пам'ятники і величні храми, збудовані на честь жінки-матері. Образ богині Великої Матері набув поширення ще тоді, коли людина вчилася виготовляти знаряддя праці з необробленого каменю. Українська етнопедагогіка порівнює матір з сонцем, теплом, добром, золотом.

Цінності, норми, уявлення, закладені в дитинстві, багато в чому визначають життєвий шлях людини, формують її життєву позицію. Кожна дівчинка мріє в майбутньому стати жінкою, народити дитину, адже потреба бути матір'ю закладена в ній природою. Розглядаючи материнство як особистісну сферу жінки, В. Сухомлинський зазначав, що на прояв материнського ставлення вагомий вплив чинять існуючі в суспільстві норми, традиції, цінності, ідеології та ідеали. Педагог висловлював упевненість у тому, що перший урок моральної готовності до материнства вихованці отримують ще в ранньому віці. «Усе залежить від виховання в дитинстві», – стверджував видатний педагог XX століття [2, с. 348]. Отож, дівчат потрібно постійно підводити до висновку, що материнство – найвідповідальніша і найважливіша подія в житті жінки. Дівчинка має зрозуміти своє призначення: «Я, дівчинка, – завтрашня мати. Природою і суспільством на мене покладено високу місію – повторити в дітях себе і того, кого я люблю…» [1, т. 3, с. 355].

За переконанням В. Сухомлинського, дівчинка повинна стати самобутньою і яскраво вираженою особистістю, а для цього необхідно виховати у дівчаток гордість, прагнути до їхнього духовного розвитку, життєвої активності. Великого педагога обурювало виховання, спрямоване на підготовку дівчаток до ролі домашньої господарки. За В. Сухомлинським, «бути матір'ю, бути вихователем дітей – горда й почесна місія, але коли тільки цим обмежиться діяльність жінки – вона буде залежною істотою. Тільки яскрава життєва мета дає жінці духовну силу, яка робить її володарем і повелителем у сфері почуттів» [1, т. 1, 573].

Багато цінних думок знаходимо в творчій спадщині педагога про великий вплив суспільного виховання на формування гендерної поведінки, чоловічої і жіночої психології, статевої любові, продовження роду. «Виховання хорошої матері, хорошого батька, а значить, і хороших чоловіків і дружин – це, по суті, одна з

найважливіших цільових ліній роботи школи, адже матерями й батьками бути майже всім», - писав В. Сухомлинський [1, т. 1, 185].

Виняткового значення у своїх численних працях В. Сухомлинський надавав формуванню у майбутніх батьків та матерів системи стійких етико-моральних цінностей, культури почуттів та взаємин, понять про усвідомлене батьківство та материнство. Він уважав, що статеве виховання є першоосновою емоційно-естетичного та громадянського становлення особистості, і спрямоване воно має бути на формування сім'янина.

В. Сухомлинський радив проводити Свято Матері і День дівчаток, щоб кожен хлопчик в такі дні вручив подарунок своїй матусі, сестрі чи бабусі, виготовлений своїми руками. Педагог також радив відвести у школі куточок для дівчаток, де б виставлялися книжки і брошури з анатомії, фізіології, гігієни дівчинки і жінки, про материнство; радив говорити з дітьми про велике і прекрасне – кохання, шлюб, батьківство, дітонародження.

Роздуми над проблемами виховання приводять до висновку, що цілісна педагогічна система, створена великим педагогом минулого століття В. Сухомлинським, яка вирізняється багатогранністю, поліфонічністю та всеосяжністю, є благодатним підґрунтям для формування у дітей гендерної соціалізації.

Список використаних джерела

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти томах. К. : Рад. школа, 1976-1977.

2. Сухомлинський В. О. *Батьківська педагогіка*. Київ: Рад. школа, 1978. 264 с.

3. Бутенко О. Г. Ідеї гендерного виховання у педагогіці В. Сухомлинського *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»:* Науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, 2008. Вип. 14. С. 36-39.

Антоніна Іщенко,

здобувачка вищої освіти, 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Попиченко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Управління закладами освіти є різновидом соціального управління. Це сучасний напрямок управлінської діяльності, спрямованої на досягнення закладами освіти визначених цілей шляхом раціонального використання матеріальних, людських та інших ресурсів із застосуванням науково обґрунтованих форм, принципів, функцій і методів.

Головним завданням управління є адаптація закладу до зовнішнього середовища і його подальша зміна за допомогою розвитку організаційної культури, яка допомагає впливати на діяльність організації через встановлені цінності, норми, традиції, мову тощо; озброює керівників спеціальною системою понять, яка робить щоденне керівництво людьми осмисленим і зрозумілим.

Організаційна культура управління як соціально-психологічний феномен має певну структуру, яка є складною і багатогранною категорією. Всі компоненти структури важливі і залежать від розміру та сфери діяльності організації, характеру внутрішнього середовища та зовнішнього оточення, цілей існування та інших чинників, які обумовлюють їх унікальність [1].

З погляду Г. Тимошко, структура організаційної культури складає сукупність трьох *елементів:*

• цінностей (ідей) – уявлень про те, що в житті є важливим, які скеровують інші складові культури;

• норм (поведінки) – очікувань того, як людина поводитиметься в різних ситуаціях; кожна організаційна культура має різні методи (санкції) приведення норм у дію; норми, які суспільство офіційно проводить у життя, називаються законами;

• артефактів – фізичних об'єктів, створених руками людей, що походять з культурних норм та цінностей, несуть на собі певне символічне значення, виконують певну функцію і являють собою відому цінність для групи чи суспільства (книга, храм, машини, будинок, прикраси тощо) [3, с. 48].

Метою нашого дослідження є розкриття сутності організаційної культури як інструменту управління, її ролі в управлінні закладу дошкільної освіти, визначення психолого-педагогічних умов її формування.

Аналіз наукової літератури з питань керівництва закладами дошкільної освіти та компетентності їх директорів дозволяє дійти висновку, що організаційна культура є важливою складовою культури управління. Відповідно до сучасного бачення, організаційну культуру управління розуміємо як визнану і підтриману учасниками організації систему цінностей і сукупність норм, які впроваджені керівництвом для забезпечення ритмічної праці співробітників та визначають орієнтири для поведінки й дій кожного члена організації.

Організаційна культура управління закладу дошкільної освіти являє собою, з одного боку, планомірно функціональну систему освітнього процесу, цілісність та єдність педагогічного колективу, якісне виконання функціональних обов'язків кожним працівником; з іншого боку – сформованість культури праці керівника, його вміння керувати людьми, залучати їх до виконання завдань закладу освіти, делегувати їм свої повноваження [2].

В експериментальному дослідженні були визначені показники та рівні організаційної культури управління закладу дошкільної освіти:

– за показником «організаційна зрілість» виділено такі рівні: низький – організації притаманний початковий етап організаційної зрілості; середній рівень – організація має вже певні усталені прояви організаційної зрілості; високий рівень – констатує наявність показників організаційної зрілості;

– за показником «проблемність організаційного розвитку»: низький рівень – організація достатньо зріла і не потребує організаційних змін; середній рівень – організація має проблеми в організаційному розвитку й потребує організаційних змін; високий рівень – для організації характерна криза розвитку.

У результаті об'єднання даних, отриманих за описаними показниками, визначили *рівні організаційного розвитку:*

– «*конструктивний» рівень* – високий рівень показника «організаційна зрілість» та низький рівень показника «проблемність в організаційному розвитку»;

– *«кризовий рівень»* – низький рівень показника «організаційна зрілість» і високий рівень показника «проблемність в організаційному розвитку» ;

– *«проблемний» рівень»* – проміжний, спостерігаються середній рівень або низький рівень показника «організаційна зрілість» і середній рівень показника «проблемність в організаційному розвитку»

Досліджено і представлено структурно-змістову специфіку організаційної культури керівника закладу дошкільної освіти, яка включає: *потребнісно-мотиваційну сферу* (спрямування особистості, мотиви, професійні цінності, установки); *інформаційний обсяг знань* (законодавчо-нормативних, професійно-спеціальних, психолого-особистісних, організаційно-управлінських); *професійні уміння* (гностичні, конструктивні, комунікативні, організаторські, координаційні, прикладні); *соціально-психологічні риси і властивості характеру* (загальногромадянські, морально-педагогічні, креативні тощо).

Обґрунтовано та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови ефективності формування організаційної культури управління закладу дошкільної освіти:

•Розвиток мотиваційно-ціннісних установок керівника та наявність сформованої ціннісно-орієнтованої єдності педагогічного колективу і його високий професійний рівень.

•Підвищення рівня культури організаторської діяльності, застосування управлінських технологій на основі аналізу і оцінки організаційних управлінських установок, збору даних та узагальнення інформації.

•Управління впровадженням нових знань в спільну діяльність і взаємодію суб'єктів освіти, підтримка педагогів, творчо працюючих в інноваційному режимі, організація самоосвіти.

•Створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, умов для продуктивної праці, гуманізація взаємин.

• Формування іміджу закладу дошкільної освіти та його керівника на принципах співпраці, гармонії і комфортності, унікальності, управління емоційно-інтелектуальним фоном, раціональності.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів проблеми формування організаційної культури управління закладу дошкільної освіти. Доцільно спрямувати подальший науковий пошук на організацію та проведення експериментального дослідження технологій формування організаційної культури керівників закладів дошкільної освіти, моделей і програм самоосвіти керівників та педагогів очолюваних ними колективів.

Список використаних джерела

1.Карамушка Л. М., Шевченко А. М. Організаційна культура загальноосвітніх навчальних закладів: науково-методичний посібник. Біла Церква : КОІПОПК. 2013. 104 с.

2. Степанова Т., Курчатова А. Організація і керівництво дошкільною освітою в Україні: навч.-метод. пос. К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. 236 с.

3. Тимошко Г. М. Організаційна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу: теорія та практика : Монографія. К., 2014. 710 с.

Катерина Котенко-Ленік,
здобувачка вищої освіти, 610аз групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Ольга Мельникова,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Процес реформування, що відбувається в політичній, ідеологічній та соціальній сферах, став поштовхом до модернізації системи вищої освіти України, який зумовлює, насамперед, якісну професійну підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Актуальною проблемою підготовки сучасних педагогів є формування медіаграмотності, орієнтації в медіапросторі. Стрімкий хаотичний розвиток медіасередовища, активна інформатизація суспільства, розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій і поширення медійних загроз (маніпуляція людською свідомістю, розповсюдження фейкових повідомлень, виникнення залежності від сучасних медіа, висока вірогідність небезпечних знайомств у мережі, прояв агресії, насильства й жорстокості тощо) ставить перед освітою завдання розвитку медіаосвіти. Отже, проблема формування медіаосвіти в сучасному суспільстві є досить актуальною.

Відтак, входження особистості в медійне середовище відбувається ще в дошкільному віці, тому включення в медіаосвіту дітей дошкільного віку, формування медіакультури, – є одним із пріоритетних завдань закладу дошкільної освіти. Отже, сучасний вихователь має володіти відповідними професійними медіакомпетентностями.

У наукових розвідках значну увагу закцентовано на процесі навчання через упровадження медіа, що є ключовим компонентом формування медіаосвіти. Науковці наголошуть, що однією з основоположних вимог становлення сучасного педагога є оволодіння навичками користування інформаційно-комп'ютерними технологіями, що є необхідною умовою в умовах цифровізації, відповідно, формування цифрової грамотності визначає якість та успішність сучасної педагогічної діяльності.

Здійснений нами аналіз програмно-методичного забезпечення закладів дошкільної освіти стосовно організації медіаосвіти показав, що на сучасному етапі існує низка програм навчання і виховання, що стосуються питання медіаосвіти та медіакультури.

Зокрема, звертаємо особливу увагу на парціальну програму «Казки і фарби», яка орієнтована на розвиток творчості у дітей віком від чотирьох до шести років на заняттях малювання з елементами медіаосвіти. Реалізація змісту програми уможливлює виховання медіаграмотності дошкільника, який виявляє зацікавленість до різних медіа та спроможний розшифровувати певну інформацію, перетворюючи її на візуальний медіатекст.

Наступною розглядалася програма «Медіадошкільник», призначена для формування медікаомпетентності дітей старшого дошкільного віку. В програмі зазначено, що використання медіаосвіти в закладі дошкільної освіти полягає у формуванні елементарних уявлень про медійний простір дитини шляхом інтенсифікації освітнього процесу й успішної її соціалізації на подальших рівнях освіти.

Парціальна програма «Медіасвіт для дошкільнят» акцентує увагу на необхідності уведення медіаосвіти в освітній процес закладів дошкільної освіти. Окреслена умова сприятиме процесу формування медіакультури як педагогічних працівників, так і вихованців та їх батьків.

Здійснений аналіз програм дозволяє дійти висновку, що проблемі формування основ культури використання медіапродукції у дошкільників приділяється належна увага. Відтак, виховання дітей старшого дошкільного віку як свідомих споживачів медіапродукції на основі знань комп’ютерної грамотності потребує вироблення медіаграмотності, яка полягає в умінні аналізувати й оцінювати зміст медіапродукції, критично оцінювати медіаповедінку, використовувати медіа в освітньому процесі. Цьому сприятиме належна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Під медіакультурою педагога-вихователярозуміємо складне структурне новоутворення, що є результатом медіаосвіти, яке передбачає ефективну взаємодію

педагога з медіасередовищем і сприяє розвитку знань, умінь, навичок повноцінного сприймання інформації за допомогою медіаресурсів.

Таким чином, задля цілеспрямованої підготовки особистості до входження в медіасередовище та формування медіакультури, безпечного користування ним необхідною є ґрунтовна підготовка сучасних педагогів закладів дошкільної освіти.

Анастасія Кравчук
здобувачка вищої освіти 602 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Леся Карнаух,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ВПЛИВ КОНФЛІКТНИХ ВЗАЄМИН СІМ'Ї НА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Емоційна сфера є основою психічного здоров'я дитини, впливаючи на її самооцінку, емпатію, стійкість до стресу, здатність до саморегуляції та формування здорових стосунків з іншими. До факторів, які негативно впливають на стан сучасної сім'ї, належать: підвищена нервова напруга людей, наростаючий стрес і екстремальні ситуації, низька загальна та психолого-педагогічна культура міжособистісних стосунків; зайнятість батьків; збільшення розлучень, неблагополучні конфліктні сім'ї. що негативно впливають на психологічний мікроклімат сім'ї.

У конфліктних сім'ях можливості розвитку дітей обмежені, деформується соціалізація та виховання дітей, виникає ризик для психічного здоров'я всіх членів сім'ї, а особливо дітей. Отож соціально-емоційний розвиток особистості дитини здійснюється в умовах сім'ї, стилю сімейного виховання, який обумовлений батьківськими ціннісними орієнтаціями, установками, емоційним ставленням до дитини.

Також зміни в соціокультурному середовищі, швидкий та мінливий темп і стиль життя людей, а також сильна інформатизація сучасного суспільства вплинули на розвиток стосунків сучасних дітей з батьками [1].

Уже в перші місяці життя дитина знайомиться з гаджетами, які часто беруть на себе роль батьків, няні, замінюючи живе спілкування та спільну діяльність з дорослими та однолітками. Зміни в емоційній та сенсорній сферах дітей викликають велике занепокоєння, оскільки від сформованості вмінь розуміти почуття оточення, адекватно реагувати на них і виявляти емпатію залежить конструктивність особистісної взаємодії.

У багатьох батьків спостерігається зниження відповідальності, спостерігається серйозний дефіцит уваги і поваги до дитини. За цих умов різко загострилася суперечність між потребою дитини в опіці, довірі та безперервним послабленням, а відтак і відсутністю необхідної уваги з боку дорослих, зокрема рідних, що призводить до гострого конфлікту та штучної затримки її соціально-емоційного розвитку.

Однак, незважаючи на певні напрацювання у цьому напрямку, у дослідженнях з даної проблеми не приділено належної уваги психолого-педагогічному аналізу проблеми впливу конфліктних взаємин в сім'ї на соціально-емоційний розвиток особистості дошкільного віку.

Проведене дослідження показало, що розв'язувана нами проблема є актуальною і важливою для розвитку педагогічної науки. Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, безконфліктні взаємини дитини з батьками виховуються у процесі міжособистісних взаємин; активної взаємодії суб'єкта і середовища, в якому він існує, коли зміна й розвиток однієї якості зумовлює зміну та розвиток іншої.

Деякі особливості спілкування батьків провокують появу певних розладів в емоційній сфері дітей. Так, низький рівень впевненості у спілкуванні викликає тривогу та внутрішню напругу. Відсутність взаєморозуміння між батьками призводить до розвитку невпевненості в собі та залежності, замкнутості та

сором'язливості. Щоб діти повноцінно розвивалися та розвивали емоційну зрілість та здібності, вони повинні рости в чуйному соціальному середовищі.

Проблема впливу конфліктних взаємин в родині на емоційно-соціальний розвиток дитини дошкільного віку залишається не достатньо вирішеною в педагогічній теорії та практиці. Зокрема, актуальним є вивчення особливостей формування довірливих взаємин батьків і дітей як фактору їх особистісного розвитку, розробки та експериментальної перевірки педагогічних умов та методики розвитку довірливих батьківсько-дитячих взаємин.

Особливості сімейних конфліктів виявляються в їх динаміці, а також у формах протікання. Динаміка сімейних конфліктів характеризується класичними етапами (виникнення конфліктної ситуації, усвідомлення конфліктної ситуації, відкрите протиборство, розвиток відкритого протиборства, вирішення конфлікту й емоційне переживання конфлікту). Але сімейні конфлікти відрізняються підвищеною емоційністю, швидкістю протікання кожного з етапів, формами протиборства, а також і способами їх подолання. Конфлікти в родині сприймаються дитиною як суперечність ціннісних орієнтирів батьків, які можуть відображатися на стані здоров'я дітей, супроводжуватися різними емоційними переживаннями та гальмувати соціальний розвиток дитини [2].

Розроблено й експериментально перевірено зміст, форми і методи безконфліктних взаємин батьків і дітей в сім'ї. Основним методом корекційної роботи з дітьми були ігротерапія, метод вправ, переорієнтації ціннісних орієнтацій та казкотерапія. У роботі з батьками доречними виявилися такі форми роботи: індивідуальні консультації, загальні теоретичні консультації, групові дискусії, ігрове моделювання педагогічних ситуацій, у роботі з педагогами використовувалися вирішення педагогічних задач, аналіз власної виховної діяльності та минулого досвіду, тренінги.

Список використаних джерел

1. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник /за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво Ліра. Київ, 2020. 266 с.

2. Терещенко Л. А., Карабаєва І. І. Психологічні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, Том 10. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Випуск 33. 2019. С. 214 – 234.

Мирослава Куртенко,
здобувачка вищої освіти, 610аз групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ФУНКЦІЇ СІМ'Ї ЯК ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Протягом історії людства функції сім'ї не залишаються незмінними: виникають нові функції, інші трансформуються, відмирають або наповнюються новим змістом. На функції сім'ї впливають такі фактори, як вимоги суспільства, сімейне право та норми моралі, реальна допомога держави сім'ї. Таким чином, з розвитком суспільних відносин збагачується, примножується зміст сімейних функцій. Традиційні функції не відмирають, а ускладнюються, видозмінюються, наповнюються новим змістом.

Так, наприклад, сімейна праця, у світлі сучасних соціальних процесів, із господарсько-побутової функції, все частіше стимулює у виробничо-трудову функцію. Тобто сучасній сім'ї в нашій країні підвладна участь у виробництві засобів до життя, що пояснюється відродженням та поширенням сімейних господарств, масовим наділенням садовими ділянками місцевих жителів, упровадженням на селі фермерства, розвитку сімейного бізнесу.

Перебуваючи в колі сім'ї, дитина повністю ототожнює себе зі своїми батьками, її емоційний світ цілком залежить від атмосфери в сім'ї. Саме тут вона пізнає й опановує моделі поведінки, взаємодії з іншими людьми. Батьки є не лише моделями поведінки для своїх дітей, й виступають у ролі активних суб'єктів соціалізації, здійснюючи цілеспрямований виховний вплив. Сім'я як соціальний інститут виконує конкретні функції, тобто здійснює певні види діяльності у системі суспільних відносин. Під функціями сім'ї розуміють діяльність сімейного колективу або окремих його членів, яка виражає соціальну роль та сутність сім'ї.

Зазначимо, що функції сім'ї – це результат соціальної життєдіяльності сімей, має загальнозначущі наслідки і характеризує роль сім'ї як соціального інституту серед інших утворень суспільства.

У сучасної сім'ї можна виділити шість основних функцій, кожна з яких має свій освітньо-виховний аспект [1]. При цьому на різних культурно-історичних щаблях, у різних культурах функції проявляються по-різному:

Сім'я всебічно формує людину. Вона визначає, виробляє й закріплює в свідомості людини однозначні стереотипи поводження щодо будь-якого аспекту людського життя.

Вважаємо за доцільність виокремити функцію, яка дозволяє відрізнити сім'ю від інших інститутів, а отже визначити за допомогою функцій пріоритетну роль сім'ї у вирішенні певних завдань суспільства – виховну функцію, що відіграє значущу та провідну роль у процесі формування нового підростаючого покоління.

Особливості виховної функції сім'ї полягають у тому, що вона одночасно виховує дорослих і дітей та реалізується у таких трьох головних аспектах:

1) становлення, розвиток, виховання дитини як особистості, сприяння розвитку її здібностей;

2) здійснення виховного впливу сім'ї на кожного індивіда впродовж всього його життя;

3) спонукання дітьми саморозвитку, самовдосконалення своїх батьків та інших родичів.

Виховна функція – це усвідомлення батьками соціальної відповідальності за виховання; спрямованість виховних зусиль у майбутнє і співвіднесення їх із вимогами, що постануть перед дитиною в її подальшому житті; орієнтація на загальнолюдські цінності; уміння ставити мету виховання, застосовувати педагогічні знання на практиці; знаходити адекватні до віку дитини засоби виховного впливу на неї; розуміти, шанобливо ставитись до неї та її прав на самостійність, аналізувати мотиви поведінки, прихиляти дитину до сім'ї; оцінювати роль дитини в сім'ї; рівень вихованості дитини; помилки у вихованні дитини.

Науковці наголошують, що сім'я і заклад дошкільної освіти, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і тому мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини [2].

Список використаних джерел

1. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект: монографія. Київ Видавниче підприємство «Деміур» , 2005. 232 с.

2. Понімaнська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: «Академвидав», 2004. 455 с.

Світлана Майданюк,
здобувачка вищої освіти, 411 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Гаврилюк,***
доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

З метою актуалізації творчого потенціалу майбутніх вихователів були створені такі педагогічні умови: стимулювання позитивних емоцій майбутніх вихователів в процесі різноманітних видів творчої діяльності, позитивна мотивація майбутніх педагогів до творчої діяльності, створення середовища співтворчості і співробітництва вихователя та дітей дошкільного віку на основі педагогіки партнерства**.** Розглянемо зміст кожної визначеної педагогічної умови.

Перша педагогічна умова – *Стимулювання позитивних емоцій майбутніх вихователів в процесі різноманітних видів творчої діяльності.*

Позитивні почуття і емоції, що сповнюють вихователя в процесі творчої діяльності, не лише спонукають до подальшої творчої активності, а й відволікають від концентрації на стресових чинниках професійної діяльності, тим самим оберігаючи від стресів і запобігаючи виникненню синдрому професійного вигоряння.

Особливість творчості вихователя полягає в тому, що він легко налагоджує стосунки з кожним вихованцем як з творчою особистістю в процесі їхніх спільних багатократних ігрових, пошукових дій в різних сферах діяльності. І навпаки, вихователю, який недостатньо приділяє уваги своєму творчому професійному росту, важко знайти спільну мову з дітьми і налагодити з ними співпрацю. Варто пам’ятати: продуктами творчості вихователя є не лише результати творчої діяльності у вигляді конспекту, нового дидактичного матеріалу чи гри, методичної

розробки тощо, а й результати творчої співпраці з вихованцями: художній виріб, придумана казка, інсценована ситуація, розіграна роль персонажа у виставі, конструкторська споруда та інше. Як показує наш багаторічний досвід, творчість не можна нав'язувати. Вона або є, або її немає, бо немає у педагога підтримки і віри у його потенційні можливості. Педагог сам шліфує свою творчість і для цього потрібна справжня свобода його діяльності і плідна праця. Отже, щоб мати в колективі творчих педагогів треба, насамперед, надавати їм можливість бути вільними в організації своєї роботи, підтримувати і заохочувати їх, дбати про створення певного конструктивного діалогу в системі «творче середовище – творчий педагог» та виробити переконання в кожного вихователя: «Я можу творити».

Для запуску творчих механізмів у колективі педагогів максимально значущими саме на початкових етапах розвитку творчості є яскраві враження, події, явища та піки позитивних емоцій у вихователя та дітей. Таке емоційне занурення педагога та дітей у творчість супроводжується емоційним піднесенням: вихователь, отримавши від дітей зворотний заряд емоцій та енергії як результат співтворчості, налаштовується на новий творчий пошук і так триває щоденно. З таким вихователем дітям цікаво, такому вихователю діти довіряють, вони чують його з першого разу і емоційно відгукуються на пропозицію щодо діяльності, проявляють пізнавальну і творчу активність, демонструють прагнення бути схожим на улюбленого вихователя, з таким вихователем діти не хочуть прощатися в кінці робочого дня, і це є свідченням високого рівня його професійної майстерності і творчості.

Друга педагогічна умова – *Позитивна мотивація майбутніх вихователів до творчої діяльності.*

Нагадаємо, що мотивація в перекладі з латини означає «спонукання до дії». Мотив педагогічної діяльності – це внутрішній рушій, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами можуть бути ідеали, професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога. Проте в основу формування мотиву покладено насамперед потреби. Під мотиваційною сферою

особистості розуміють стійкі мотиви, що мають певну ієрархію і визначаються у спрямованості особистості.

Отже, для того, щоб професійна діяльність педагога була ефективною і приносила задоволення, він має на внутрішньому мотиваційному рівні прагнути до самого процесу праці, визначальним для якого є бажання до професійного зростання та самореалізації. У даному випадку професійна мотивація сприятиме психологічній налаштованості на працю і стане основою до самореалізації в ній.

Що може спонукати вихователя до творчості?

Готовність до творчості в майбутній професійній діяльності, його активна життєва позиція.

Професійна потреба в оволодінні секретами педагогічної майстерності та творчості.

Прагнення вийти за межі умовностей та консервативних правил.

Варто пам’ятати: особливо добрий ефект є від того, коли творчий педагог, педагог-новатор не залишається на самоті зі своїми ідеями і надбаннями; він не лише розповідає про свої досягнення, демонструє їх, ділиться ними, а й спонукає своїх колег та залучає їх до спільного творчого пошуку, передає свій досвід роботи для активного використання у своєму та інших педагогічних колективах; творчий вихователь ніколи не буде сліпо списувати, а вдумливо генерувати свої ідеї у розв'язуванні даної проблеми.

Третьою провідною умовою у процесі формування творчої особистості майбутнього вихователя визнано *створення середовища співтворчості і співробітництва вихователя та дітей дошкільного віку на основі педагогіки партнерства***.** Педагогіка партнерства стимулює спільний пошук, взаємну довіру наставника й вихованця, глибоку віру вихователя в успіх своїх вихованців, а вихованців – у себе, право на помилки, на утвердження себе за допомогою пошуку й успішного подолання труднощів.

Сутність педагогіки партнерства полягає в постійній співпраці педагога, дітей дошкільного віку і батьків. Педагогіка партнерства передбачає активну взаємодію учасників освітнього процесу, утверджує демократичний спосіб співпраці педагога

й дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, підтримку, відсутність осуду, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. Відтак, важливо створити творче освітнє середовище та забезпечити сприятливі педагогічні умови для творчої самореалізації кожного вихованця.

Анна Мандрик,
здобувачка вищої освіти, 413 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Неля Скрипник,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА

Інтерес до проблеми емоційного розвитку пояснюється її зв’язком з низкою питань освітянської практики, зокрема, з адаптацією дитини до умов освітнього закладу, налагодженням соціальних контактів, особистісним самовираженням у різних видах діяльності тощо. Проблема емоційного розвитку дітей дошкільного віку була предметом дослідження багатьох учених, але, незважаючи на широку представленість у психолого-педагогічній літературі праць з означеної проблеми, потреба в уточненні засобів впливу на емоційну сферу дошкільників, а також апробація їх на практиці, що допоможе практичним працівникам досягти більшої ефективності цього процесу.

Спочатку нами був проведений аналіз теоретико-практичних досліджень з проблеми емоційного розвитку особистості, який засвідчив інтерес і значну увагу фахівців різних галузей до окремих її аспектів та проблеми загалом. Було з’ясовано, що емоційний розвиток є складним, комплексним і закономірним процесом. Зміст

емоційного розвитку та його вікову динаміку визначають новоутворення, що послідовно формуються на різних етапах онтогенезу під впливом соціальних умов життя, виховання, індивідуальних реакцій і активності дітей у різних видах діяльності.

Науковим підґрунтям нашого дослідження стали положення фахівців про емоційний розвиток особистості на ранніх етапах розвитку (таких авторів як І. Бех, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Кононко, О. Чебикін та ін.), дослідження особливостей розвитку дітей (Н. Бібік, А. Маркова, О. Савченко та ін.) та формування емоційної культури дитини (над якою працювали Л. Груша, Р. Калініна, Л. Лебедєва, Л. Хижняк та ін.).

Відповідно, було встановлено, що емоція це відображення у вигляді переживання життєвих явищ і ситуацій, яке зумовлене суб'єктивним ставленням і переживанням особистості в процесі індивідуальної життєдіяльності[2]. Її структурними *компонентами* було обрано ідеї дослідниці Л. Груші, зокрема: *когнітивний* (сукупність уявлень і знань про базові емоції, їх експресію, способи прояву емоцій, їх роль у встановленні гармонійних і позитивних взаємин); *ціннісний* (зацікавленість емоційним аспектом життя, зокрема власною та емоційною сферою інших людей, прагнення орієнтуватися у власних проявах емоцій на моральні норми); *діяльнісний* (вміння використовувати соціально прийнятні способи прояву емоцій) [2]. Враховуючи зазначену структуру, визначено критерії сформованості позитивних емоцій дітей молодшого шкільного віку і їх показники. А саме: знання дитини про емоційний аспект життя людей; значення емоцій для дитини; відповідність власних проявів емоцій соціально прийнятним способам.

У нашому дослідженні ми сконцентрували свою увагу саме на образотворчій діяльності тому, що було встановлено, що дитячий малюнок наділений діагностичними, психотерапевтичними, корекційними та виховними можливостями, тому образотворчу діяльність дитини, можна розглядати як психолого-педагогічний засіб гармонізації психологічного та емоційного стану дитини. Як зазначає дослідниця Скрипник Н., саме образотворче мистецтво найефективніше впливає на людину, бо завдяки своїй універсальності плідно розвиває її емоційно-чуттєву

сферу, поглиблює знання, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід, формує загальну та естетичну культуру. Адже, у процесі малювання вивільняється накопичена напруга, знімаються наслідки стресових ситуацій, вирішуються конфлікти. Творчість є процесом, який нерозривно пов'язаний з поняттям задоволення [3]. Тому образотворча діяльність дає високий позитивний емоційний заряд і є потужним засобом зниження агресивності, гіперактивності, тривожності, розвитку емоційної сфери дітей.

Відповідно, було запропоновано і апробовано систему методів та прийомів впливу на емоційну сферу дітей у своїй експериментальній роботі на заняттях із образотворчої діяльності, ми використовували не лише малюнок фарбами та олівцями, а також використовували не традиційні матеріали: *нитки, природний і покидьковий матеріал, різні види фону та форм* [1]. Пропонували дітям самостійно обирати матеріал для зображення. Адже,самостійність у виборі теми та матеріалів для малюнку знімає дитячу напругу, тривогу, змінює негативні емоції на протилежні.

У ході образотворчої діяльності нами були застосовані також додаткові методи і прийоми. Зокрема: роз'яснення загальноприйнятих правил поведінки і соціально прийнятних способів прояву емоцій; бесіди про роль емоцій у встановленні гармонійних та позитивних взаємин; прикладу; педагогічної і колективної оцінки поведінки, проблемні ситуації; вправляння в умінні проявляти емоції прийнятними способами.

Проведене дослідження не завершене. Вбачаємо потребу продовжувати підбирати методи образотворчої діяльності дітей, які мають потужний вплив на емоції дошкільників, а також проблеми готовності педагогів до розвитку та збагачення емоційного інтелекту дітей у співпраці із сім'єю вихованців.

Список використаних джерел

1. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах (малювання, ліплення, аплікація) : посіб. для вихователів, методистів. Харків: Видавництво «Ранок», 2007. 224 с.

2. Груша Л. О. Педагогічні умови виховання емоційної культури дітей

молодшого шкільного віку. Київ. 225 с.

3. Скрипник Н. Проблема розвитку та збагачення емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної освіти*: колективна монографія. Умань: Візаві, 2021. С.93-117.

5. Чебикін О. Я. Сопрун І. П. Емоційна сфера дітей та особливості її розвитку. Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. 135 с.

Анастасія Мельник,
здобувачка вищої освіти, 412 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Попиченко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Дошкільне дитинство – найважливіший етап у розвитку дитини, тому освіті та вихованню у цей період має приділятися окрема увага. Функціонування дошкільної освіти регламентоване Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенцією ООН про права дитини тощо. Орієнтири виховання дошкільнят отримали конкретизацію у змісті державного стандарту – Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція), що визначає «вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти» [1, с.3].

Освітній напрям Базового компоненту «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» спрямовує на формування у дошкільників «інтересу до цікавих конструктивних завдань,…стійкого інтересу до дослідницького пошуку як у

спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності» [1, с.11]; результатом сенсорно-пізнавальної компетентності є «наявність пізнавальної мотивації», «пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності» [1, с.11].

Процеси модернізації у вітчизняній освіті, орієнтація на гуманістичну парадигму виховання, в руслі якої дитина розглядається як безумовна цінність, а дитинство як особливий етап у віковому та особистісному розвитку, визначили необхідність пошуку таких підходів до організації освітнього процесу, які сприятимуть розвитку самостійності дітей дошкільного віку. Саме тому для сучасної дошкільної освіти разом із використанням досягнень вітчизняної педагогіки актуальним є впровадження зарубіжного досвіду, побудованого на застосуванні гуманістичного підходу. До них, перш за все, належать педагогічні системи Д. Дьюї (1859–1952), Я. Корчака (1878–1942), М. Монтессорі (1870–1952), С. Френе (1896–1966) та Р. Штайнера (1861–1925)). Ці ідеї формувалися та розвивалися протягом ХХ ст. та пройшли перевірку часом.

Вибір педагогічної системи видатного італійського педагога-гуманіста, психолога Марії Монтессорі обумовлений кількома обставинами: по-перше, вона довели свою ефективність упродовж багатьох років; по-друге, вона здавна застосовується у різних країнах світу; і, по-третє, вона була теоретично обґрунтована та практично використана у вітчизняній педагогіці. Цінною є позиція М. Монтессорі, яка вважала, «що будь-яка реформа освіти має спиратись на особистість людини. Сама людина має стати центром освіти, і ми не маємо ніколи забувати, що людина починає свій інтелектуальний ріст не в університеті, а від самого народження, і його слід стимулювати протягом перших трьох років життя з величезною інтенсивністю…» [2, с. 24]. Саме ці та інші аксіоми М. Монтессорі є центротворчими філософськими ідеями сучасного освітнього простору і потребують ґрунтовного вивчення й опрацювання.

Марія Монтессорі – визначна особистість, перша жінка в Італії, яка здобула ступінь доктора медицини, відомий дослідник у галузі психології та філософії, педагогіки й психіатрії. Вона створила власну, абсолютно нову, високотехнологічну

та оригінальну педагогічну систему, що за своєю сутністю є цілісною, гуманістичною та інтегративною. Освітня система М. Монтессорі охоплює технологію виховання й навчання дітей віком від 2,5 до 12 років. Її педагогічна технологія заснована і апробована на конкретному філософському вченні – теорії вільного виховання (антропології) й сенсуалізмі (відчуття – єдине джерело знань) у педагогіці.

Педагогіка М. Монтессорі характеризується як педагогічний метод, в основі якого лежать кілька центротворчих постулатів. Перший: *у вихованні головне – свобода дитини*, причому у всіх аспектах її зростання – «основним стрижнем наукової педагогіки має бути така свобода дітей, яка давала б можливість розвиватися безпосереднім індивідуальним проявам дитини» [2, с. 93]. Другий: *кожна дитина має самостійно рухатися вперед, слухаючись свого серця*: «Ми відкрили, що освіта – це не те, що робить вчитель, а природний процес, що розвивається спонтанно в людській істоті. Вона набувається не завдяки слуханню слова, а через особистий досвід, який дитина розвиває в середовищі, що її оточує» [2, с. 23]. Третій постулат: навчання має пристосовуватись до індивідуальних потреб та можливостей дитини, адже кожна дитина особлива і потребує особливого підходу.

Можливості її педагогічної системи у розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку полягають у забезпеченні залучення дітей у процес пізнання за рахунок їх суб’єктної позиції та адаптованості розвивального матеріалу під пізнавальні потреби дошкільників різного віку.

Основні принципи педагогічної системи М. Монтессорі в розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку: антропологічний (шанобливе ставлення до дитини, її гідності, взаємозв’язок духовного розвитку особистості з психічним та фізичним);принцип свободи,концентрації уваги,обмеження та порядку, різновікової інтеграції, сензитивності, спеціально підготовленого середовища тощо.

Педагогічна система М. Монтессорі пропонує широкий спектр різноманітних функцій, що полягають у забезпеченні високої активності дітей у процесі пізнання

за рахунок їх суб'єктної позиції та адаптованості розвивального матеріалу під пізнавальні потреби дітей різного віку. Це функції вільного вибору (свободи вибору дітьми того, над чим вони працюють); розвитку самостійності, концентрації; відчуття порядку; практичної діяльності, сенсорного досвіду, розвитку соціальних навичок.

Спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї за педагогічною системою М. Монтессорі повинна будуватися на основних положеннях, які визначають зміст, організацію і методику цієї роботи: єдність у роботі закладу дошкільної освіти та сім'ї щодо виховання дітей дошкільного віку, довіра у взаєминах між вихователями та батьками, взаємодопомога у спільній роботі, використання різноманітних форм роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю, залучення активу батьків (батьківського комітету), громадськості до діяльності закладу дошкільної освіти.

Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку за системою Марії Монтессорі: організація предметно-розвивального середовища в сучасному закладі дошкільної освіти; становлення компетентності педагогів в аспекті досліджуваної проблеми; залучення родини в освітній процес. Педагогічними умовами розвитку пізнавального інтересу, за М. Монтессорі, є поетапне засвоєнням матеріалу дітьми з урахуванням їх пізнавальних потреб та індивідуального досвіду; керування педагогом пізнавальними запитами дітей; взаємообмін пізнавальним досвідом між дітьми різного віку; спадкоємність у створенні середовища для пізнання дітей у закладі дошкільної освіти та в сім'ї. Для розвитку пізнавального інтересу у системі використовувалися індивідуальні та колективні форми роботи, взаємонавчання, дидактичний матеріал, розподілений по п'яти зонах (мовленнєва, математична, сенсорна, космічна та зона вправ практичного життя).

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. К. : Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2021. 21 с.

2. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтессорі: виклики сучасності: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2016. 384 с.

3. Кушнір В. Розвиток ідей Марії Монтессорі у вітчизняній педагогічній думці на початку XX ст. Педагогічний дискурс. 2017. Вип. 22. С. 81–85.

Ірина Мельник,
здобувачка вищої освіти, 601з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Ольга Бутенко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ

Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), Концепція Нової української школи наголошують, що основною умовою, без якої неможливий розвиток особистості дитини, є безпечний простір її існування та життєдіяльності, адже діти – найнезахищеніша, найуразливіша і найзалежніша від нас, дорослих, соціальна група. Однак, доводиться констатувати, що однією з найпоширеніших форм порушення прав дітей у світі визнано жорстоке поводження і насильство над дітьми [1].

Україна слідом за іншими європейськими державами прийняла низку заходів щодо запобігання жорстокості та насильству над дітьми. Так, Конституція України, Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю», Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Сімейний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» та інші законодавчі та нормативно-правові акти визначають право дитини на

життя, охорону здоров’я, освіту, соціальний захист, усебічний розвиток і гарантують захист від насильства у будь-якому його прояві.

Керуючись вищезазначеними документами, держава має гарантувати захист дитини від: усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють; втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин; залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо [3].

Однак, незважаючи на відносно впорядковану нормативно-правову базу, результати наукових досліджень та аналіз практики щодо подолання наслідків сімейного насильства над дітьми доводять, що жорстокість і насильство продовжують поширюватися [1].

Формами жорстокого поводженням з дитиною є: будь-яка форма рабства або практика, подібна до рабства, зокрема продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах; використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп’ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру; робота, яка за характером чи умовами виконання може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини; використання дитини в жебрацтві, втягнення її в жебрацтво (систематичне випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб); втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин; дії, що призвели до виникнення обставин, за яких дитина стала очевидцем злочину проти життя, здоров’я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканності особи; статеві зносини та розпусні дії стосовно дитини з використанням примусу, погрози, сили, довіри, авторитету, впливу на дитину,

особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема її розумової чи фізичної неспроможності, пов'язаних із віком, фізичних, психічних, інтелектуальних чи сенсорних порушень або залежного середовища, у тому числі в сім'ї [4].

У Законі України «Про охорону дитинства» (ст. 11)чітко зазначено, що правовий захист дітей є предметом основної турботи батьків, а основним батьківським обов'язком – забезпечення інтересів своєї дитини [2]. Саме на сім'ю покладається відповідальність за виховання та розвиток дитини [1].

Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини, а також покарання за їх невиконання регламентуються Сімейним кодексом України (ст. 150): виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї і родини, свого народу, своєї Батьківщини; піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; поважати дитину; забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини; забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини; ухилення батьків від виконання своїх обов'язків із виховання дитини є підставою позбавлення батьківських прав; виникнення загрози життю і здоров'ю дитини є підставою для відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав [5].

Отже, можемо констатувати, що проблема жорстокого поводження і сімейного насильства над дітьми є актуальною і носить комплексний характер. Нарешті вона перестала розглядатися як внутрішньосімейна чи особиста і набула державного значення. Як позитивне варто відзначити активізацію нормативно-правового забезпечення у сфері попередження домашнього насильства. Однак, незважаючи на позитивні зрушення у вирішенні порушеної проблеми, механізми соціально-педагогічного і правового захисту дітей від жорстокого поводження і домашнього насильства в нашій країні залишаються недосконалими та потребують значного вдосконалення і доопрацювання [1].

Список використаних джерела

1. Бутенко О. Г. Нормативно-правове забезпечення попередження жорстокого поводження та домашнього насильства над дітьми. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2021. № 77, Т. 1. С. 18-23.

2. Закон України «Про охорону дитинства». URL: http://surl.li/pmscjl

3. Захист прав дітей від насильства в сім'ї. URL: http://surl.li/jyfwyd

4. Постанова КМУ від 3 жовтня 2018 р. № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю». URL: http://surl.li/jtnwtq

5. Сімейний кодекс України. URL: http://surl.li/eedisy

Ірина Омельяновська,
здобувачка вищої освіти, 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Попиченко***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Проблема індивідуально-типологічних особливостей особистості була і залишається актуальною у психолого-педагогічній науці і практиці. Як вітчизняні, так і зарубіжні учені у дослідженні розвитку особистості дитини, розглядали питання індивідуальних особливостей та їх врахування в освітньому процесі.

Спираючись на роботи сучасних вітчизняних авторів, можна зазначити, що індивідуально-типологічні особливості є своєрідними властивостями психічної активності особистості, які виражаються в темпераменті, характері та здібностях. Вони утворюються в результаті системного узагальнення індивідуальних

біологічних і соціально набутих властивостей, залучених у функціонування системи поводження людини, а також її діяльності і спілкування.

Передумовою формування індивідуально-типологічних особливостей особистості слугують анатомо-фізіологічні задатки, які перетворюються в процесі виховання, що має суспільно зумовлений характер, породжуючи широку варіативність проявів індивідуальності. У психології індивідуальність виступає як цілісна характеристика окремої людини, як оригінальність, самобутність її психологічної структури. Індивідуальні якості особистості формуються на основі індивідних (конституційних особливостей, типу нервової системи, темпераменту тощо).

Аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних дослідників на розвиток індивідуально-типологічних особливостей особистості дозволив дійти висновків: сформовано низку теорій, які, при розходженні поглядів на фактори розвитку, високо оцінюють можливості періоду дитинства у їх формуванні, підкреслюють значення вивчення індивідуальних якостей дитини та врахування їх у сприянні розвитку дитини. Від того, наскільки успішно відбувалося формування індивідуальних якостей особистості дитини на попередньому етапі, наскільки повно реалізовані її можливості, залежить наступний і всі подальші етапи розвитку.

До біологічно обумовлених підструктур особистості належить, перш за все, *темперамент.* Коли говорять про темперамент, то мають на увазі багато психічних розходжень між людьми – розходження за глибиною, інтенсивністю, емоційною вразливістю та стійкістю, темпом, енергійністю дій і іншими динамічними, індивідуально-стійкими особливостями психічного життя, поведінки і діяльності. Проте темперамент і сьогодні залишається багато в чому спірною і невирішеною проблемою [2].

Однак при всій різноманітності підходів до проблеми вчені і практики визнають, що темперамент – біологічний фундамент, на якому формується особистість як соціальна істота. Темперамент відбиває динамічні аспекти поведінки, переважно вродженого характеру, тому властивості темпераменту найбільш стійкі і постійні в порівнянні з іншими психічними особливостями людини. Найбільш

специфічна особливість темпераменту полягає в тому, що різні властивості темпераменту даної людини не випадково поєднується одна з одною, а закономірно пов'язані між собою, утворюючи певну організацію [2].

Характер (від грецької charakter – відмітна риса, ознака, особливість) – сукупність стійких стрижневих психологічних властивостей людини, що накладають відбиток на всі її дії та поведінку і виражають індивідуальну своєрідність особистості. Проявляючись у поведінці й діяльності**,** характер людини формується в них, виявляючи залежність і від їх змісту й особистісного смислу для індивіда, і від їх успішності, і від ставлення її до своїх успіхів та невдач [3, с. 324].

Характер проявляється у системі відносин з дійсністю: 1) у ставленні до інших людей – товариськість або замкнутість, правдивість або облудність, тактовність або брутальність та ін.; 2) у ставленні до справи – відповідальність або несумлінність, працьовитість або лінощі та ін.; 3) у ставленні до себе – скромність або самозакоханість, самокритичність або самовпевненість, гордість або приниженість; 4) у ставленні до власності – щедрість або жадібність, ощадливість або марнотратність, акуратність або неохайність. Характер виявляє залежність від світогляду, переконань і моральних принципів, виявляючи свою суспільно-історичну природу. Однак самі по собі риси характеру однозначно не визначають соціальну позицію індивіда. Відносна сталість рис характеру не виключає його високої пластичності. Для формування характеру вирішальне значення має соціальне виховання, включення особистості в колективи [4, с.583].

Важливою характеристикою особистості є її здібності – індивідуально-психологічні особливості, які є суб'єктивними умовами успішного виконання певного різновиду діяльності [1, с.353].

Природною основою формування здібностей є задатки – вроджені анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, мозку, органів почуттів і руху. Задатки є необхідною, але не достатньою умовою розвитку здібностей. В даний час установлено, що генотип визначає тільки потенційні можливості людини, а середовище і виховання – наскільки ці можливості будуть реалізовані.

Під здібностями розуміється високий рівень інтеграції і генералізації психічних процесів, властивостей, відносин, дій та їхніх систем, що відповідають вимогам діяльності. Підкреслення зв'язку здібностей з успішним виконанням діяльності засвідчує, що коло індивідуально-варійованих особливостей обмежується лише тими, які забезпечують ефективний результат діяльності. Отже, у число здібностей не потрапляють властивості темпераменту і характеру [4, с.154].

Виділяють загальні здібності, що проявляються в усіх видах діяльності (загальні розумові здібності, пам'ять, увага тощо), і спеціальні, що відповідають вужчому колу вимог конкретної діяльності (музичний слух – для музиканта, технічне мислення – для інженера тощо) [3, с.112].

Крім загальних і спеціальних здібностей виділяють: теоретичні (визначають схильність людини до абстрактно-логічного мислення) і практичні здібності (зумовлюють успіх у конкретно-практичних діях);репродуктивні, що забезпечують здатність засвоювати знання, уміння, навички, і механічно відтворювати їх, та творчі здібності, що пов'язанні з процесом створення нових оригінальних ідей, здобутків матеріальної і духовної культури;здібності до спілкування, взаємодії з людьми, що забезпечують можливість входження в контакт із різними людьми, викликати їх позитивне ставлення до себе.

Отже, здібності людини визначають її успіхи в різних видах діяльності. Від темпераменту залежать реакції людини на навколишній світ – інших людей, обставини життя тощо. Характер людини визначає її вчинки стосовно інших людей, ставлення до речей та праці, ставлення до себе, яке залежить від рівня розвитку самосвідомості, здатності оцінювати себе.

Список використаних джерела

1. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К. : Каравела, 2019. 464 с.

2. Єлесіна М. О. Теоретичний аналіз проблеми впливу індивідуально-типологічних особливостей особистості на ефективність діяльності. Психологія та соціальна робота. 2020. Вип. № 2 (52). URL: https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.2(52).225428).

3. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / За ред. Н. А. Побірченко.К : Науковий світ, 2007. 336 с.

4. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.

Людмила Осипенко,
здобувач вищої освіти, 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Тетяна Дука,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ЧУЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ОДНОЛІТКІВ

Особливістю дошкільного дитинства є те, що в цей період забезпечується загальний розвиток дитини, зумовлений змінами психічних процесів, їх якісними та структурними перетвореннями.

Художня література є найважливішим засобом залучення особистості до джерел національної та духовної спадщини народів світу. Формування моральних цінностей загалом і чуйного ставлення у дошкільників засобами вивчення художньої літератури базується, насамперед, на сприйнятті тексту читачем. У зв'язку із цим важливим представляється розгляд особливостей сприйняття художньої літератури дошкільниками [1].

Теоретико-методологічний аналіз наукових джерел з проблеми дає можливість стверджувати, що проблема чуйності та особливостей її виховання в дошкільному віці недостатньо розроблена вітчизняною психолого-педагогічною наукою. Категорію «чуйність» психологи і педагоги тлумачать як процес емоційного відгуку однієї особистості на переживання іншої, що виявляється в розумінні партнера по

спілкуванню, співчуття і співпереживання, а також активній підтримці і наданні допомоги. Вищезазначена структура чуйності, на нашу думку, найповніше охоплює підходи щодо виокремлення компонентного складу досліджуваного феномена та буде використовуватись нами у подальшій роботі [4].

Виокремимо складові процесу сприйняття словесного художнього твору: власне читання: сприйняття літерних позначень і декодування буквених знаків у поняття й образи; залучення психічних процесів (насамперед репродуктивної уяви) – зорових, слухових, дотикових, нюхових, тактильних відчуттів і пам'яті; включення емоційних реакцій і більш складних психічних процесів – репродуктивної й творчої уяви: співпереживання, співчуття, симпатії, ворожості, радості, хвилювання,страху й тощо, а також передчуттів, очікувань і емоцій, пов'язаних з виправданням або, навпаки, зі спростуванням передчуттів і очікувань (пам'ять, зорова конкретизація образів, інтуїція, здогад); осмислення змісту й художньої форми [3].

Тож сприйняття художнього літературного твору – це особливий вид діяльності, у якому задіяні різні психічні процеси − увага, відчуття, пам'ять, емоції, уява, мислення. Здатність читача до сприйняття літератури зумовлюється розвитком певних психічних властивостей. Особлива підвищена емоційність охоплює всі сторони особистості дитини дошкільного віку [3].

Варто зазначити, що осмислити зміст і художню форму діти не можуть. Визначити мотиви поведінки персонажа, співвіднести мотиви, обставини й наслідки вчинків героя дитина може в рідких випадках (якщо описані ситуації збігаються з тими, які уже є в особистому досвіді). Виразити свої відчуття словами дитині важко, тому що вона не володіє відповідною лексикою, тому й не називає відтінки почуттів, обмежуючись зазвичай, одним словом: «весело», «смутно», «подобається», «не подобається», «поганий», «гарний», «добрий», «злий».

Довільна уява в дітей розвинена слабко, тому відтворення образу підмінюється перерахуванням окремих деталей або переказом змісту епізоду. Буває, що дитина починає характеризувати героя замість того, щоб розповісти, яким вона його собі

представляє. Зосередити свою увагу на конкретних деталях тексту, а потім зібрати їх воєдино дитині важко, тому вона буває дуже лаконічною [1].

Художня форма, як і раніше, залишається не поміченою дитиною, унаслідок чого авторське ставлення до персонажів і подіях, авторська позиція, художня ідея тексту залишаються незасвоєними, узагальнення прочитаного підмінюється переказом змісту.

Звичайно, дитина не може докладно, у деталях самостійно доповнити описаний автором пейзаж,портрет,інтер'єр: але вона здатна при зіставленні (скажімо, ілюстрацій) вибрати ту, яка найбільш відповідає її зоровим уявленням. Дитина прагне вгадати події й учинки персонажів, вона активно включає в роботу здогаді свою читацьку інтуїцію, хоча далеко не завжди буває точною, тому що мимовільна уява все-таки поки що сильніша за довільну й, відштовхнувшись від художньої реальності, дитина з легкістю спрямовується в створену власною уявою й починає приписувати героям свої власні оцінки [2].

Варто зазначити, що за умови наявності орієнтовних запитань, педагоги спонукують дітей визначити авторське ставлення до персонажів, а іноді й авторську позицію, ідею твору, хоча при самостійному читанні, як правило, не звертають уваги на автора тексту. Узагальнення, які роблять діти,не виходять за рамки конкретного образу. Питання рівня «персонажа» націлюють уже на осмислення, а не на відтворення тексту, дитина прагне осмислити характери героїв, але про автора твору не згадує [3].

Таким чином, художня література супроводжує людину з перших років її життя. Вона відкриває й допомагає дитині зрозуміти життя суспільства й природи, світ людських почуттів і взаємин.

Отже, важливим засобом виховання у дітей дошкільного віку чуйного ставлення до оточуючих людей є художня література, яка прищеплює інтерес до прочитаного та сприяє формуванню її емоційної сприйнятливості та чуйності.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ: Редакція загально педагогічної газети, 2005. 128 с.

2. Свідерська Г. М. Проблема чуйності. *Соціальна психологія.* 2005. №3 (11). С. 130–138.

3. Солодухов В. Л. Метафоричний зміст казки в процесі активного соціально-психологічного навчання. Слов'янськ: ПП «Канцлер», 2004. 112 с.

4. Степанов О. М. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2011. 416 с.

Дарина Ошурко,
здобувачка вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Ірина Газіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методик дошкільної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДЕТИЧНИХ ТЕХНІК У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільна освіта становить фундамент для всебічного розвитку дитини, для формування її базових компетентностей, що потрібні для подальшого здобуття освіти та життя в цілому. Одну з таких компетентностей становить математична. Формування математичної компетентності у дошкільному віці є важливою передумовою успішного навчання, гармонійного розвитку та соціалізації дітей. Зважаючи на рівень розвитку цивілізації, зростають запити на використання інноваційних методів, форм та технік навчання стосовно математики.

Набуває популярність серед педагогів та науковців така інноваційна методика якісного та ефективного формування математичної компетентностідошкільників як ейдетика, мета якої збереження яскравих, наочних образів предметів та явищ, коли вони безпосередньо не сприймаються органами чуття [2, с. 32].

Дослідниця О. Яловська зазначає, що одним з основних секретів добре розвиненої пам'яті та мислення виступає вміння людини створювати асоціативні

зв’язки того, що вона хоче запам’ятати [6, с. 32]. Дослідниця вважає, що гармонійному розвитку особистості дитини на етапі дошкільного віку та швидкому темпі засвоєння ним знань з математики сприяють саме ейдетика. Також, Є. Антощук наголошує, що дорослий, який мислить як дитина, вміє фантазувати та бачити яскраві образи і становить поняття ейдетики [1].

Проблемою застосування ейдетики при формуванні математичних знань, умінь та навичок дошкільників займалися І. Рибнікова, І. Матюгін, Є. Антрощук, Н. Тарнавська, Т. Слоненко та інші науковці. На сьогодні у педагогічній галузі існує понад 30 ейдетичних технік та методик, які розглядають навчання як довільний та творчий процес, що відбувається під час провідного виду діяльності дитини дошкільного віку – гри. Найбільшим попитом при формуванні математичної компетентності користуються такі ейдетичні техніки: «Оживлення», «Тактильні асоціації», «Предметні асоціації», «Друдли», піктограми, створення символу-образутощо.

Використовуючи метод оживлення відбувається розвиток фантазії та образно-асоціативного мислення, що обумовлений наданням образам геометричних фігур та цифр живої форми, об’єму, величини тощо [4]. Наприклад, розповідь про пригоди цифри 1, пошуки друзів для трикутника, що дозволяє дітям легше запам’ятовувати їх властивості. Це збагачує освітній процес та робить його більш доступним та цікавим.

Часто при вивченні геометричних фігур та форм предметів використовується метод тактильних асоціацій, наприклад завдання: впізнай об’ємну фігуру з відкритими (заплющеними) очима; склади з однієї фігури другу; з чого зроблена дана фігура? (Дерева, паперу, тканини, пластмаси) та інші. При виконанні таких вправ та завдань виникає інтерес до вивчення математики та взаємодія з педагогом.

Досить цікавим є техніка «Створення символу-образу», що допомагають засвоїти поняття «цифра» та «форма». Існує два варіанти її застосування: перший – неживі предмети та живі істоти схожі на цифри (дитині дають картки на яких зображена: карамельна тростина, палиця, олівець, пензлик, ракета, голка та питають на яку цифру вони схожі); другий – цифри схожі на предмети та живих істот

(педагог пропонує цифру, а дітвора повинна знайти або уявити та описати предмети, що схожі на неї (цифра 0 (форма овал, круг) схожа на яйце, повітряну кульку, тарілку, люстерко, годинник тощо).

Цікавим методом запам'ятовування математичної інформацією є друдли, що розвивають мислення, активізують мовлення та уяву дитини. Варто наголосити, що використання друдлів як ейдетичного методу, був запропонований у 1950 американцями – Р. Прайсом (педагог) та Л. Стерном (креативний продюсер). Методика друдлів являє собою зображення схеми, по якій неможливо визначити, що саме на ній зображено. Використання друдлів передбачає створення якомога більше варіацій бачення схематичної картинки, що змушує мозок опрацьовувати велику кількість інформації.

Піктограми, як метод ейдетики, передбачають запам'ятовування матеріалу за допомогою малюнків змістового наповнення. Цей метод допомагає засвоїти колір, форму, величину, множину, елементарні математичні уявлення, просторові та часові відношення, назви геометричних фігур тощо [3, с. 39].

Практикуючий педагог – О. Сеніна пропонує для запам'ятовування цифр такі техніки [5]:

1. «Знайди невідомі цифри». Дитині дають загадкові картинки та написи, а дитина має віднайти в них певну цифру та співвіднести картки.

2. «Сховай цифру в малюнок». Завдання полягає в тому, що дитині пропонують зашифрувати певну цифру у малюнку предмета, наприклад, цифру 6 можна зашифрувати у чайник з ручкою, у відкритий замок дверей тощо.

3. «Духмяні цифри». Дитина проводить асоціацію цифр з ароматами.

4. «На планеті цифр». Дитина шукає у предметах навколишнього середовище контури цифр.

Також ейдетичними методами, техніками та прийомами, що використовуються у формуванні математичної компетентності дітей дошкільного віку є танграми, геоборди, палички Дж. Кьюїзенера, ігри з блоками З. Дьєнеша, метод Цицерона,вправи О. Калачикової тощо. Застосування цих та інших ейдетичних технік у процесі формування математичної компетентності дитини покращує

процеси запам’ятовування, відтворення та сприяє активному використання отриманих знань.

Ейдетика – потужній інструментом для формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку. Вона допомагає зробити складні поняття зрозумілими і захопливими, використовуючи візуалізацію, слухові та тактильні відчуття. Завдяки використанню ейдетичних технік та прийомів при навчанні математики у дитини не лише формується математична компетентність, а й розвиваються всі психічні процеси, підвищується ефективність навчання та зростає рівень комунікативних навичок та творчості.

Список використаних джерел

1. Антощук Є. В. Ейдетичні вправи для пам’яті й уяви. *Дошкільне виховання.* 2014. № 1. С. 18-19.

2. Ковба Ю. В. Використання прийомів ейдетики у процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з цифрами і числами. *Науковий вісник Бердичівського педагогічного університету.* 2016. № 5. С. 32-33.

3. Круподер Н. І. Ейдетика як засіб розвитку пам’яті дитини дошкільного віку. *Нива знань.* 2015. № 2. С. 39-40.

4. Позднякова В. В., Заплаткіна Н. В. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: інноваційні аспекти альтернативної технології математичної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2006. № 5. С. 64-66.

5. Сеніна О. А. Досвід роботи вихователя Сеніної С. А. / Розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку засобами ейдетики. Запоріжжя: ДОН ЗМР, 2018. 28 с.

6. Яловська О. О. Цікаві цифри: Використання прийомів ейдетики при ознайомленні з цифрами. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 128 с.

Марина Павлова,
студентка 4 курсу,
відділення «Дошкільна освіта»,
Спеціальність 012,
КЗ Білгород-Дністровського
педагогічного фахового коледжу
Вікторія Аксьонова,
викладач дошкільних дисциплін
КЗ Білгород-Дністровського
педагогічного фахового коледжу

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ТА БАТЬКІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА У ЗДО

Сучасний менеджмент у дошкільній освіті орієнтований на особистісний підхід, що змінює стиль взаємин у закладах цього типу. Це включає:

– створення позитивної атмосфери;

– перехід до професійної співпраці з урахуванням індивідуальних особливостей кожного педагога та особистісно орієнтованого підходу до їхньої діяльності;

– підтримку особистісного розвитку педагогів на основі їхніх мотиваційних цінностей;

– розвиток організаційної культури закладу та створення комфортних умов для всіх учасників освітнього процесу.

Для сучасних закладів дошкільної освіти в Україні є актуальною проблема розвитку стрес стійкості педагогів та батьків, що базується на принципах партнерства. Співпраця між педагогами та батьками, особливо в умовах війни, може супроводжуватися додатковими стресовими факторами.

Ці фактори в поєднанні з індивідуальними особливостями кожної людини спричиняють професійний стрес, що негативно впливає на ефективність роботи педагогів і їхнє самопочуття. Дослідження професійного стресу показали, що він є специфічним видом стресового стану, який має свої фізіологічні та психологічні механізми розвитку[2].

Професійний стрес слід розглядати через призму аналізу умов та особливостей роботи в конкретній організації, враховуючи зміст і обсяг професійних обов'язків. Дослідження показують, що такі чинники, як зміст праці, її умови та інтенсивність, впливають на рівень стресу в робочій ситуації, що може призводити до зростання напруженості.

Стрес у представників певних професій часто спричинений самим змістом їхньої роботи. До негативних наслідків такого стресу відносяться гострі стресові стани, які можуть закріплюватися як стійкі психічні порушення, дезорганізація індивідуальної та колективної поведінки, професійні деформації особистості та психосоматичні розлади. Однак, багато фахівців, навіть працюючи в однакових умовах, зберігають стабільний емоційний стан, гарне самопочуття та продовжують професійна розвиватися[4, с. 35].

Стресори, що впливають на колективи закладів дошкільної освіти, можна умовно поділити на три основні групи: стресори, пов'язані з управлінськими функціями, стресори, зумовлені умовами праці, та стресори, що виникають через особисті якості керівника.

До першої групи належать такі стресори, як проблеми з делегуванням обов'язків, перевантаження в періоди «виробничих труднощів» або надзвичайних ситуацій, а також потреба виконувати частину роботи за колег чи підлеглих, коли це об'єктивно необхідно.

До другої групи стресорів належать фактори, пов'язані з умовами праці: вплив середовища (температура, освітлення, вологість повітря тощо) та психологічний клімат у колективі, в якому працює керівник.

Третя група стресорів включає негативні риси лідерства керівника, такі як деспотичність, пихатість, нетерпимість до підлеглих, самозакоханість, надмірний максималізм у постановці цілей, особливості темпераменту та розбіжності у поглядах з підлеглими [3].

Причини стресу в діяльності керівника закладу освіти різноманітні, оскільки їм доводиться вирішувати складні управлінські питання, взаємодіючі з педагогічним колективом, дошкільниками, батьками та адміністрацією. Дослідники відзначають,

що управлінські рішення є одними з найскладніших видів діяльності, оскільки в цьому процесі постійно виникають напружені ситуації, пов’язані з долею колег, підлеглих і громадськості, що залучена в освітню діяльність [1].

Джерелами стресу для керівників освітніх закладів є не лише психолого-педагогічні та соціальні проблеми, а й питання господарської діяльності. Зокрема, постійне загострення фінансової ситуації може створювати страх, який блокує процес розробки та ухвалення управлінських рішень, що негативно впливає на роботу закладу.

Також варто зазначити, що керівники часто не готові приймати рішення та сприймати інформацію в стресових умовах, що свідчить про низький рівень стрес стійкості. У цьому контексті педагогіка партнерства є важливим принципом для взаємин між батьками та педагогами в дошкільних закладах. Адже поведінка дорослих, їхні слова і дії є прикладом для дітей, впливаючи на їхній світогляд і сприйняття власної ролі в суспільстві.

Список використаних джерел

1.Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція: електрон. фахов. вид. URL::

2.Вознюк О. Аналіз співробітництва і партнерства URL: https://conf.zippo.net.ua/?p=363

3.Поради батькам під час війни. Брошура з важливою інформацією для батьків, які переживають війну разом зі своїми дітьми. URL: https://www.unicef.org/ukraine/documents/parents-at-war

4.Яковлев Г. М., Новіков В. С., Хавинсон В. Х Резистентність, стресс. Л., 2000. 225 с.

Єлізавета Пяста,
здобувачка вищої освіти 610з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Леся Карнаух,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна ситуація в Україні, спричинена війною, перебування у вирі тривожних й не прогнозованих, сповнених небезпеки подій стимулює зростання тривоги й незахищеності, невпевненості особистості у майбутньому, погіршується фізичне й психологічне самопочуття,знижується життєстійкість й падає рівень психологічного благополуччя.

Тому нині особливої актуальності набуває потреба трансформації освітньої системи, яка спрямована на створення безпечного освітнього середовища, підвищення якості освітнього процесу шляхом використання нових технологій та оптимізації освітньої взаємодії.

Вченими було проведено численні дослідження щодо вивчення психологічних особливостей життєстійкості: вивченням психологічної ролі життєстійкості в житті особистості займались Т. Ларина, В. Предко, а вивченням окремих її структурних аспектів О. Рейпольська, С. Поворознюк, які намагалися виявити взаємозв’язок життєстійкості з іншими психологічними феноменами.

Національні документи, що регламентують пріоритетні напрями дошкільної освіти, зокрема Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти активізують педагогів зосередити увагу на формування в особистості ціннісного самоставлення та світосприймання, довіри до своїх можливостей, стресостійкості, життєстійкості та впевненості як фундаментальних якостей особистості.

У контексті зазначеного актуальними є психолого-педагогічні дослідження феномену життєстійкості, вивчення здатності особистості ставитися до свого життя і здоров'я як до цінності[1; 2]. Виховання дітей як суб'єкта життєдіяльності можливе лише за умов навчання і виховання, спрямованих на розвиток ціннісного ставлення його до себе та свого життя, на розкриття індивідуальних можливостей кожної дитини, що і є одним із актуальних завдань сьогодення.

Використання психолого-педагогічного супроводу формування життєстійкості особистості дитини сприятиме засвоєнню соціального досвіду, набуттю психологічної грамотності, навичок ефективної життєдіяльності, основним шляхом до самозбереження в умовах кризових явищ суспільства. Сучасні вихователі відчувають потребу в науково обґрунтованих рекомендаціях щодо формування життєстійкості дітей та в розробці шляхів та методів накопичення та синтезування зростаючою особистістю позитивних уявлень про себе, реалістичних самооцінних суджень, способів реалізації довільної самопідтримуючої поведінки.

З'ясовано стан розроблення проблеми у педагогічній теорії і практиці. Під поняттям життєстійкості розуміємо особливу інтегративну якість особистості, певну систему поглядів і переконань, які дають змогу витримувати стресову ситуацію, позитивно сприймаючи довколишню дійсність і, відповідно, зберігати внутрішню рівновагу та гармонію Щоб зберегти життєстійкість особистості дитини необхідно віднайти ресурс, який триматиме її у бутті та надаватиме життю наповненості та відносної безпеки. Водночас діти старшого дошкільного віку характеризуються емоційністю, чутливістю, вразливістю. За умови, коли вони вичерпуються, відбувається так званий злам адаптивного бар'єру, загострюються хронічні захворювання, знижується рівень психологічного та ментального здоров'я, нервова виснаженість й відсутність бажань тощо. Гнучкість і толерантність у сприйнятті життєвих подій, усвідомлення та розуміння труднощів є тим підґрунтям, на якому будується життєстійка стратегія опанування.

Охарактеризовано особливості формування життєстійкості у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти та сім'ї. Ефективність формування життєстійкості дошкільників залежить від визнання дорослими

значущості її формування в дошкільному віці. Така якість обумовлена появою в старшому віці таких новоутворень, як довільна поведінка та прояви волі. Життєстійкість старшого дошкільника формується в процесі входження дитини в соціум, розвитку комунікативних навичок та опановування довільною поведінкою, розвитку вміння дотримуватися суспільних правил поведінки за відсутності зовнішнього контролю дорослого, та прояву опору негативним впливам соціуму. Для того, щоб продуктивно долати наслідки стресу, дорослі формують у дитини довільну поведінку, високу самооцінку, почуття власної гідності. Висока самоповага, позитивне ставлення до себе визначає спрямованість діяльності та поведінки дитини на турботу про себе, прагнення до соціального та духовного самозбереження [1]. Отже, в основі віри дитини у власні можливості, власну самостійність та енергійність лежить стійке позитивне самоставлення, яке обумовлює життєстійкість.

Список використаних джерел

1. Ларіна Т. О. Життєстійкість як життєве завдання особистості / Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н. В. Чепелевої. К.: ДП «Інформаційно-аналітичек агентство», 2007. Том 2, вип. 5. с. 131-138

2. Предко В. В. Розвиток життєстійкості особистості як основна психологічна умова ефективного освітнього процесу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Психологія. Том 32 (71). 2021. № 4. с.157-161.

Марина Распутіна,
здобувачка вищої освіти, 610аз групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Світлана Попиченко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Згідно з сучасними вимогами та потребами суспільства, демократичними змінами на державному рівні стратегічною метою освітньої політики визнано доступність освіти для всіх її здобувачів, створення якісно нового закладу освіти, де пріоритетом є особистість, її розвиток згідно з індивідуальними можливостями.

На жаль, сьогодні спостерігається тенденція до зростання кількості дітей, які потребують соціальної адаптації, корекційно-реабілітаційної допомоги. Тому все більшої актуальності набуває проблема запровадження інклюзивної освіти та психологічного супроводу дітей з особливими потребами.

Стаття 1 Закону України «Про освіту» утверджує поняття «особа з особливими освітніми потребами»і визначає його зміст – «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [2].

Середовище, за визначенням у енциклопедичному словнику, – це суспільні матеріальні та духовні прояви, які оточують людину. Середовище в широкому розумінні (*макросередовище*) охоплює суспільно-економічну систему в цілому: виробничі сили, суспільні відносини й інститути, суспільну свідомість і культуру. Середовище у вузькому значенні (*мікросередовище*) включає безпосереднє оточення людини [1].

Важливим є створення та організація інклюзивного освітнього середовища в дошкільних групах з інклюзивним навчанням, що дозволяло б задовольнити індивідуальні освітні потреби всіх дітей, незалежно від їх інтелектуальних, емоційних, соціальних особливостей та можливостей, створювало ситуації успіху для кожної дитини з особливими освітніми потребами: повагу до неї та прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання.

На основі теоретичного аналізу сучасних наукових досліджень узагальнені підходи до психологічного супроводу дітей з особливими потребами та інклюзивного середовища в закладах дошкільної освіти. Доведено, що інтегрування дітей з особливими потребами в загальноосвітній простір відповідає пріоритетам державної політики та полягає в особистісній орієнтації освіти, створенні рівних можливостей для дітей і молоді в здобутті якісної освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей.

Розроблені компоненти, критерії та показники оцінювання освітнього середовища в дошкільних групах з інклюзивним навчанням, яке у нашому дослідженні розглядаємо і характеризуємо як сукупність умов, що забезпечують впровадження інклюзивного навчання в закладі освіти, відповідно диференційоване нормативно-правове, навчально-методичне, кадрове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення. В інклюзивному освітньому середовищі для дітей дошкільного віку з особливими потребами виділяємо такі структурні компоненти: особистісний (суб'єкти освітнього процесу та взаємини між ними), інформаційно-комунікаційний (нормативні документи, програми, проекти), організаційно-діяльнісний (форми, методи, способи, технології освітнього процесу), просторово-предметний (матеріально-технічні, побутові умови).

Оскільки якісний психологічний супровід є важливою складовою інклюзивної форми навчання, саме від компетентності, мобільності, професіоналізму, відповідальності спеціалістів залежить успіх навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Ми визначили та охарактеризували рівні сформованості професійної компетентності фахівців у питаннях психологічного супроводу дітей з особливими

потребами за відповідністю критеріям: *мотиваційному, когнітивному, діяльнісному, рефлексивному.* У характеристиці кожного рівня проаналізовано особливості показників означених компонентів сформованості професійної компетентності фахівців у питаннях психологічного супроводу дітей з особливими потребами.

У формувальному експерименті обґрунтовано та експериментально перевірено технології проєктування інклюзивного середовища для психологічного супроводу дітей дошкільного віку з особливими потребами.

Визначено умови успішного функціонування інклюзивного освітнього середовища:

• спільні зусилля педагогів та сім'ї дитини з особливими освітніми потребами в процесі її життя, діяльності, освіти;

• доцільна просторова організація та змістове матеріальне оформлення інклюзивного середовища;

• створення умов щодо інклюзії, соціальної інтеграції вихованців з особливими потребами до різних сфер життя – правових, освітніх, культурологічних тощо;

• взаємодія та спілкування дітей з особливими потребами та дітей з типовим розвитком у межах норми за умови пріоритету індивідуальних, сутнісних особливостей учасників процесу інклюзії, збереження своєрідності, унікальності, відмінності кожного з них.

Забезпечено психологічний супровід дітей з особливими потребами відповідно до напрямів:

• психологічна діагностика дітей, спрямована на вивчення індивідуальних особливостей дитини, особливостей її пізнавальної, емоційно-вольової та мотиваційно-потребової сфер; адаптації до соціального середовища тощо;

• психолого-педагогічна, корекційно-розвиткова робота з дітьми, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини, максимально можливого розвитку її особистості, подальшу інтеграцію в суспільство;

• психологічна підтримка батьків, підвищення їх психолого-педагогічної культури батьків, пояснення специфіки психічного розвитку дитини.

Проведене дослідження дозволило дійти таких висновків:

1. Інклюзивна освіта є однією з альтернативних форм здобуття освіти дітьми з особливими потребами і передбачає створення освітнього середовища, що відповідало б потребам і можливостям означеної категорії дітей.

2. Успішність психологічного супроводу дітей дошкільного віку з особливими потребами в умовах інклюзивного середовища залежить від підготовки учасників освітнього процесу (педагогів, батьків, дітей без відхилень у психофізичному розвитку) до інтеграції та забезпечення їх тісної взаємодії; створення доброзичливої психологічної атмосфери; додержання принципу системності в корекційній роботі за рахунок гармонійного поєднання усіх її напрямів; створення ситуації успіху для кожної дитини.

3. Інклюзивне середовище для дітей дошкільного віку з особливими потребами ґрунтується на методології, спрямованій на розвиток особистості дитини й визнання її унікальності, неповторності і права на реалізацію різних потреб в організації спільної, провідної для цього віку ігрової діяльності, спільного освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звєрєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.

2. Закон України «Про освіту». *Голос України*. 2017. 28 вересня.

3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. Київ.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

Селькіна Івєтта,
здобувачка вищої освіти 111 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Леся Карнаух,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Емоції невіддільні від особистості, бо вони найбільш характеризують її суть, характер, індивідуальність. Емоції відіграють діагностичну функцію, оскільки у типових для людини емоційних станах виражаються індивідуально-типологічні особливості людини Люди часто страждають нестачею комунікативної культури, що виявляється як в характері власних вчинків, так і в неадекватному сприйнятті емоційних проявів інших людей, невмінні співпереживати.

Щоб виразити свої почуття і зрозуміти почуття іншого, необхідна розвинена емоційно-почуттєва сфера особистості. Вивченням проблеми появи і розвитку емпатії в дошкільному дитинстві займалися психологи та ін. Їхні дослідження показали, що уже в дошкільному дитинстві закладаються основи емоційної культури особистості.

Аналіз поглядів науковців (І. Бех, О. Медведєв, Н. Трофаїла та ін.), які на основі вивчення емоцій і почуттів розкрили сутність поняття емоційно-ціннісної сфери, дозволяє визначити цю сферу як емоції, особливі психічні процеси і стани, пов’язані з потребами і мотивами дітей, і почуття як стійкі емоційні ставлення до тих чи інших явищ і відображення емоційно-ціннісної сторони духовного світу особистості, що розвивається.

Почуття – ще більш, ніж емоції, стійкі психічні стани, які мають чітко виражений предметний характер: вони виражають стійке ставлення до якихось

об'єктів (реальних або уявних) [4]. Людина не може переживати почуття взагалі, безвідносно, а тільки до кого або чого-небудь. Наприклад, людина не в змозі відчувати почуття любові, якщо в неї немає об'єкта уподобання.

Ця сфераміцно пов’язана з моральним вихованням особистості і покликана формувати інтереси, нахили, переживання тих чи інших почуттів, ставлень, усвідомлення і виявлення їх у практичній діяльності. Різноманітні переживання дитини, в яких виявляється її ставлення до того, що діється навкруги, відображаються в її емоціях і почуттях.[3].

Емоційно-ціннісний розвиток – емоційне ставлення дитини до людей і подій, яке свідчить про її особисті орієнтації, інтереси, потреби, мотиви, переваги, вибори, бажання, незалежні від дорослого. Він пов’язаний із системою потреб та інтересів дитини, з її вмінням приймати рішення, самовизначатися, надавати перевагу комусь – чомусь, здійснювати самостійний вибір [2].

Ставлення до світу, людей, природи – своєрідна проекція тих ціннісних підходів, що виробляються людством у процесі культурного розвитку. Процес становлення та розвитку людських потреб і ставлень обумовлений емоційними переживаннями, що базується на наявному фонді потреб, мотивів і ціннісного ставлення дітей. Досвід емоційно-ціннісного ставлення дошкільників включає емоційні переживання, що відповідають потребам і системі цінностей певного суспільства, і відрізняються якісними характеристиками, динамічністю й об’єктами, на які спрямовані[5].

Психологи зазначають, що у процесі виховання ставлення до навколишньої дійсності мають значення як позитивні, так і негативні емоції. Проте саме позитивні емоції, що базуються на задоволенні, є психологічним механізмом формування активної просоціальної позиції особистості. Та лише емоційне ставлення ще не обумовлює визначеності ціннісного ставлення [1].

Отже, у ставленні емоційний компонент є провідним. Тому особистісні ставлення характеризують ступінь інтересу, силу емоцій, бажань, виявляються у поведінці, діях і переживаннях суб’єктів, виступають рушійною силою діяльності особистості [1].

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. К.:ІЗМН, 1998. 204 с.

2. Дудкевич Т. В Дошкільна психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 391 с.

3. Медведєв О. Розвиток емоційної сфери особистості дитини як психолого-педагогічна проблема. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. № 44. С. 173-179.

4. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Х.: Прапор, 2009. 672 с.

5. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського.* Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 155-158.

Дар'я Стеценко,
здобувач вищої освіти, 602 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Тетяна Дука,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕКСПРЕСИВНОЮ ЛЕКСИКОЮ

Дошкільний вік – період швидкого збагачення словника дитини. Одним із завдань розвитку мовлення дітей дошкільного віку є словникова робота. А. Богуш, Н. Гавриш виділяють завдання щодо розвитку словника дітей дошкільного віку: збагачення словника дітей новою лексикою; активізація словника; уточнення значення окремих слів і словосполучень; заміна розвиток образного мовлення –

збагачення активного словника дітей образними виразами (з текстів художніх творів); ознайомлення дітей зі значенням слова, навчання розумінню багатозначності, синонімічності та переносного значення слів; засвоєння узагальнюючих понять [1].

Зміст і форми дитячих висловлювань залежать від форм спілкування, комунікативних завдань дошкільника. У процесі спілкування мовлення удосконалюється, набуває нових якостей, зумовлює перебудову психічних процесів тощо. Обмеженість словника ускладнює спілкування, людині не вистачає слів для висловлення своїх думок.

Зазначаючи показники мовленнєвої компетентності дитини середнього дошкільного віку, нами було зазначено, що дитина уже володіє ступенями порівняння прикметників, уміє утворювати нові слова від різних частин мови, уміє використовувати багатозначні слова, добирати антоніми, синоніми, класифікувати слова за ознаками, властивостями, вживає образні вислови. Всі ці здатності дитини уможливлюють використання нею експресивної лексики. Ефективним засобом збагачення словника дітей дошкільного віку експресивною лексикою є казка. Казка – (від слова «казати», «розповідати») – епічне оповідання із своєрідною традиційною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії [1, с. 73].

Наявність у структурі казкового тексту елементів експресивної лексики зумовила вибір творів цього жанру для здійснення завдань збагачення словникового запасу дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою у процесі освітньої діяльності. Читаючи казку, педагог навчає дітей засвоювати художню форму, що виражає зміст. Діти не тільки помічають багатство рідної мови, але поступово засвоюють його, збагачують свій словник образними виразами, вчаться користуватися ними при вираженні своїх думок і почуттів.

Ю. Руденко, вивчаючи процес збагачення лексичного запасу дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами народної казки, виділила послідовні стадії збагачення словника дітей експресивною лексикою: відбір лексики

з народних казок та її угрупування за словниками-мінімумами; пояснення номінативного значення підібраною лексикою і усвідомлення дітьми ролі експресивних засобів в казках; ознайомлення дошкільників з народними казками, змістовий аналіз казок; збагачення словника експресивною лексикою в мовленнєвих ситуаціях; самостійне продукування експресивного мовлення з опорою на наочність; закріплення набутих навичок у процесі використання творчих завдань (літературні вікторини, творчі розповіді, ігри-драматизації) [4].

Чим частіше діти чують експресивно-забарвлені слова, тим більше вони вбирають гармонію слова. Казки надзвичайно багаті фразеологічними зворотами. Вони роблять казку більш образною, емоційною, колоритною. Образні вирази з казок, відокремлюються від них, народжуються в «живій» розмовній мові.

Кожна казка неповторна й унікальна, насичена народними образами. А. Богуш, Н. Гавриш зазначають, що розширювати словник дитини можна всіма різноманітними засобами: читання та переказуванням казок дітьми; складання різних видів розповідей. Наявність в сюжеті казки елементів експресивної лексики спонукає педагогів до відбору творів цього жанру для роботи з дошкільниками щодо збагачення їхнього лексичного складу експресивною лексикою [2].

Найбільш близькими і зрозумілими для дітей п’яти років є казки про тварин. Діти легко перевтілюються при розігруванні сюжетів казок. А вже з п’яти років, порівнюють себе уже з людськими персонажами. Це пояснюється тим, що дитина в старшому дошкільному віці починає пізнавати світ і все, що в ньому знаходиться.

Можна виокремити такі види діяльності дітей з казкою під час занять: слухання та запам’ятовування казок, драматизація та інсценізація казки, розвиваючі ігри на основі казкових образів та сюжетів, переказування казки дитиною чи групою дітей, придумування розгортання сюжету у казці, вигадування казок, зображення сюжету казки за допомогою малюнка [3].

Таким чином, казка, з її живою, виразною, барвистою мовою, є ефективним засобом розвитку експресивної лексики дітей дошкільного віку.

Список використаної літератури

1.Богуш А. М., Гавриш Н. В. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Одеса: Поліграф, 2005. 254 с.

2. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ, 2005. 128 с.

3. Митенкова Т. В., Онищенко Л. К., Митенкова Є. В. Казка як засіб збагачення експресивної лексики дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. № 21 (125). 2016. С.893-896.

4. Руденко Ю.А. Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса., 2003. 24 с.

Анастасія Стожок,
здобувачка вищої освіти, 602з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Неля Кравчук,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Сучасна освітня парадигма ґрунтується на ідеях унікальності кожної особистості, необхідності системного розвитку її здібностей та обдарувань, надання можливостей для формування інтелектуального і творчого потенціалу, формування здатності до оптимального самовиявлення в умовах постійно зростаючих запитів суспільства щодо рівня освіченості підростаючого покоління. Пріоритетні напрями діяльності в освітній сфері розглядають в контексті інтеграції української освіти в європейський та світовий освітні простори.

Одне з пріоритетних завдань національної освіти в Україні − ранній вияв, навчання та виховання обдарованих дітей. Про це свідчать зміст Закону України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», Національна програма «Діти України» та інші нормативні документи, в яких розвиток творчих здібностей дітей розглядається першочерговим завданням на найближчі десятиліття. Адже саме від творчих людей, які можуть досягти успіхів у діяльності, завдяки певним індивідуальним та типологічним рисам, залежить розвиток суспільства в цілому.

Методологічні засади дослідження проблеми обдарованості та її структурних компонентів розкриті у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: Дж. Гілфорда, І. Карабаєвої, Дж. Керрола, В. Кузьменко, Н. Куліш, О. Кульчицької, С. Максименка, В. Моляко, О. Музики, В. Юркевич та ін.

Стратегічним завданням освіти сучасних дітей, починаючи з дошкільного віку, має бути забезпечення розвитку базових (стартових) потенційних компетенцій та особистісних якостей, що сприяють формуванню творчих і технічних здібностей, продуктивного та критичного мислення; розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, інтересів дітей, допитливості та пізнавальної мотивації; формування пізнавальних дій, сенсорної культури та культури пізнання,цінностей пізнання.

Тому пошук підтримки розвитку та створення умов для розкриття їх унікальних творчих можливостей обдарованих дітей є нині одним з основних напрямків модернізації системи освіти в Україні. А сама ідея використання сучасних технологій у роботі з обдарованими дітьми розглядається як реалізація права дитини на повноцінний розвиток [1].

Нині використовується цілий комплекс інноваційних технологій у роботі вихователя ЗДО з обдарованими дітьми дошкільного віку, а саме: особистісно орієнтоване навчання, технологія гуманізації освітнього процесу, педагогіка Марії Монтессорі, психолого-педагогічне проектування, технологія інтегрованого навчання та виховання, логічні блоки Дьєнеша, технологія раннього інтенсивного навчання грамоті, нетрадиційні підходи до завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку, методика раннього розвитку Глена Домана, ігрові та інтерактивні

технології, інформаційно-комунікаційні технології, здоров'язбережувальні технології тощо.

До інноваційних форм роботи з обдарованими дітьми відносяться: нетрадиційні форми занять (комбіновані, інтегровані, проект), нестандартні заняття (мандрівки, години ввічливості, уроки милування природою, заняття-пошук, заняття-казка, заняття-тренінг), нетрадиційні свята та інсценізації, оздоровчі заходи (піші прогулянки, сміхотерапія, пальчикова гімнастика).

Особливості впровадження інноваційних технологій: сформулювати мету, якої можна досягти за допомогою технології; вибирати оптимальну технологію, ознайомлюватись із особливостями обраної форми роботи; опрацьовувати публікації та матеріали колег, які мають досвід використання потрібних методів, осмислювати набуту інформацію, отворювати необхідні умови для використання технології, використовувати обрану технологію; аналізувати рівень досягнутих чи очікуваних результатів та що потрібно вдосконалити [4].

Одразу всім працівникам дошкільного закладу складно переорієнтувати свою роботу на сучасний лад. Починають цей шлях із членами творчої групи − досвідченими і креативними педагогами, які здатні мислити критично й далекоглядно. Одним із початкових етапів може стати установче засідання творчої групи для впровадження інновацій.

Інноваційні педагогічні технології, які використовуються в освітньому процесі ЗДО:

1) Технологія особистісно орієнтованої освіти.

2) Технологія інтегрованого навчання та виховання.

3) Технології створення сучасного інформаційного освітнього середовища для дитини (критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та у приватному спілкуванні; інформаційна й медіа-грамотність педагога; володіння алгоритмічним мисленням, роботою з базами даних; навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією – дотримання академічної доброчесності; практичне застосування цифрових інструментів Google, YouTube,

мобільного додатку Viber, Facebook; створення папок (Microsoft Office), набирання та опрацьовування текстів (Word), складання таблиць (Excel), створення презентацій (PowerPoint) тощо).

4) Технологія формування критичного мислення (ейдетика, мнемотехніка, друдли, картки-схеми, коректурні таблиці, асоціативні карти, структурно-логічні схеми, розповідання за схемами, опис предметів за схемами-моделями, моделювання казки, моделювання проблемних ситуацій, інтелектуальні ігри Нікітіних та ін.).

5) Технологія розвитку творчої особистості - ТРВЗ (Г. Альтшуллера).

6) Технологія розвитку пам'яті і мовлення з використанням прийомів ейдетики та мнемотехніки (Є. Антощук).

7) Методика мовленнєвого розвитку дошкільників «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти» (А. Богуш).

8) Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності (А. Богуш, Н. Гавриш).

9) Методика українознавства у дошкільному закладі (А. Богуш, Н. Лисенко).

10) Методика використання схем-моделей у лексико-граматичній роботі з дошкільниками: опис іграшок, одягу, посуду, овочів, фруктів, пір року; мнемічні схеми-моделі для заучування віршів (О. Білан, К. Крутій) [2] .

11) Методика використання схем-моделей для навчання дітей описових розповідей (Т. Ткаченко).

12) Методика «Художнє слово і дитяче мовлення» (Н. Гавриш).

13) Методика «Виховуємо казкою»: нетрадиційні методи роботи з казкою (Л. Фесюкова).

14) Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського (уроки мислення серед природи; уроки милування, уроки доброти, уроки патріотизму, уроки в кімнаті казки, слухання «музики природи», «Школа виховання добрих почуттів»).

15) Методика розвитку творчих здібностей на заняттях з образотворчого мистецтва (Л. Шульга).

16) Технологія фізичного виховання дітей М. Єфименка («Театр фізичного виховання і оздоровлення дітей»).

17) Здоров'язбережувальні та здоров'яформувальні технології: профілактичні (різні види самомасажу; ходіння по «доріжках здоров'я»; коригувальні вправи на профілактику плоскостопості, постави; оздоровча ходьба в середньому темпі; оздоровчий біг; загартовувальні процедури тощо); профілактично-лікувальні (фітотерапія, аромотерапія (ароматизація приміщення), вживання фітонцидів, вживання «добрих слів» тощо); оздоровчі технології терапевтичного спрямування (арттерапія, пісочна терапія, сміхотерапія, казкотерапія, музикотерапія, кольоротерапія, ігротерапія, пальчикова гімнастика (вправи, ігри, картинки), дихальна гімнастика, футбол-гімнастика, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми), зорова гімнастика, коригувальна гімнастика, міогімнастика (вправи для язичка), чирлідинг-гімнастика, танцювально-ритмічна гімнастика тощо).

18) Інноваційні технології фізичного розвитку дошкільників (оздоровчі прогулянки; різновиди фізкультури на свіжому повітрі; малі олімпійські ігри; фізкультурно-оздоровчі заняття; гімнастика пробудження після сну, музично-ритмічна гімнастика, фізкультурно-музичні руханки, флешмоби, конкурси тощо).

19) Валеологізація освітнього процесу (введення до розкладу організованої навчально-пізнавальної діяльності в усіх вікових групах занять з основ здоров'я (валеології та безпеки життєдіяльності).

20). Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку (О. Пометун, Н. Гавриш).

21) Інтерактивні технології розвитку мови та комунікативно-мовленнєвої компетенції дитини.

22) Ігрові технології (ігри на розвиток великої та дрібної моторики; ігри з використанням м'яких модулів; різновиди сучасних настільно-друкованих та заламінованих дидактичних ігор; різновиди рухливих ігор з атрибутами й без, народних ігор тощо).

23) Музейна педагогіка.

24) Козацька педагогіка.

25) Технології кулінарії.

26) Ігрова квест-технологія.

27) Методика проведення ранкових зустрічей.

28) Авторські технології відомих майстрів педагогічної праці; вивчення, узагальнення та поширення досвіду роботи педагогічних працівників ЗДО.

29) Логічні блоки Дьєнеша. Дають уявлення про предмети, їх колір та форму дітям молодшої та середньої груп. Формують елементарні математичні поняття про фігури, множину, узагальнення, порівняння, кодування інформації у дітей старшої групи.

30) Картки-властивості Семадені. Розвивають уміння визначати властивості фігур, заперечувати, працювати із знаками-кодами.

31) Кольорові палички Кюїзенера. Розвивають уяву, просторове сприйняття, дрібну моторику. Є універсальним наочним інструментом для математичних обчислень, можуть доповнити кожну з методик.

Отже, використання сучасних технологій дозволяє: збільшити сприйняття матеріалу; виконувати спільну роботу дітей у взаємодії, здійснювати інтерактивний взаємозв’язок дитина - педагог; сприяти кращому сприйняттю і запам’ятовуванню матеріалу; змоделювати такі життєві ситуації, які не можна або складно показати під час освітньої діяльності; підвищувати мимовільну та довільну увагу дітей; розвивати пам'ять, уяву та творчість дітей.

Список використаних джерел

1. Клименюк Ю. М. Особливості навчання і виховання обдарованих дітей у новаторських навчально-виховних закладах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* Житомир, 2008. Вип. № 38. С. 50-53.

2. Крутій К., Грицишина І. STREAM-освіта дошкільників. *Дошкільне виховання.* 2016. № 1; 2.

3. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага. *Дошкільне виховання,* 2017 № 1.

4. Музика О. Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Франка, 2008. 34.

Катерина Тєлєганенко,
студентка 4 курсу,
відділення «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – ***Оксана Козян,***
викладач методики розвитку мовлення,
викладач другої кваліфікаційної категорії,
Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИЙОМІВ ЕЙДЕТИКИ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Динамічний розвиток українського суспільства та швидке зростання інформаційного потоку спонукають фахівців у різних галузях слідкувати за новітніми тенденціями, щоб відповідати сучасним вимогам і ефективно застосовувати інновації у своїй діяльності. У цьому контексті вихователі дошкільних закладів відіграють особливо важливу роль, особливо коли мова йде про розвиток мовленнєвих навичок дітей старшого дошкільного віку.

Для того, щоб розвивати мовлення та формувати мовленнєві вміння у дошкільників, педагогу необхідно використовувати різні підходи, методики та освітні технології. Серед них виділяється ейдетика, яка сприяє кращому засвоєнню інформації через активізацію уяви та асоціативного мислення дітей.

Дослідженням проблем ейдетики в розвитку мовлення дітей дошкільного віку займалися такі науковці як: Є. Антощук, Л. Виготський, У. Джеймс, І. Матюгін, Г. Мюллер, О. Пащенко, І. Рибнікова, М. Фомичова, Ф. Шуман та ін.

Ейдетика для дошкільнят обумовлена тим, що саме в цьому віці у дітей переважає наочно – образна пам’ять. Найчастіше запам’ятовування відбувається мимоволі, просто тому, що якийсь предмет або явище потрапили в поле зору дитини. Більш того прийоми ейдетики в результаті правильного застосування призводять до збагачення словникового запасу та формування зв’язного мовлення.

«Школа ейдетики» включає близько 30 методик і технік, які ґрунтуються на використанні різних графічних образів, ігор, вправ. Вони проводяться з метою

реалізації різних видів асоціацій у дітей: вільних, предметних, смакових, тактильних, нюхових, фонетичних, звукових.

На заняттях з розвитку мовлення дітей дошкільного віку та у повсякденному житті можна ефективно використовувати елементи ейдетики, адже вони допомагають активізувати уяву та розвивати асоціативне мислення. Наприклад, звукові або фонетичні асоціації – це метод, у якому дітям пропонують слухати аудіозаписи звуків, схожих на певні звуки мови. Діти створюють зв'язок між звуком і певним символом або образом, що допомагає формувати асоціативні зв'язки. Завдяки цьому прийому дитина запам'ятовує звук не лише на слух, а й пов'язує його з конкретними образами, зміцнюючи зоро-слухо-кінестетично-артикуляційний образ звуку.

Інші методи, як піктограми (малюнки замість слів), оживлення, колажі та використання друдлів, дозволяють дітям більш творчо підходити до засвоєння мовленнєвих навичок. Такі методи роблять процес навчання яскравішим і допомагають дітям краще запам'ятовувати інформацію через візуальні та асоціативні образи.

Під час занять із дошкільниками з вивчення абетки та навчання читання метод оживлення може бути надзвичайно ефективним. Суть методу полягає в тому, щоб «оживити» образ, надавши йому риси живої істоти. Наприклад, якщо на зображенні букві, цифрі або іншому предмету пририсувати очі, руки, ноги чи навіть прикрасити його капелюхом або віночком, він перетворюється на уявного персонажа. Такий підхід зацікавлює дітей, адже вони сприймають літери і цифри не як абстрактні символи, а як «друзів», з якими вони охоче взаємодіють. Це стимулює цікавість, підвищує мотивацію до навчання та допомагає краще запам'ятовувати новий матеріал.

Метод піктограм викликає великий інтерес у дітей, оскільки його використання значно полегшує процес запам'ятовування та відтворення інформації. Суть цього методу полягає в тому, що під час читання віршів або прозових текстів дітям показують символічні малюнки — піктограми, які виступають своєрідними «ключами» для пам'яті. Завдяки цим простим символам діти можуть легко

відтворювати зміст твору, пригадуючи малюнок, що відповідає певному слову чи фразі. Метод піктограм особливо корисний для засвоєння літературних текстів, адже перетворює процес запам'ятовування на цікаву гру, розвиває асоціативне мислення та сприяє кращому розумінню тексту.

У роботі з розвитку мовлення дошкільників допомагає такий елемент ейдетики як символізація звуків. При використанні символів дитині легше засвоїти певне поняття, якщо воно не лише показано вихователем, ай позначе незрозумілим для неї образом.

Є. Антощук запропонував використовувати листівки як засіб для розвитку мовлення у дітей дошкільного віку, створивши метод, що поєднує гру з навчанням. Суть його ідеї полягає у створенні набору з 25 і більше листівок, де кожна наступна картка відрізняється від попередньої за сюжетом чи кольором, щоб зберегти інтерес дитини та стимулювати її уяву. У грі «Слова на листівках» вихователь загадує слово, пов’язане зі змістом зображення, а діти намагаються його відгадати. Це спонукає їх логічно міркувати та розвивати мовлення, розширюючи словниковий запас і вміння асоціативного мислення.

Метод колажів є ефективним засобом для розвитку мовленнєвої творчості у дошкільників. Його суть полягає в тому, що діти використовують різноманітні малюнки та аплікації, які відрізняються за змістом і розмірами. Спочатку цей метод допомагає дітям запам'ятати якомога більше назв зображених предметів, а далі стимулює вибір головного героя і складання історії про його пригоди. Завдяки незвичним асоціаціям образи стають яскравими і незабутніми, що полегшує дітям створення власних розповідей та казок. Такий підхід не тільки розвиває мовлення, а й сприяє розвитку уяви, пам'яті, логічного мислення та інших психологічних процесів, які є важливими на етапі дошкільного віку.

Використання друдлів – загадкових малюнків та головоломок – є чудовим прийомом для збагачення словникового запасу дошкільників і розвитку їхньої мовленнєвої активності. Через друдли діти вчаться висловлювати і обґрунтовувати свої думки, що стимулює мовленнєвий розвиток та активізує мислення. Завдяки

цьому методу діти розширюють свій словниковий запас, вчаться аналізувати та логічно міркувати.

Використовувати друдли можна як на спеціальних заняттях з розвитку мовлення, так і в повсякденному житті. Починати рекомендується з молодшого дошкільного віку, поступово ускладнюючи завдання. Наприклад, на перших етапах дітям пропонують прості зображення фрагментів знайомих предметів (частини яблука, іграшки, тварини) і запитують, що це може бути. Такий підхід розвиває не лише мовлення, але й увагу, уяву та здатність робити висновки.

Використання наведених прийомів ейдетики у щоденній роботі вихователів дошкільних закладів є ефективним способом розвитку та формування мислення, пам'яті та зв'язного мовлення дошкільників.

Отже, перевагами ейдетичних методів розвитку дітей дошкільного віку є:

- розширення можливостей, об'єму пам'яті;
- збагачення словесної і образної уяви, багатогранності сприйняття світу;
- розвиток творчого мислення є лаконічним у використанні – максимум закодованої інформації при мінімум і візуальних або графічних знаків;
- розвиток об'єму та тривалості уваги, вміння помічати деталі, без напруження їх пригадувати;
- розвиток відчуття – розвиток не тільки зорової пам'яті, але й слухових, тактильних відчуттів;
- пробуджує пізнавальну активність, бажання розвиватися, бачити свої успіхи;
- розвиває позитивні емоції та відношення до життя;
- надає можливість кожному побачити свої здібності, таланти і результати, розвиває впевненість у собі.

Список використаних джерел

1. Бардишевська М. Ю., Рєзнікова С. В. (2021). *Ейдетика в навчанні дітей дошкільного віку: теорія та практика*. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. URL: http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/bibliography-lists/263-bib-lists-liter-18/2319-ejdetuka/

2. Кириленко Т. І. *Ейдетика в розвитку мовленнєвої компетенції у дошкільників.* Харків: Ранок, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/385003592_Vikoristanna_ejdetiki_v_rozvitku_movlennevoi_dialnosti_doskilnikiv/

3. Горностаєва В. Є. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*. Київ, 2016. URL: https://preschool-conference.com/index.php/conference/article/download/29/29/

Єлизавета Тітаренко *,*
здобувач освіти 4 курсу,
ОПС фаховий молодший бакалавр,
відділення дошкільної і початкової освіти;
Науковий керівник – ***Інна Любченко,***
кандидат педагогічних наук,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист, голова циклової комісії педагогіки,
психології та методик дошкільної освіти
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»

ВПЛИВ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ НА ЕМОЦІЙНЕ І КОГНІТИВНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Дошкільний вік є однією з найбільш важливих і чутливих стадій розвитку людини, адже саме в цей період закладаються основи емоційного, когнітивного та соціального розвитку. Сучасна система дошкільної освіти орієнтована на гармонійний розвиток дитини, що включає не лише формування знань та умінь, але й підтримку емоційного та психічного благополуччя малюка. У зв'язку з цим, особлива увага надається методам і підходам до навчання та виховання, які мають безпосередній вплив на емоційне і когнітивне здоров'я дітей.

Сучасні педагогічні технології та інноваційні методики, що активно використовуються в закладах дошкільної освіти, значною мірою змінюють підхід до навчання дітей. Вони сприяють не лише розвитку інтелектуальних здібностей, а й допомагають формувати соціально-емоційні компетенції, які є основою для подальшого успішного навчання та адаптації в суспільстві. Важливим аспектом є

інтеграція емоційного і когнітивного розвитку, що дозволяє створити більш ефективне навчальне середовище, яке підтримує психічне здоров'я дітей. Враховуючи специфіку дошкільного віку, цей вплив є особливо важливим, адже саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток основних психологічних і соціальних функцій. Ось кілька ключових аспектів цього впливу:

1. Емоційне здоров'я дітей. Сучасні методики виховання акцентують увагу на емоційному розвитку дітей, створюючи умови для того, щоб малюк вчився розпізнавати, розуміти і виражати свої емоції. Важливою частиною цього є:

– Емоційно чуйне середовище: програми, що побудовані на принципах позитивного виховання, підтримують емоційний комфорт дітей. Педагоги активно взаємодіють з дітьми, допомагаючи їм виражати свої почуття, пояснювати свої емоційні реакції, навчати справлятися з негативними емоціями (страх, агресія, тривога).

– Ігрові методи навчання: гра є важливою частиною процесу емоційного розвитку, адже через неї діти можуть не тільки вивчати соціальні ролі та відносини, а й працювати зі своїми емоціями. Методики, які включають творчі ігри, драматизацію, рольові ігри, допомагають дітям розвивати емоційну інтелігентність.

– Підтримка самоповаги і впевненості в собі: сучасні підходи передбачають створення умов, коли кожна дитина відчуває свою важливість і значимість у групі, її успіхи відзначаються, а помилки сприймаються як частина процесу навчання, а не як провал [2].

2. Когнітивне здоров'я дітей. Сучасні методики навчання орієнтовані на активізацію пізнавальної діяльності дітей, стимулюючи їх цікавість до світу навколо, розвиваючи критичне мислення, навички вирішення проблем і здатність до самостійного навчання. Це досягається за допомогою різноманітних методів:

– Індивідуалізація навчання: адаптовані методи дозволяють враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її темп розвитку, інтереси та здібності. Це дозволяє дітям відчувати себе успішними, а не відставати через невідповідність навчальних завдань їхнім можливостям.

– Інтерактивні та мультимедійні технології: використання сучасних технологій дозволяє зробити навчання більш цікавим, збагачуючи його новими формами: електронними книгами, ігровими додатками, відеоуроками. Це допомагає стимулювати когнітивний розвиток і створює мотивацію до навчання через інтерактивність і мультимедійні елементи.

– Розвиток критичного мислення та самостійності: методики на основі проектної діяльності чи пошуково-дослідницького навчання допомагають дітям вчитися ставити питання, аналізувати інформацію та робити висновки. Це сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як концентрація, пам’ять, здатність до аналізу та синтезу інформації.

– Розвиток мовлення та комунікативних навичок: сучасні методики активізують процеси мовленнєвого розвитку через комунікацію в групі, діалоги, обговорення, розв'язання ситуаційних задач. Відбувається розвиток активного словника, граматики, а також навичок ведення бесіди, що позитивно впливає на когнітивний розвиток [3].

3. Інтеграція емоційного і когнітивного розвитку. Сучасні методики навчання часто інтегрують емоційний і когнітивний аспекти розвитку, що дозволяє забезпечити більш гармонійний розвиток дитини:

– Соціально-емоційне навчання (SEL): програми SEL спрямовані на розвиток навичок соціальної та емоційної компетентності. Це включає розвиток емоційної самосвідомості, здатності до емоційного регулювання, навичок співпраці, розв’язання конфліктів. Такі програми активно впливають на формування здорових взаємин між дітьми та на їх когнітивний розвиток через покращення здатності до співпраці, обміну думками і вирішення завдань у групі.

– Творчі підходи до навчання: залучення дітей до творчих процесів (малювання, музика, танці, театральні вистави) не лише стимулює когнітивний розвиток, а й дає можливість дітям виражати свої емоції і переживання, що сприяє гармонійній інтеграції емоційного і когнітивного здоров’я [4].

4. Ризики і проблеми. Необхідно також зазначити деякі можливі ризики, що можуть виникнути через неправильне або надмірне використання певних методик:

– Перевантаження інформацією: занадто велика кількість нової інформації або висока інтелектуальна напруга можуть призвести до емоційного перенавантаження дітей, стресу або тривожності.

– Недостатня увага до емоційних потреб: окрім когнітивних завдань, важливо враховувати емоційні аспекти розвитку, інакше це може призвести до розвитку емоційних розладів або соціальної ізоляції [2].

Сучасні методики навчання та виховання мають значний вплив на емоційне та когнітивне здоров'я дітей. Вони сприяють розвитку не лише інтелектуальних, а й соціальних та емоційних навичок, допомагаючи дітям адаптуватися до змінюваного світу та успішно долати труднощі. Для забезпечення максимально позитивного ефекту важливо забезпечити баланс між навчальним навантаженням і емоційною підтримкою, використовуючи інноваційні підходи, які відповідають індивідуальним потребам кожної дитини. Завдяки використанню інноваційних педагогічних підходів можна не лише покращити процес навчання, але й забезпечити психоемоційний комфорт дітей, що є основою їхнього успіху в майбутньому навчанні та соціальній адаптації.

Список використаних джерел:

1.Богуш А. І., та ін.Сучасні підходи до організації навчання і виховання дітей дошкільного віку. Київ: Лібра Терра. 2018.

2. Кравченко О. В. Інноваційні технології в навчанні і вихованні дітей дошкільного віку. Київ: Педагогічна думка. 2017.

3. Мельничук Т. В. Інтерактивні методи навчання в дошкільній освіті. Львів: Видавництво «Світ». 2021.

4. Новікова О. С. Роль гри в розвитку емоційної і когнітивної сфери дітей дошкільного віку. *Вісник педагогіки і психології*. 2018. № 4(32). С. 112-119.

5. Методи соціально-емоційного навчання в дошкільному віці: огляд сучасних підходів. Офіційний сайт освітньої платформи. (2023). URL: https://www.novator-edu.com

Анна Шандра,
здобувачка вищої освіти, 614з групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Науковий керівник – ***Валентина Білан,***
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Для здійснення інклюзивного навчання необхідно розв'язати низку проблем, пов'язаних не тільки з матеріальною базою, а й неготовністю педагогів до здійснення своєї професійної діяльності в нових умовах. З огляду на те, що дитина з обмеженими можливостями здоров'я має право отримати можливість вільного вибору освітнього закладу, певним рівнем сформованості інклюзивної компетентності необхідно володіти кожному педагогу [1].

У педагогічних дослідженнях широкого поширення набули поняття «професійна компетентність», «професійна компетентність педагога». Сутність та основні складові професійної компетентності педагога трактуються по-різному (О. В. Бондаревська, Б. С. Гершунський, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Л. І. Мітіна, В. А. Сластєнін та ін.). Неоднозначність розуміння сутності поняття «професійна компетентність» пояснюється застосуванням для розв'язання дослідницьких завдань різних наукових підходів: системного, діяльнісного, особистісного, культурологічного тощо. Незважаючи на відмінності в підходах, більшість дослідників розглядають професійну компетентність як системне явище і під цим терміном розуміють складне інтегративне особистісне утворення, яке зумовлює можливість успішно здійснювати професійну діяльність [2].

Специфіка організації освітньої та корекційної роботи з дітьми, які мають порушення розвитку, зумовлює необхідність спеціальної підготовки педагогічного колективу загальноосвітнього закладу. Педагогічні працівники освітнього закладу

мають знати основи корекційної педагогіки та спеціальної психології, мати чітке уявлення про особливості психофізичного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я, про методики і технології організації освітнього та реабілітаційного процесу таких дітей.

У психолого-педагогічній літературі поняття «компетентність» набуло широкого поширення порівняно недавно. Так, наприкінці 1960 - початку 1970-х рр. у західній, а наприкінці 1980-х рр. у вітчизняній літературі зароджується спеціальний напрям – компетентнісний підхід в освіті. Доцільність запровадження поняття «професійна компетентність» зумовлена широтою його змісту, інтегративною характеристикою, що об'єднує поняття «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності» тощо. Водночас ще спостерігаються випадки ототожнення розглядуваного поняття з іншими, наприклад із поняттям «компетенція». Автори тлумачного словника за редакцією Д. І. Ушакова намагалися довести відмінності між ними: «Компетентність – обізнаність, авторитетність; компетенція – коло питань, явищ, у яких дана особа володіє авторитетністю, пізнанням, досвідом, колом повноважень».

Компетентність – це певна особистісна характеристика, а компетенція - сукупність конкретних професійних або функціональних характеристик.

Розмаїття та різноплановість трактувань поняття «компетентність», зумовлених відмінністю наукових підходів, дає підстави стверджувати, що сутність поняття «компетентність» має розглядатися в контексті питань цілепокладання.

Якщо говорити про ключову компетентність, то автори стратегії модернізації змісту загальної освіти характеризують її за такими ознаками: багатофункціональність, надпредметність і міждисциплінарність, багатовимірність [3].

Ключова компетентність проявляється не тільки у вирішенні вузькопрофесійних завдань, а й у тому, як людина сприймає, оцінює і розуміє світ за межами своєї професії. Сформована система педагогічної освіти спрямована на підготовку і підвищення кваліфікації фахівця в рамках своєї професії, що від початку ускладнює становлення ключових компетентностей [2].

У процесі виявлення ключових компетентностей цінною є запропонована класифікація об'єктів на основі функцій психіки. Так, можна вести мову про комунікативні, інформаційні та регулятивні ключові компетентності педагога, які мають подвійну спрямованість - на учнів і на самого себе. З необхідністю постановки та розв'язання завдань педагог стикається в усіх сферах професійної діяльності, на всіх її етапах. Інтелект лежить в основі інших здібностей і визначає успішність будь-якої діяльності. У зв'язку з цим доцільно ввести поняття «інтелектуально-педагогічна компетентність» як базове. Ця здатність, що визначає міру професіоналізму, характеризується особливим типом організації предметно-специфічних знань та ефективними стратегіями прийняття рішень.

Комунікативна компетентність педагога – професійно значуща якість, основними складовими компонентами якої є: емоційна стійкість (пов'язана з адаптивністю); екстраверсія (корелює зі статусом та ефективним лідерством); здатність конструювати прямий та зворотній зв’язок; мовленнєві уміння; уміння слухати; уміння нагороджувати; делікатність, уміння робити комунікацію «позитивною».

Інформаційна компетентність включає обсяг інформації (знань) про себе, про учнів та їхніх батьків, про досвід роботи інших педагогів. Регулятивна компетентність педагога передбачає наявність у нього вмінь керувати власною поведінкою. Вона охоплює: цілепокладання, планування, мобілізацію і стійку активність, оцінку результатів діяльності, рефлексію. Головними визначальними чинниками діяльності є моральні цінності.

Інтелектуально-педагогічну компетентність можна розглядати як комплекс умінь з аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизації, як якості інтелекту: аналогія, фантазія, гнучкість і критичність мислення.

Педагогічна професія, як і будь-яка інша, передбачає наявність певного поля повноважень людини. Саме в ньому педагог компетентний діяти, тобто існують межі його компетенції як обсягу повноважень. Для того, щоб бути реалізованими в діяльності, повноваження (компетенції) мають бути забезпечені сформованими у педагога компетентностями, тобто, можливістю, підготовленістю до здійснення

певних напрямів професійної діяльності. Це один з аргументів, що підтверджують взаємозв'язок понять «компетентності» та «професіоналізм». Чим більш розвинені компетентності, тим професійна діяльність виконується на більш високому рівні, що є однією з фундаментальних ознак професіоналізму.

На думку Т. Сорочан, щоб виокремити компетентності, слід визначити компетенцію професійної педагогічної діяльності, адже, щоб діяти компетентно, потрібно мати відповідну сформовану компетентність. Відомо, що компетенція включає багато аспектів, тому й описано в наукових працях велику кількість компетентностей. Компетенції змінюються відповідно до нових пріоритетів освіти, отже, змінюються характеристики професіоналізму фахівця. Так, сучасні педагоги отримали нові повноваження у сфері своєї професії, пов'язані з реалізацією інклюзивної освіти.

Занадто розгалужена система компетентностей, виокремлення занадто «вузьких» компетентностей може бути виправдане для суто наукових досліджень цього феномена. Проте для реалізації інклюзивної практики в сучасних умовах, для забезпечення цілеспрямованого розвитку компетентностей слід подати їхню узагальнену структуру та характеристику.

Пропонується сфокусувати увагу на такій сукупності компетентностей, що підлягають розвитку в системі педагогічної освіти: методологічну, правову, комунікативну, професійно-педагогічну, психолого-фасилітативну, дидактичну, виховну, інформаційну, предметно-наукову, методичну. У кожній переліченій компетенції розкрито цінності, знання, вміння.

Висуваються принципи підготовки педагогів до реалізації інклюзивної освіти: цілісність, системність, практична спрямованість, вільний вибір змісту та форм професійного розвитку педагогічними працівниками на засадах варіативності та диференціації, оптимальність, результативність [4].

Для формування інклюзивної компетенції пропонується андрагогічний цикл (безперервного професійного розвитку), що забезпечить розвиток у педагогів певної компетентності, затребуваної освітньою практикою, у цьому випадку - готовності до реалізації інклюзивної освіти.

Компетентнісний підхід (О. Голобуцький, І. Коляка, Д. Кравченко, В. Кулик, І. Мартинюк, Я. Немирівський, В. Леник та ін) є інтегративним за своєю природою й поєднує в собі риси основних академічних підходів: системного, культурологічного, діяльнісного, особистісного. Компетентнісний підхід як мета і результат навчання передбачає формування ключових компетенцій різного рівня, що виражаються надалі в професійній діяльності як компетентність.

І. Хафізуліна пропонує впорядкувати співвідношення різних видів компетентностей і компетентностей, говорить про необхідність розділити змістовні та функціональні види компетентностей, розмежувавши уявлення про зміст діяльності та способи її здійснення. Компетенцію традиційно розуміють як соціально-обумовлені вимоги до рівня підготовки фахівця, певний, заданий зміст компетентності, що є необхідним для досягнення , щоб бути компетентним, а компетентність як інтегративна якість особистості, що зумовлює рівень відповідності цим вимогам.

Інклюзивна компетентність педагога є складовою його професійної компетентності та включає ключові змістові та функціональні компетентності.

До структури інклюзивної компетентності входять ключові змістовні - мотиваційна, когнітивна, рефлексивна та ключові операційні компетентності, які необхідно розглядати як компоненти інклюзивної компетентності.

Мотиваційний компонент інклюзивної компетентності включає мотиваційну компетентність, що характеризується глибокою особистісною зацікавленістю, позитивною спрямованістю на здійснення педагогічної діяльності в умовах включення дітей з обмеженими можливостями здоров’я в середовище однолітків, які нормально розвиваються, сукупність мотивів (соціальних, пізнавальних, професійних, особистісного розвитку та самоствердження, власного добробуту тощо). Мотиваційна компетентність визначається як здатність на основі сукупності цінностей, потреб, мотивів, адекватних цілям і завданням інклюзивного навчання, мотивувати себе на виконання певних професійних дій.

Когнітивний компонент інклюзивної компетентності педагогів включає когнітивну компетентність, що визначається як здатність педагогічно мислити на

основі системи знань, необхідних для здійснення інклюзивного навчання, та досвіду пізнавальної діяльності, здатність сприймати, переробляти у свідомості, зберігати в пам'яті та відтворювати в потрібний момент інформацію, важливу для розв'язання теоретичних і практичних завдань інклюзивного навчання.

Рефлексивний компонент інклюзивної компетентності педагогів включає рефлексивну компетентність, що виявляється у здатності аналізу власної навчальної, професійної діяльності, пов'язаної зі здійсненням інклюзивного навчання, під час якого здійснюється свідомий контроль за результатами своїх професійних дій, аналіз реальних педагогічних ситуацій.

Функціональна сфера інклюзивної компетентності представлена системою операційних ключових компетенцій, причому кожна операційна компетенція містить у своєму складі повний цикл ключових змістовних компетенцій:

– діагностична – здатність постановки вірного діагнозу рівня розвитку учнівського колективу, розвитку особистості, навченості та вихованості окремих учнів, стану педагогічного процесу загалом і на окремих його етапах в умовах інклюзивної освіти;

– прогностична – здатність передбачати результати тих чи інших педагогічних дій в умовах інклюзивної освіти;

– конструктивна – здатність конструювання педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти шляхом постановки адекватних даним діагностики цілей (як загальних, так і індивідуальних) і грамотного планування своєї педагогічної діяльності, з урахуванням різних освітніх потреб учнів, варіювання формами, методами та засобами навчання;

– організаційна – здатність організації педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти, творче застосування у професійній діяльності індивідуального підходу (навчання за індивідуальним освітнім маршрутом);

– комунікативна – здатність встановлювати конструктивні відносини із суб'єктами педагогічного процесу, що сприяють ефективному здійсненню інклюзивної освіти;

– технологічна – здатність здійснення методик і технологій інклюзивної освіти для дітей з різними освітніми потребами та різними видами порушень у розвитку;

– корекційна – здатність коригувати перебіг педагогічного процесу на будь-якому його етапі, враховуючи результати проміжної та підсумкової діагностики;

– дослідницька – здатність вивчати, аналізувати педагогічні явища, проводити дослідно-експериментальну роботу.

Ключові змістові та ключові функціональні компетентності належать до спеціальних професійних компетентностей педагога. Сформовані спеціальні компетентності педагога дають змогу працювати з різними категоріями дітей, з батьками, здійснювати професійні функції в процесі інклюзивної освіти, дають змогу побачити та врахувати різні освітні потреби вихованців, забезпечити включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище освітньої організації, а також створюють умови для її розвитку та саморозвитку.

Професійний розвиток – процес оволодіння педагогами новими знаннями, уміннями, методиками, технологіями у сфері професійної діяльності, зокрема – інклюзивної освіти, на основі культурних, гуманістичних і демократичних цінностей, набуття нових компетентностей, що характеризується позитивною динамікою показників професійності особистості та діяльності.

Професіоналізм – сукупність компетентностей, що формуються в системі освіти, розвиваються в системі післядипломної педагогічної освіти на основі культурних, гуманістичних і демократичних цінностей, що дають змогу суб'єкту (педагогу) здійснювати професійну діяльність у сучасних соціально-економічних умовах, застосовувати їх з метою підвищення якості освіти та фасилітації особистісного розвитку учнів.

Професіоналізм є інтегрованим утворенням, поєднанням компетентностей. Серед них виокремлюються базові, ключові компетентності, підвалини яких закладаються ще під час навчання у школі. У системі вищої освіти вони розвиваються, ускладнюються і створюють передумови для формування та розвитку професійних і спеціальних компетентностей. Сукупність професійних компетентностей є основою оволодіння професією педагога загалом, а професійні

компетентності - основою готовності до викладання предмета, реалізації інклюзивної освіти та інших завдань педагогічної діяльності.

Отже, інклюзивна компетентність педагогів належить до рівня спеціальних професійних компетентностей. Це інтегративне особистісне утворення, що зумовлює спроможність педагогів здійснювати професійні функції в процесі інклюзивної освіти, враховуючи різні освітні потреби учнів і забезпечуючи включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище освітньої організації та створення умов для її розвитку і саморозвитку. До структури інклюзивної компетентності педагога входять ключові змістовні (мотиваційна, когнітивна, рефлексивна) та ключові операційні компетенції, які розглядаються як компоненти інклюзивної компетентності педагога.

Список використаних джерел

1. Базима Н. В. Дитина з РАС в інклюзивному просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Вип. 37. С. 22-28.

2. Бойчук Ю. Д. Інклюзивна компетентність педагога. Джерело педагогічних інновацій. *Інклюзивна освіта* : наук.-метод. журнал. Х.: ХАНО, 2019. Вип. 1. С. 18-24.

3. Бойчук Ю. Д. Професійні вимоги до вчителя загальноосвітнього навчального закладу в умовах інклюзивного навчання. *Постметодика.* 2012. № 2. С. 42-44.

4. Корольова О. Роль волонтерства у розвитку громадського суспільства в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Політичні науки. 2018. Вип. 27. С. 66-70.

5. Сухомлинська О. В. Виховання як соціальний процес : особливості сучасних трансформаційних змін. *Шлях освіти*. 2004. № 2. С. 2–6.

Діана Ярова,
здобувачка вищої освіти, 602 групи
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
*Науковий керівник – **Алла Залізняк,***
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ»

Умінню бути здоровим треба невтомно й систематично вчити й навчатися. Українські вчені дослідили, що здоров'я людини на 10 % залежить від успішного функціонування системи охорони здоров'я, на 20 % – від спадковості, на 20 % – від соціоекологічних факторів, а на 50 % – від способу життя людини. Незаперечним фактом є те, що спосіб життя кожної людини формується в молодому віці. Саме тому важливою є роль закладу дошкільної освіти в створенні здоров'язбережувального середовища для формування культури здоров'я дошкільників.

Здоров'я людини – це життєва енергія, можливість творчо, розумово і фізично працювати, відпочивати, радісно жити, бути впевненим у собі і своєму майбутньому.

Вивчаючи питання здоров'я, більшість науковців в першу чергу акцентують увагу на предметному здоров'ї як базисній основі здорової особистості. Здоров'я дитини є метою й результатом освітнього процесу.

Народна мудрість каже: «Щоб виростити Людину, треба протягом дня говорити з нею про Здоров'я, Любов, Мудрість і Працю».

Значний інтерес для нашого дослідження представляє поняття «середовище».

Поняття «середовище» в українській мові трактується як «навколишнє техногенне середовище – штучно створена частина навколишнього середовища, яка складається з технічних і природних елементів; середовище проживання – природні тіла та явища, з якими організм вступає у безпосередні чи опосередковані

відносини; соціально-побутові умови життя людини; оточення; навколишнє соціальне середовище – сукупність людей, зв'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів.

Проблемі формування здоров'язбережувального середовища присвячено наукові роботи О. Антонової, В. Базарного, М. Гриньової, В. Єфімової, Н. Карапузової та інших. Питаннями моделювання безпечного для здоров'я освітнього середовища займалися І. Баєва, Д. Іванов, В. Панов, Є. Рибак, С. Сергєєв, В. Слободчиков, А. Тубельський.

На сучасному етапі науковці наводять різні тлумачення поняття «здоров'язбережувальне середовище»:

– здоров'язбережувальне середовище – це «середовище, у якому створюються такі умови, за яких дитина може усвідомити цінність свого здоров'я, оволодіти способами його збереження і навчитися способів саморегуляції, що дозволять їй зберегти здоров'я» [2, с. 18]

– здоров'язбережувальне середовище – «своєрідний прояв освітнього середовища, в просторі якого взаємодіють педагоги-вихователі, дошкільники, батьки, спрямовуючи свої зусилля на зміцнення здоров'я дітей, формування здоров'язбережувальних компетенцій» [1, с. 9].

Розв'язання проблеми збереження й зміцнення здоров'я вихованців у сучасному закладі дошкільної освіти можливе шляхом формування здоров'язбережувального середовища.

При створенні здоров'язбережувального середовища необхідно враховувати місцезнаходження закладу дошкільної освіти. Якщо це село, окраїна міста чи полісу, то є можливість проведення туристичних походів, відпочинку на лоні природи, екскурсій тощо. При близькості промислової зони, автодоріг, магістралей доцільно акцентувати увагу на чистоту повітря, наявність шуму, звуку тощо [3].

Відмітимо, що саме завдяки злагодженій співпраці педагогів і батьків освітній процес стане здоров'язбережувальним.

Таким чином, здоров'язберігаюче середовище закладу дошкільної освіти – інтегративне утворення, яке передбачає взаємодію суб'єктів освітнього процесу, що

сприяє досягненню особистості повноцінного формування, сприяє її фізичному, духовному та соціальному благополуччю.

Список використаних джерел

1. Баранова В. Дослідно-експериментальна робота навчального закладу. *Методист*. 2012. № 7. С. 8–14.

2. Вітюк В. В. Підготовка педагогів до створення здоров'язбережувального освітнього середовища у системі післядипломної освіти. *Формування інноваційного здоров'язбережувального освітнього середовища: досвід проектування і реалізації: 2018*: матеріали круглого столу 2018 р. Луцьк: ВІППО, 2018. URL: http://vippo.org.ua/files/silskashkola/osvitlabmetod-1519371529.pdf (дата звернення: 17.06.2021).

3. Іллюшина О., Шапаренко Г. Організація педагогічного експерименту регіонального рівня. *Завуч.* 2009, № 9. С. 3. С. 3-4.